

เรียกว่า Flow หมายถึง กิจกรรมหรือสิ่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ stocks ซึ่งในที่นี้หมายถึง การเกิดหรือการเจริญเติบโตจากกลุ่มอายุหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มอายุหนึ่ง และการตายในแต่ละปีของแต่ละกลุ่มอายุ

เรียกว่า Converters เป็นตัวขยายคำสั่งในการจำลองแบบที่ทำให้ทำหน้าที่ได้ชัดเจนขึ้นว่าจากทุกสิ่งๆ ที่เข้าไปในระบบซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยนำเข้าของระบบประชากรนั้นจะต้องการให้เกิดผลอะไรออกมา

→ เรียกว่า Connector หมายถึง ตัวเชื่อมส่วนต่างๆ ในระบบให้มีความแปรผันในลักษณะพลวัต ซึ่งหมายความว่า Connector อาจเชื่อม Stocks กับ Converters ก็ได้ หรือ Stocks กับ flows ก็ได้ เมื่อทุกส่วนเชื่อมกันแล้วก็จะทำให้ได้ระบบใหญ่ที่มีลักษณะเป็นพลวัตดังที่ปรากฏในภาพที่ 3.2

การฉายภาพประชากรในปีพ.ศ. 2543-2568 จำแนกตามกลุ่มอายุและกลุ่มอาชีพ

ในการศึกษาระยะที่ 1 นอกจากจะได้ทำการฉายภาพจำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ และเพศในปีพ.ศ. 2543-2568 แล้ว คณะผู้วิจัยยังได้ทำการฉายภาพจำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอาชีพอีกด้วย

การจำแนกประชากรเป็นกลุ่มอาชีพในการศึกษาครั้งนี้ จะจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มอาชีพ อันได้แก่ 1) กลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือที่เรียกว่า กลุ่มที่อยู่ในระบบเงินเดือน 2) กลุ่มลูกจ้างเอกชน อันได้แก่ กลุ่มที่ทำงานเป็นลูกจ้างบริษัท ห้างร้าน หรือกิจการที่เอกชนเป็นเจ้าของผู้ประกอบการ 3) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ไม่เป็นลูกจ้างหน่วยงานใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชน กลุ่มที่ถือว่าประกอบอาชีพอิสระนี้ มิได้จัดรวมกลุ่มในลักษณะสภาพสังคม แต่เป็นการรวมกลุ่มตามลักษณะของการมีความอิสระในการบริหารจัดการกับเวลาในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของของตนเอง ดังนั้น จึงรวมอาชีพทั้งอาชีพนายความ เจ้าของร้านขายก๋วยเตี๋ยว แม่ค้า พ่อค้าหาบเร่ แผงลอย เจ้าของหรือผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน เป็นต้น เข้าด้วยกัน และ 4) กลุ่มเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรม อาทิเช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ หรือปศุสัตว์ หรือประมง เป็นต้น สำหรับผู้ที่รับจ้างทำงานภาคเกษตร เช่น รับจ้าง ทำนา ทำไร่ หรือทำประมงจะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มลูกจ้างเอกชน

ในการฉายภาพจำนวนประชากรในปีพ.ศ. 2543-2568 โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่มอาชีพดังกล่าว นั้น ได้ใช้ข้อมูลจากการรายงานผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรทั่วราชอาณาจักร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นฐานในการคาดประมาณ เพื่อพิจารณาจำแนกประชากรออกตามโครงสร้างอาชีพต่าง ๆ ทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พร้อมทั้งข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญประกอบ (ดูรายละเอียดในพิรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ, 2547)

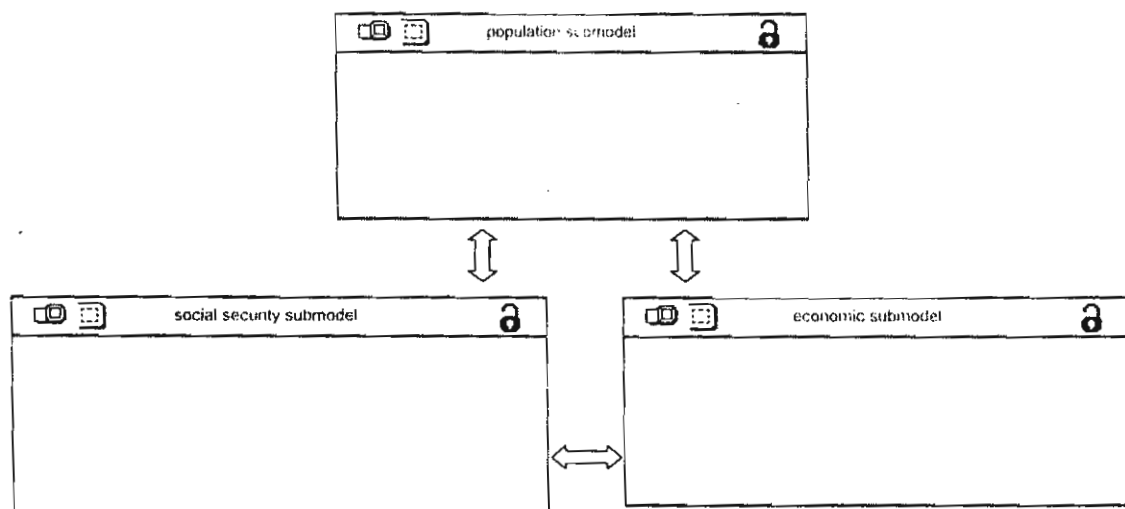
ผลการคาดประมาณจำนวนประชากรในปีพ.ศ. 2543-2568 จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ เพศ และ กลุ่มอายุ ที่ได้ดำเนินการในระยะที่ 1 ได้ถูกนำผลไปใช้เป็นฐานในการศึกษาระยะที่ 2 อันมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง เพื่อคาดประมาณรายได้รายจ่ายของประชาชนเมื่ออายุครบ 60 ปี และตลอดช่วงอายุของ ประชาชนไทยต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัยในระยะที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัยในระยะที่ 2

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงขั้นตอนในการศึกษา ข้อมูลและแหล่งข้อมูล คติฐานที่ใช้ในการจำลอง แบบ แผนแบบการสุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดในแต่ละ ประเด็นมีดังต่อไปนี้

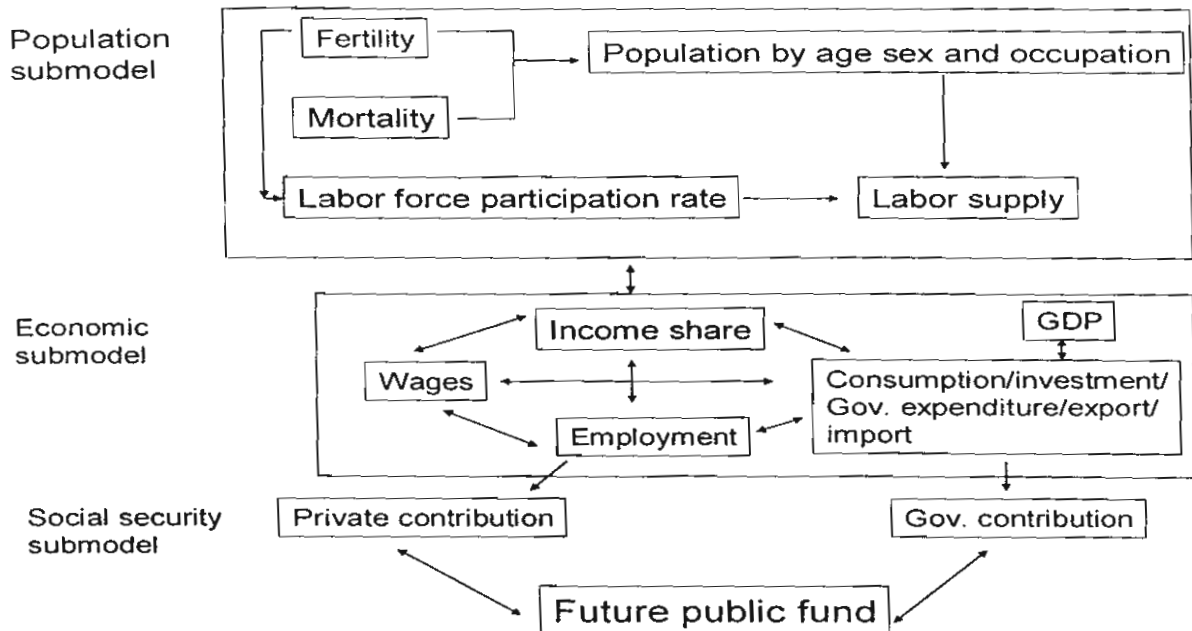
ขั้นตอนในการศึกษา ในการศึกษาค้นนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ๆ เช่นเดียวกับการ ศึกษาในระยะที่ 1 แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งขั้นตอนทั้งสามขั้นตอนในการ ศึกษาในระยะที่ 2 นี้ ได้แก่ 1) การสร้างแบบจำลองเชิงความคิด (building a conceptual model) 2) การสร้างแบบจำลองเชิงการวิจัย (building a research model) และ 3) การตรวจสอบความไวของ ผลการศึกษา (sensitivity test) รายละเอียดในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแบบจำลองเชิงความคิด ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบจำลองเชิง ความคิดโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจ ให้กับประชาชนในประเทศต่าง ๆ ผสมกับแนวคิดทฤษฎีด้านเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างระบบประชากร ระบบเศรษฐกิจ และระบบความคุ้มครองทางสังคม ซึ่งทั้งสามระบบย่อย ดังกล่าวมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ดังแสดงดังภาพที่ 3.3

ภาพที่ 3.3 แบบจำลองเชิงความคิด

จากภาพที่ 3.3 แสดงให้เห็นถึงกรอบแนวคิดของความสัมพันธ์ของระบบประชากร ระบบเศรษฐกิจ และระบบบำเหน็จบำนาญ หรือสวัสดิการสังคมที่มีต่อกัน และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละระบบย่อย จะเห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรในแต่ละระบบย่อย ดังที่ปรากฏในภาพที่ 3.4

ภาพที่ 3.4 ตัวแปรในแต่ละระบบย่อย

เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจระเบียบวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะกล่าวถึงแนวคิดบางประการที่เกี่ยวข้องกับภาพที่ 3.4 ดังต่อไปนี้

การศึกษานี้จะเริ่มต้นด้วยการศึกษาระบบประชากรที่ประกอบไปด้วยอัตราการเจริญพันธุ์รายอายุ (Age Specific Fertility Rate) อัตราการตายรายอายุ (Age Specific Mortality Rate) ของประชากรจำแนกตามกลุ่ม อาชีพ และเพศ นอกจากนั้นยังมีตัวเลขอัตราการเข้าสู่ภาวะวัยแรงงาน ซึ่งยังจำแนกไปเป็นอัตราการว่างงานได้อีก อันเนื่องมาจากจำนวนประชากรในวัยแรงงานในแต่ละกลุ่มอายุและเพศ นี้ไม่ได้มีงานทำเช่นเดียวกันทุกคน ขึ้นอยู่กับอัตราการมีงานทำของแต่ละกลุ่มอายุ และอาชีพ นอกจากนี้โดยทั่วไปแล้วตามแบบจำลองที่มีชื่อว่า Overlapping Generation Model ระบุว่าคนเราเกิดมามีชีวิตสามช่วงเวลา คือ วัยชรา วัยทำงาน และวัยเด็ก ดังนั้นในทุกสังคมจะมีคนสามรุ่นคาบเกี่ยวกัน

รุ่นแรก มีชื่อเรียกง่าย ๆ ว่ารุ่นพ่อแม่ รุ่นที่สอง เรียกว่า รุ่นลูก(คนในวัยทำงาน) และรุ่นที่สาม เรียกว่า รุ่นหลาน บุคคลทั้งสามรุ่นนี้ต่างมีความสัมพันธ์กันในเชิงรุ่นวัย (Intergenerational Relationship) ขณะที่เป็เด็กคนทั้งสามรุ่นวัย ไม่มีรายได้ของตนเอง ดังนั้นจึงต้องอาศัยเงินโอนจาก

คนทำงาน ซึ่งก็คือ คนในรุ่นลูก ขณะเดียวกันคนในรุ่นแรกที่เป็นคนชราที่ไม่มีรายได้ออกจากการทำงาน แต่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยใช้จ่ายบริโภคเงินออมในอดีตของตนเอง (หรือจากกองทุนประกันสังคม) หรือจากเงินจุนเจือจากลูกหรือบางครั้งจากหลานในวัยทำงาน หรือจากระบบสวัสดิการของภาครัฐ

คนในวัยทำงานจึงนับว่ามีภาระหนักที่จะต้องรับผิดชอบดูแลทั้งคนรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูกของตนเอง ซึ่งคือบุคคลในรุ่นหลานของผู้สูงอายุ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าใครเขาเปรียบใครหรือ “กินแรง” กัน เพราะเหตุว่าคนในวัยทำงานนั้นก็เคยเป็นเด็กมาก่อน เคยได้รับการอุปถัมภ์ คำชูจากพ่อแม่ของตนเอง ที่ตนเองจะต้องตอบแทนบุญคุณคนรุ่นพ่อแม่ ดังนั้นถือว่าเป็น “หน้าที่” หรือจะถือว่าเป็น “สัญญาประชาคม” ก็ได้ ดังนั้น หากสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ประกอบด้วยคนในวัยทำงาน (สมมติเป็นตัวเลขวามีสัดส่วน 60% ช่วยดูแลเด็ก 30% และคนวัยชราจำนวน 10%) ก็อาจจะไม่หนักหนาอะไร ยิ่งถ้าคนในวัยแรงงานมีผลิตภาพการทำงาน “หาเงินเก่ง” ก็ไม่เป็นประเด็นที่น่าห่วงสำหรับสังคม

ตามแนวคิดนี้ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานจึงเป็นกลุ่มที่สำคัญที่จะต้องแบกรับภาระคนอีก 2 รุ่นวัย เพราะวัยแรงงานเป็นวัยที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า เป็นวัยที่มีผลิตผลสูงสุด และสันนิษฐานว่า บุคคลในวัยแรงงานนี้จะเป็นผู้ที่เก็บออมเงินไว้ระหว่างวัยทำงานเพื่อนำมาใช้จ่ายดูแลตนเองในวัยชรา เป้าหมายคือ อรรถประโยชน์ของตนเองสูงสุดเมื่อเข้าสู่วัยชรา

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุคคลในวัยชราบุคคลทุกคนจะต้องมีการออมภายใต้อัตราการออมที่เหมาะสมของตนเอง ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมากพอสำหรับการดำรงอยู่หลังวัยทำงานหรือในวัยชรา ทั้งนี้บุคคลแต่ละคนจะต้องตระหนักว่า ช่วงเวลาการทำงาน (working life cycle) ของแต่ละคนแตกต่างกัน บางอาชีพมีอายุการทำงานสั้น (ตัวอย่างเช่น ดาราภาพยนตร์ นักกีฬาอาชีพ เป็นต้น) ถึงแม้ว่าค่าจ้างและเงินเดือนจะสูงอย่างยิ่ง แต่ว่า “ยุคทอง” ของคนกลุ่มนี้สั้น ในขณะที่บางอาชีพ มีอายุการทำงานยาวนานกว่าถึงแม้ว่าค่าจ้างโดยเฉลี่ยอาจจะต่ำกว่า อาชีพกรรมกรที่ใช้พลังกำลังและจำเป็นต้องเดินทางรอนแรมไปตามที่ต่างๆ หรือการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องเพ่งสายตาหรือกำลังกายอาจจะเหมาะสมสำหรับวัยหนุ่มสาวเท่านั้น แต่เมื่ออายุถึงวัยกลางคนก็อาจจะไม่เหมาะสม ต้องเลิกไปเองหรือถูกนายจ้างขอให้ออกจากงาน บางอาชีพเหมาะกับแรงงานหญิง ในขณะที่บางอาชีพมีอคติเลือกใช้แต่แรงงานชาย

การคำนวณระยะเวลาการทำงานในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการของ Sullivan Method ในการจัดทำตารางชีพเพื่อใช้ในการจำลองแบบภาวะการทำงานของประชากรจำแนกตามเพศ กลุ่มอายุ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2543-2568 ซึ่งผลจากการใช้วิธีการดังกล่าวจะทำให้ผู้วิจัยสามารถที่จะคำนวณได้ว่า บุคคลในแต่ละช่วงอายุจะมีอายุการทำงานโดยเฉลี่ยมากน้อยเพียงใด จำแนกเป็นเพศหญิงและเพศชาย (ดูตารางชีพเพื่อใช้ในการจำลองแบบภาวะการทำงานของประชากรไทยที่จำแนกเป็นเพศหญิงและเพศชายในภาคผนวกที่ ก ซึ่งการจัดทำตารางชีพนี้ ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสภาวะการมีงานทำของประชากรจำแนกตามกลุ่มอาชีพ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปีพ.ศ. 2543 และพ.ศ. 2545 เป็นฐานในการกำหนดคติฐานว่าด้วยอัตราการการทำงานและในการคำนวณ)

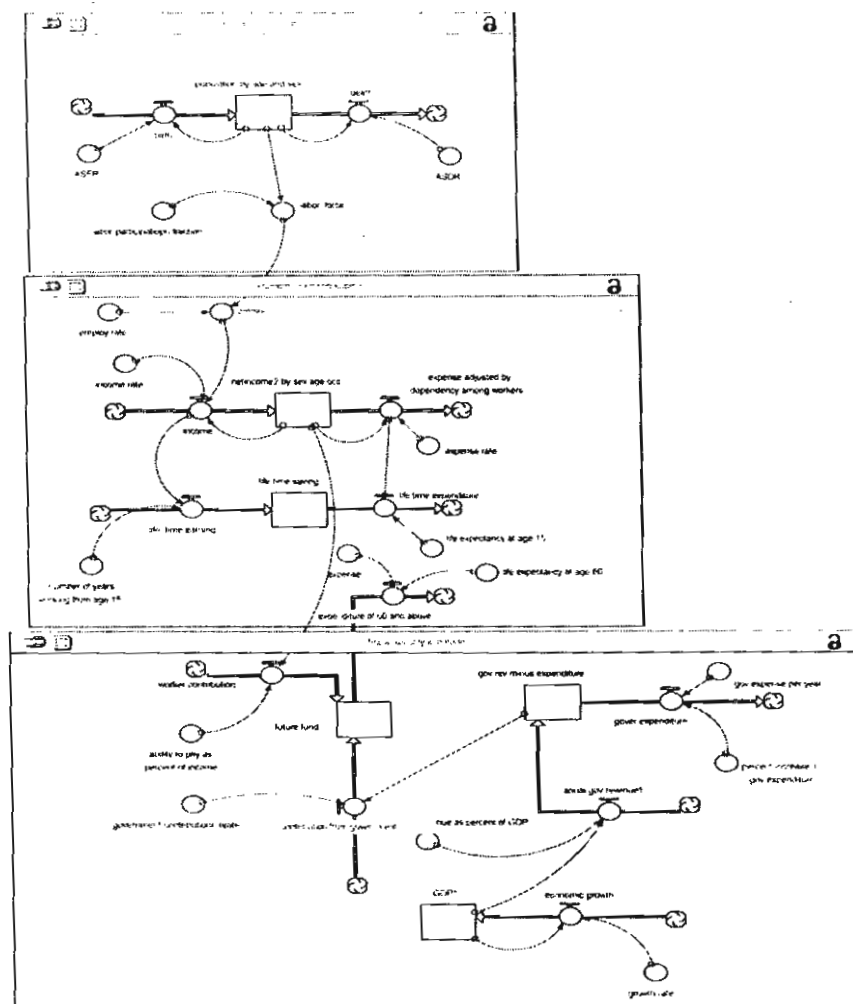
ข้อมูลเกี่ยวกับอายุการทำงานโดยเฉลี่ยของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุ และเพศ ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการคำนวณร่วมกันกับรายได้และรายจ่ายของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพที่ได้จากการสำรวจด้วยตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำรายได้และรายจ่ายที่ได้จากการสำรวจด้วยตัวอย่างมาคำนวณหารายได้ตลอดช่วงอายุการทำงาน (lifetime earning) และรายจ่ายตลอดช่วงอายุ (lifetime expenditure) เพื่อที่จะนำไปประเมินศักยภาพและความพร้อมของประชาชนว่า ประชาชนจะมีศักยภาพในการออมมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจาก lifetime saving ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างรายได้ตลอดช่วงอายุการทำงานและรายจ่ายตลอดสิ้นอายุขัย

เนื่องจากการออมของบุคคล นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการออมของบุคคลแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความเต็มใจในการออมของบุคคลอีกด้วย ดังนั้นในการศึกษานี้จึงได้ทำการประเมินความเต็มใจและความสามารถในการออมของประชาชน จำแนกตามกลุ่มอายุ อาชีพ และเพศ ตัวแปรที่กล่าวถึงในส่วนนี้ คือ ตัวแปรในระบบเศรษฐกิจ

ตัวแปรในระบบเศรษฐกิจอีกส่วนหนึ่ง นอกจากจะประกอบด้วย ระบบเศรษฐกิจของบุคคลแล้วยังประกอบด้วยตัวแปรทางเศรษฐกิจในระดับประเทศอีกด้วย โดยพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1) Consumption 2) Investment 3) Government expenditure 4) Export และ 5) Import จากองค์ประกอบของ GDP ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แบบแผนการใช้จ่ายของประชาชนย่อมมีความสัมพันธ์กับ GDP และขณะเดียวกัน GDP ที่เปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภค หรือแบบแผนการใช้จ่ายของประชาชนด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติจะส่งผลกระทบต่อแบบแผนการบริโภคของบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาความสัมพันธ์ของ GDP และการบริโภคเพื่อฉายภาพการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริโภคดังปรากฏในคดีฐานของการจำลองแบบ

ระบบเศรษฐกิจในระดับบุคคลและของประเทศย่อมส่งผลต่ออัตราการออม ของแต่ละบุคคล และของเงินจ่ายสมทบของภาครัฐที่จ่ายเข้าสู่กองทุนเงินออมเพื่ออนาคต ขณะเดียวกันขนาดและเสถียรภาพของกองทุนย่อมมีผลกระทบต่อภาระหนี้โตของ GDP ของประเทศอย่างไม่ต้องสงสัย อันเนื่องจากแนวคิดที่ว่า การออมระดับบุคคลหรือการออมของประเทศจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ เพราะหากประเทศมีการออมสูงย่อมจะเป็นแหล่งเงินทุนหลักให้ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาลในการนำไปใช้ในการลงทุนแทนที่จะเป็นการกู้เงินจากต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 ภายหลังจากที่คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบจำลองเชิงความคิดแล้ว คณะผู้วิจัยได้ทำการเปลี่ยนแบบจำลองเชิงความคิดไปสู่แบบจำลองเชิงการวิจัย โดยใช้โปรแกรมที่เรียกว่า STELLA Modeling and Simulation จากนั้นจึงทำการจำลองแบบและฉายภาพค่าใช้จ่ายและเงินออมที่แต่ละกลุ่มอายุ อาชีพ รวมทั้ง การจ่ายจากภาครัฐเพื่อสมทบเข้ากองทุนเพื่ออนาคต (ดูภาพที่ 3.5)

ภาพที่ 3.5 แบบจำลองเชิงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความไว (Sensitivity test) เพื่อพิจารณาว่าเงินออมของกองทุนเพื่ออนาคต ซึ่งเป็นกองทุนที่คณะผู้วิจัยเสนอให้มีการจัดตั้งขึ้นนั้นจะมีความเป็นไปได้และมีความยั่งยืนทางการเงินมากน้อยเพียงใด หากมีการเปลี่ยนแปลงของอัตราการออมหรือจำนวนเงินออมจากประชากรในวัยแรงงาน หรืออัตราการร่วมจ่ายสมทบจากรัฐ รวมทั้งหากมีการลดลงของจำนวนประชากรวัยแรงงานที่จะเข้าร่วมในกองทุนจะมีผลกระทบต่อความยั่งยืนของกองทุนมากน้อยเพียงใด

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ต้องการทราบว่าโดยเฉลี่ยของประชากรผู้สูงอายุในช่วงที่มีชีวิตอยู่จะต้องใช้เงินค่าใช้จ่ายจำเป็นพื้นฐานแต่ละคน เช่น ค่าใช้จ่ายพื้นฐานทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เป็นต้น เป็นจำนวนเงินมากน้อยเพียงใด ในการศึกษาครั้งนี้จะคำนวณค่าใช้จ่ายจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจทางด้านค่าใช้จ่ายด้วยตัวอย่าง

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อหาเงินออมที่ประชากรในวัยแรงงานในทุกอายุและอาชีพควรจะต้องเก็บออมเพื่อส่งเข้ากองทุนเงินออมเพื่ออนาคตในแต่ละเดือน ในการศึกษาครั้งนี้จะประเมินจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และรายได้ของประชากรในวัยแรงงานว่า ปัจจุบันประชากรมีอาชีพอะไรมีรายได้จากแหล่งใด และมีรายได้เท่าใด เพื่อคาดการณ์รายได้ตลอดช่วงชีวิตวัยแรงงานในแต่ละกลุ่มอาชีพภายใต้คติฐาน (assumption) ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่าง ๆ กัน ส่วนในการศึกษาเพื่อคาดประมาณเงินออมนั้นจะใช้การคำนวณทางอ้อมโดยการนำเอาค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้ตลอดช่วงที่มีชีวิตอยู่มาวิเคราะห์คู่กับเงินรายได้เพื่อคาดประมาณว่าด้วยค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องจ่ายนั้นจำเป็นต้องส่งเงินออมไว้กับกองทุนเดือนละเท่าใดเพื่อจะได้มีเงินออมพอใช้ในยามชรา พร้อม ๆ กันนี้จำเป็นต้องมีการคาดการณ์รายได้ตลอดช่วงชีวิตวัยแรงงานของแต่ละคนตามกลุ่มอาชีพ เพื่อให้เห็นเงินออมทั้งหมดที่จะนำมารวมกัน เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด และเพียงพอที่จะนำไปจ่ายเป็นเงินช่วยค่าครองชีพในอนาคต (ในลักษณะจ่ายเป็นเดือน) ให้แก่ผู้สูงอายุไทยได้จำนวนมากน้อยเพียงใด การคำนวณเช่นนี้จะทำให้ทราบว่า เงินออมเป็นสัดส่วนเท่าใดของรายรับและรายจ่ายในปัจจุบัน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมและทัศนคติของประชากรในวัยแรงงานต่อการออม

ส่วนการคำนวณจำนวนเงินที่รัฐบาลจำเป็นต้องร่วมสมทบเงินกองทุนประกันชราภาพในระยะต้น และจำนวนปีที่รัฐต้องร่วมสมทบ ส่วนหนึ่งจะเป็นผลพลอยได้จากการประมาณค่าใช้จ่ายตลอดชีพของผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อหาค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุในระยะต้น ๆ ที่กองทุนประกันอนาคตยังไม่มีใด ผลต่างระหว่างเงินออมที่คาดว่าจะเก็บได้จากประชากรในวัยแรงงานในปีแรก ๆ และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นพื้นฐานของผู้สูงอายุจะสะท้อนให้เห็นว่า รัฐจำเป็นต้องออกเงินสมทบเท่าใดจึงจะทำให้เงินกองทุนเพื่ออนาคตมีขนาดโตพอที่จะจ่ายเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่ภาวะเจริญพันธุ์รวมของประเทศลดลงต่ำกว่าระดับการทดแทน สัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานก็เริ่มโตขึ้นพร้อม ๆ กับสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้มีความเป็นไปได้ที่ประชากรในวัยแรงงานนอกจากจะมีค่าใช้จ่ายในการดูแลบุตรลดลงแล้ว ยังมีเงินออมหรือสามารถส่งเงินออมเข้ากองทุนเพื่ออนาคตได้มากขึ้น แต่จะเพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่ต้องดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ จำเป็นต้องทำการศึกษาคาดคะเนโดยการสร้างรูปแบบการจำลองพลวัตการเปลี่ยนแปลงของประชากรประกอบ

แหล่งข้อมูลที่ใช้สำหรับการศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการบริหารจัดการเงินกองทุนประกันสุขภาพในระดับต่างๆ อันได้แก่ ระดับชุมชน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศ ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประชุมระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารเงินกองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนประกันชีวิต กองทุนชุมชน และกองทุนประกันสุขภาพ รวมทั้งข้อมูลจากบริษัทประกันภัยต่างๆ ตัวเลขสถิติที่เกี่ยวข้องกับเงินทุนต่างๆ ที่กล่าวมา จะถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการประชุมระดมสมอง เพื่อกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการกองทุน และแนวทางที่จะนำเงินกองทุนนี้ไปลงทุนทั้งในภาครัฐและธุรกิจเอกชนที่มีความมั่นคงและรัฐประกันความปลอดภัยของกองทุนเพื่อให้เงินกองทุนเพื่ออนาคตมีทำไรหรือผลตอบแทนเพิ่มขึ้น

นอกจากการศึกษาโดยวิธีการประชุมกลุ่มเพื่อระดมสมองแล้ว ยังจะมีการเก็บข้อมูลในระดับชุมชน เพื่อศึกษาชุมชนที่มีเงินออมของสมาชิกในชุมชนว่ามีแนวทางในการบริหารจัดการในระดับชุมชนอย่างไร รวมทั้งวิธีการที่ชุมชนได้มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก และพร้อมกันนี้ก็จะมีการวิเคราะห์ด้วยว่า แนวทางเหล่านั้นสามารถนำมาปรับรูปแบบเพื่อใช้ในการจัดการระดับจังหวัดหรือระดับประเทศได้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

นอกจากที่กล่าวมาแล้วในการเก็บข้อมูลโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม (Group Process Technique) ยังได้เก็บข้อมูล ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในอนาคต และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและแนวทางในการบริหารจัดการกองทุน โดยบุคคลที่ถูกเชิญมาร่วมการประชุมกลุ่มจะเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย

ข้อมูลปฐมภูมิอีกส่วนหนึ่งจะได้รับการศึกษาชุมชนที่มีประสบการณ์ทางด้านการออมโดยการระดมทุนของคนในชุมชน เพื่อนำประสบการณ์ที่ได้จากการระดมชุมชนหรืออนุภาคมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลระดับประเทศหรือระดับมหภาค การนำเอาแนวทางการบริหารจัดการในระดับชุมชนมาพิจารณาเป็นการนำไปสู่บูรณาการบริหารเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมกับการบริหารองค์การ รวมทั้งทำให้สามารถหารูปแบบสวัสดิการที่ประชาชนต้องการ จะทำให้สามารถจัดสวัสดิการในระดับประเทศได้ตรงกับคนส่วนใหญ่ของประเทศ

ข้อคิดฐานที่ใช้ในการจำลองแบบ

ข้อคิดฐาน (Assumption) ที่ใช้ในการจำลองตัวแบบประชากรตัวแรก คือ อัตราส่วนเพศ เมื่อแรกเกิด (sex ratio at birth) ชาย: หญิง ซึ่งในการศึกษาค้นนี้มีค่าเท่ากับ 105: 100 เท่ากันทุกปี ที่ทำการฉายภาพ ข้อคิดฐานหรือข้อตกลงเบื้องต้นนี้ได้ใช้ในการฉายภาพประชากรของไทยโดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล (2546)

ข้อคิดฐานที่สองเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ ภาวะเจริญพันธุ์ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของทารกตามตัวแบบระบบพลวัตที่ใช้ในการศึกษาค้นนี้ ใช้คิดฐานข้อเดียวกันกับการศึกษาของสถาบันวิจัย

ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2546) โดยใช้อัตราเจริญพันธุ์รายอายุต่อสตรีหนึ่งคน ที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวไปคูณกับจำนวนสตรีวัยเจริญพันธุ์ (อายุ 15-49 ปี) ในแต่ละกลุ่มอายุในแต่ละปี แต่ก่อนที่จะนำอัตราเจริญพันธุ์รายอายุต่อสตรีหนึ่งคนคูณกับจำนวนสตรีในวัยเจริญพันธุ์ในแต่ละกลุ่มอายุ การศึกษาค้นคว้านี้ได้ทำการปรับอัตราเจริญพันธุ์รายอายุต่อสตรีหนึ่งคนในแต่ละกลุ่มอายุให้เปรียบเทียบภายในแต่ละช่วง โดยใช้วิธีการกระจายอัตราการลดลงในช่วง 5 ปี ให้เป็นอัตราการลดลงรายปี วิธีการได้แก่ การคำนวณหาอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปีของภาวะเจริญพันธุ์รายอายุในช่วง 5 ปีแรก กับช่วง 5 ปีถัดไป จากนั้นนำอัตราการเปลี่ยนแปลงโดยเฉลี่ยต่อปีไปคำนวณหาค่า อัตราเจริญพันธุ์รายอายุต่อสตรีหนึ่งคนในแต่ละปีโดยเทียบอัตราส่วนของการลดลงต่อปีด้วยการประมาณค่าภายในช่วง (interpolation)

ดังนั้น อัตราเจริญพันธุ์รายอายุต่อสตรีหนึ่งคนในแต่ละปี ($ASFR_{(t)}$) มีค่าเท่ากับ

$$ASFR_{(t)} = \left[1 - \left[\frac{ASFR_{(t)} - ASFR_{(t+5)}}{ASFR_{(t)}} \right] / 5 \right] \cdot ASFR_{(t)}$$

ในที่นี้ t มีค่าเท่ากับ 1, 2, 3, ..., 26 ในปี พ.ศ.2543, 2544, ..., 2568 ตามลำดับ ยกตัวอย่างเช่น

ในปี พ.ศ. 2543 อัตราภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีกลุ่มอายุ 15-19 ปี โดยเฉลี่ยต่อคน มีค่าเท่ากับ 0.0626 และมีมติฐานว่า จะลดลงเป็น 0.0555 ในปี พ.ศ.2548 ดังนั้นค่าอัตราภาวะเจริญพันธุ์รายอายุตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ของกลุ่มอายุนี้นี้จะคำนวณได้จาก

$$\left[1 - \left[\frac{ASFR_{(2543)} - ASFR_{(2548)}}{ASFR_{(2543)}} \right] / 5 \right] \cdot ASFR_{(2543)}$$

ส่วนกลุ่มอายุอื่น ๆ ก็ดำเนินการเช่นเดียวกัน จะทำให้ได้มติฐานของการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์รายอายุระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง ปี พ.ศ.2568 ดังปรากฏในตารางที่ 3.1

ข้อคิดฐานที่สามเกี่ยวกับภาวะการตาย การคำนวณจำนวนประชากรในแต่ละรุ่นอายุที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการตายจำแนกตามเพศ จะใช้อัตรารอดชีพ (survival rate) เมื่อไม่มีการระบาดของโรคเอดส์ที่ปรากฏในการศึกษาของเกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ (2546) มาคำนวณตารางชีพด้วยวิธีการ Sullivan Method เพื่อหาอัตราตายในแต่ละกลุ่มอายุในช่วง 5 ปี จากนั้นนำอัตราตายในแต่ละกลุ่มอายุในแต่ละช่วง 5 ปีมาคำนวณหาอัตราตายในแต่ละกลุ่มอายุเป็นรายปีโดยทำการเฉลี่ยอัตราตายรายอายุในแต่ละปีด้วยวิธีการเดียวกันกับการเฉลี่ยภาวะเจริญพันธุ์รายอายุในแต่ละปีดังได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา การดำเนินการเช่นนี้ทำให้ได้ตารางชีพเป็นจำนวน 52 ตารางชีพที่ใช้ในการฉายภาพประชากรของประเทศในช่วงระยะระหว่างปี พ.ศ.2543-2568 ในจำนวน ตารางชีพ 52 ตารางนี้จะเป็นตารางชีพสำหรับประชากรชายและหญิงอย่างละ 26 ตารางและในแต่ละตารางจะมี

อายุขัยเฉลี่ยในแต่ละช่วงอายุนับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 80 ปีขึ้นไป ตารางชีพทั้งหมดนี้นำเสนอในภาคผนวกที่ ก อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านทั่ว ๆ ไปที่ไม่ได้สนใจในกลไกทางเทคนิคของอายุขัยโดยเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มอายุว่า จะมีความสัมพันธ์อย่างไรกับอัตราการตายรายอายุ ก็อาจจะเป็นการเพียงพอที่จะพิจารณาเฉพาะอัตราการตายที่ปรากฏในตารางที่ 3.2 และตารางที่ 3.3 เพราะเกี่ยวข้องกับ outflow ของระบบประชากรได้ดีกว่าตารางชีพ

ตารางที่ 3.1 ค่าอัตราเจริญพันธุ์รายอายุ (ASFR) ที่ยังไม่ได้เฉลี่ยและที่เฉลี่ยแล้ว จำแนกตามกลุ่มอายุต่าง ๆ

พ.ศ.	กลุ่มอายุ													
	15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49	
	ก่อน เฉลี่ย	หลัง เฉลี่ย	ก่อน เฉลี่ย	หลัง เฉลี่ย	ก่อน เฉลี่ย	หลัง เฉลี่ย	ก่อน เฉลี่ย	หลัง เฉลี่ย	ก่อน เฉลี่ย	หลัง เฉลี่ย	ก่อน เฉลี่ย	หลัง เฉลี่ย	ก่อน เฉลี่ย	หลัง เฉลี่ย
2543	0.0626	0.0626	0.1041	0.1041	0.0955	0.0955	0.0575	0.0575	0.0235	0.0235	0.0058	0.0058	0.0011	0.0011
2544	0.0626	0.0612	0.1041	0.1043	0.0955	0.0961	0.0575	0.0578	0.0235	0.0236	0.0058	0.0058	0.0011	0.0011
2545	0.0626	0.0598	0.1041	0.1045	0.0955	0.0966	0.0575	0.0581	0.0235	0.0236	0.0058	0.0058	0.0011	0.0010
2546	0.0626	0.0584	0.1041	0.1048	0.0955	0.0972	0.0575	0.0584	0.0235	0.0237	0.0058	0.0058	0.0011	0.0010
2547	0.0626	0.0571	0.1041	0.1050	0.0955	0.0978	0.0575	0.0587	0.0235	0.0237	0.0058	0.0058	0.0011	0.0009
2548	0.0555	0.0555	0.1052	0.1052	0.0983	0.0983	0.0590	0.0590	0.0238	0.0238	0.0058	0.0058	0.0009	0.0009
2549	0.0555	0.0541	0.1052	0.1054	0.0983	0.0988	0.0590	0.0593	0.0238	0.0238	0.0058	0.0058	0.0009	0.0009
2550	0.0555	0.0527	0.1052	0.1056	0.0983	0.0994	0.0590	0.0596	0.0238	0.0239	0.0058	0.0058	0.0009	0.0009
2551	0.0555	0.0513	0.1052	0.1059	0.0983	0.0999	0.0590	0.0598	0.0238	0.0239	0.0058	0.0057	0.0009	0.0008
2552	0.0555	0.0500	0.1052	0.1061	0.0983	0.1005	0.0590	0.0601	0.0238	0.0240	0.0058	0.0057	0.0009	0.0008
2553	0.0484	0.0484	0.1063	0.1063	0.1010	0.1010	0.0604	0.0604	0.0240	0.0240	0.0057	0.0057	0.0008	0.0008
2554	0.0484	0.0470	0.1063	0.1065	0.1010	0.1016	0.0604	0.0607	0.0240	0.0241	0.0057	0.0057	0.0008	0.0008
2555	0.0484	0.0456	0.1063	0.1067	0.1010	0.1021	0.0604	0.0610	0.0240	0.0241	0.0057	0.0057	0.0008	0.0008
2556	0.0484	0.0443	0.1063	0.1069	0.1010	0.1027	0.0604	0.0612	0.0240	0.0242	0.0057	0.0056	0.0008	0.0007
2557	0.0484	0.0430	0.1063	0.1071	0.1010	0.1033	0.0604	0.0615	0.0240	0.0242	0.0057	0.0056	0.0008	0.0007
2558	0.0414	0.0414	0.1073	0.1073	0.1038	0.1038	0.0618	0.0618	0.0243	0.0243	0.0056	0.0056	0.0007	0.0007
2559	0.0414	0.0400	0.1073	0.1075	0.1038	0.1043	0.0618	0.0622	0.0243	0.0244	0.0056	0.0056	0.0007	0.0007
2560	0.0414	0.0386	0.1073	0.1077	0.1038	0.1049	0.0618	0.0626	0.0243	0.0244	0.0056	0.0056	0.0007	0.0007
2561	0.0414	0.0373	0.1073	0.1080	0.1038	0.1054	0.0618	0.0630	0.0243	0.0245	0.0056	0.0056	0.0007	0.0006
2562	0.0414	0.0361	0.1073	0.1082	0.1038	0.1060	0.0618	0.0634	0.0243	0.0245	0.0056	0.0056	0.0007	0.0006
2563	0.0344	0.0358	0.1084	0.1082	0.1065	0.1061	0.0638	0.0635	0.0246	0.0246	0.0056	0.0056	0.0006	0.0006
2564	0.0344	0.0356	0.1084	0.1082	0.1065	0.1061	0.0638	0.0635	0.0246	0.0246	0.0056	0.0056	0.0006	0.0006
2565	0.0344	0.0354	0.1084	0.1083	0.1065	0.1062	0.0638	0.0636	0.0246	0.0246	0.0056	0.0056	0.0006	0.0006
2566	0.0344	0.0352	0.1084	0.1083	0.1065	0.1062	0.0638	0.0636	0.0246	0.0246	0.0056	0.0056	0.0006	0.0006
2567	0.0344	0.0351	0.1084	0.1083	0.1065	0.1063	0.0638	0.0636	0.0246	0.0246	0.0056	0.0056	0.0006	0.0006
2568	0.0344	0.0344	0.1084	0.1084	0.1065	0.1065	0.0638	0.0638	0.0246	0.0246	0.0056	0.0056	0.0006	0.0006

ตารางที่ 3.2 ข้อคิดฐานเกี่ยวกับอัตราการตายต่อพันในแต่ละกลุ่มอายุในแต่ละปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2568 (หญิง)

ปี	กลุ่มอายุ																	
	0	1-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
2543	17.2200	0.6350	0.2640	0.3120	0.4800	0.6180	0.7760	1.0780	1.6000	2.4960	3.8860	5.9320	9.3020	15.1820	25.7020	44.0000	69.9360	153.9646
2544	16.8320	0.6155	0.2580	0.3064	0.4716	0.6044	0.7568	1.0544	1.5676	2.4460	3.8092	5.8124	9.1100	14.8600	25.1688	43.1924	68.8980	153.5437
2545	15.8715	0.5966	0.2521	0.3009	0.4634	0.5911	0.7381	1.0313	1.5359	2.3970	3.7339	5.6952	8.9220	14.5448	24.6467	42.3996	67.8754	153.1240
2546	15.2374	0.5783	0.2464	0.2955	0.4552	0.5781	0.7198	1.0087	1.5048	2.3490	3.6601	5.5804	8.7378	14.2363	24.1354	41.6214	66.8680	152.7055
2547	14.6286	0.5605	0.2408	0.2902	0.4473	0.5654	0.7020	0.9867	1.4743	2.3019	3.5878	5.4679	8.5575	13.9344	23.6347	40.8575	65.8755	152.2880
2548	13.7800	0.5375	0.2340	0.2840	0.4380	0.5500	0.6800	0.9600	1.4380	2.2460	3.5020	5.3340	8.3420	13.5720	23.0360	39.9620	64.7460	151.8603
2549	13.1240	0.5190	0.2284	0.2792	0.4312	0.5380	0.6632	0.9388	1.4072	2.1976	3.4264	5.2160	8.1512	13.2512	22.4988	39.1388	63.6744	151.6997
2550	12.4392	0.5011	0.2229	0.2745	0.4245	0.5263	0.6468	0.9181	1.3771	2.1502	3.3524	5.1006	7.9648	12.9380	21.9741	38.3326	62.6205	151.5393
2551	11.9042	0.4839	0.2176	0.2698	0.4179	0.5148	0.6308	0.8978	1.3476	2.1039	3.2801	4.9878	7.7826	12.6322	21.4617	37.5429	61.5841	151.3791
2552	11.3375	0.4672	0.2124	0.2653	0.4114	0.5036	0.6153	0.8780	1.3187	2.0586	3.2093	4.8774	7.6046	12.3336	20.9612	36.7696	60.5649	151.2190
2553	10.5000	0.4450	0.2060	0.2600	0.4040	0.4900	0.5960	0.8540	1.2840	2.0040	3.1240	4.7440	7.3880	11.9680	20.3500	35.8460	59.3880	151.0574
2554	10.1120	0.4320	0.2008	0.2556	0.3948	0.4800	0.5856	0.8348	1.2548	1.9572	3.0528	4.6348	7.2100	11.6660	19.8328	35.0368	58.3152	150.6300
2555	9.7383	0.4194	0.1957	0.2513	0.3858	0.4702	0.5754	0.8160	1.2263	1.9115	2.9832	4.5281	7.0363	11.3716	19.3287	34.2459	57.2618	150.2038
2556	9.3785	0.4071	0.1908	0.2470	0.3770	0.4606	0.5653	0.7977	1.1984	1.8669	2.9152	4.4239	6.8668	11.0847	18.8375	33.4728	56.2274	149.7788
2557	9.0319	0.3952	0.1860	0.2428	0.3684	0.4512	0.5555	0.7798	1.1711	1.8233	2.8488	4.3221	6.7013	10.8050	18.3587	32.7172	55.2117	149.3550
2558	8.5600	0.3800	0.1800	0.2380	0.3580	0.4400	0.5440	0.7580	1.1380	1.7700	2.7680	4.1980	6.4980	10.4580	17.7640	31.8000	54.0240	148.9203
2559	8.2040	0.3670	0.1744	0.2328	0.3488	0.4304	0.5332	0.7392	1.1096	1.7244	2.6988	4.0916	6.3236	10.1612	17.2560	31.0028	52.9632	148.5048
2560	7.8628	0.3544	0.1690	0.2277	0.3398	0.4210	0.5226	0.7209	1.0819	1.6800	2.6313	3.9879	6.1539	9.8728	16.7625	30.2256	51.9232	148.0905
2561	7.5358	0.3423	0.1637	0.2227	0.3311	0.4118	0.5122	0.7030	1.0549	1.6367	2.5656	3.8868	5.9887	9.5926	16.2832	29.4679	50.9037	147.6773
2562	7.2224	0.3306	0.1586	0.2179	0.3226	0.4028	0.5021	0.6856	1.0286	1.5945	2.5014	3.7883	5.8280	9.3204	15.8175	28.7291	49.9042	147.2653
2563	7.1487	0.3280	0.1575	0.2169	0.3208	0.4010	0.5001	0.6820	1.0232	1.5858	2.4882	3.7679	5.7943	9.2627	15.7186	28.5766	49.7068	147.1949
2564	7.0872	0.3258	0.1566	0.2161	0.3194	0.3995	0.4984	0.6790	1.0186	1.5785	2.4771	3.7509	5.7663	9.2146	15.6362	28.4495	49.5423	147.1362
2565	7.0360	0.3240	0.1558	0.2154	0.3181	0.3983	0.4970	0.6765	1.0149	1.5724	2.4680	3.7368	5.7429	9.1745	15.5675	28.3436	49.4053	147.0873
2666	6.9934	0.3225	0.1552	0.2148	0.3171	0.3972	0.4958	0.6744	1.0117	1.5673	2.4603	3.7250	5.7234	9.1411	15.5102	28.2553	49.2911	147.0466
2567	6.9578	0.3213	0.1547	0.2144	0.3163	0.3964	0.4949	0.6727	1.0091	1.5631	2.4539	3.7152	5.7072	9.1132	15.4625	28.1818	49.1959	147.0126
2568	6.7800	0.3150	0.1520	0.2120	0.3120	0.3920	0.4900	0.6640	0.9960	1.5420	2.4220	3.6660	5.6260	8.9740	15.2240	27.8140	48.7200	146.8429

ตารางที่ 3.3 ข้อคดีฐานเกี่ยวกับอัตราการตายต่อพันในแต่ละกลุ่มอายุในแต่ละปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2568 (ชาย)

ปี	กลุ่มอายุ																	
	0	1-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
2543	37.1200	1.4050	0.6400	0.6660	1.3420	1.5760	1.6920	2.0560	2.8420	4.3540	6.9140	10.9560	17.0620	26.1400	39.6700	60.2520	86.7140	171.9986
2544	35.5880	1.3495	0.6176	0.6384	1.3092	1.5396	1.6464	1.9956	2.7564	4.2340	6.7476	10.7304	16.7612	25.7080	39.1004	59.5700	86.0588	171.5375
2545	34.1192	1.2962	0.5960	0.6117	1.2772	1.5040	1.6020	1.9370	2.6734	4.1173	6.5852	10.5095	16.4657	25.2831	38.5390	58.8957	85.4086	171.0776
2546	32.7111	1.2450	0.5751	0.7858	1.2460	1.4693	1.5589	1.8801	2.5929	4.0038	6.4267	10.2930	16.1754	24.8653	37.9856	58.2291	84.7632	170.6189
2547	31.3610	1.1958	0.5550	0.7608	1.2155	1.4354	1.5168	1.8248	2.5148	3.8935	6.2721	10.0811	15.8903	24.4544	37.4402	57.5700	84.1228	170.1614
2548	29.4600	1.1275	0.5280	0.7280	1.1780	1.3940	1.4640	1.7540	2.4140	3.7540	6.0820	9.8280	15.5580	23.9800	36.8220	56.8420	83.4380	169.6929
2549	27.7500	1.0780	0.5092	0.7056	1.1512	1.3644	1.4296	1.7088	2.3520	3.6628	5.9524	9.6348	15.2736	23.5580	36.2460	56.1280	82.6472	169.2327
2550	26.1393	1.0307	0.4911	0.6839	1.1250	1.3354	1.3960	1.6648	2.2916	3.5738	5.8256	9.4454	14.9944	23.1434	35.6790	55.4230	81.8639	168.7738
2551	24.6220	0.9854	0.4736	0.6629	1.0994	1.3071	1.3632	1.6219	2.2327	3.4870	5.7014	9.2597	14.7203	22.7362	35.1209	54.7268	81.0880	168.3161
2552	23.1928	0.9422	0.4567	0.6425	1.0744	1.2793	1.3312	1.5801	2.1754	3.4023	5.5799	9.0777	14.4512	22.3360	34.5715	54.0394	80.3195	167.8597
2553	20.9100	0.8800	0.4340	0.6160	1.0440	1.2460	1.2920	1.5280	2.1040	3.2980	5.4340	8.8620	14.1360	21.8700	33.9420	53.2720	79.4840	167.3920
2554	19.0620	0.8150	0.4088	0.5996	1.0200	1.2188	1.2676	1.4948	2.0756	3.2588	5.3680	8.7312	13.8900	21.5308	33.4660	52.6344	78.5536	166.7166
2555	17.3773	0.7548	0.3851	0.5836	0.9966	1.1922	1.2437	1.4623	2.0476	3.2201	5.3028	8.6023	13.6483	21.1969	32.9967	52.0044	77.6341	166.0440
2556	15.8415	0.6991	0.3627	0.5681	0.9736	1.1662	1.2202	1.4306	2.0199	3.1818	5.2384	8.4754	13.4108	20.8681	32.5339	51.3820	76.7253	165.3740
2557	14.4415	0.6474	0.3416	0.5530	0.9513	1.1407	1.1971	1.3995	1.9927	3.1440	5.1748	8.3503	13.1774	20.5444	32.0777	50.7670	75.8272	164.7068
2558	11.6700	0.5550	0.3080	0.5340	0.9240	1.1100	1.1700	1.3620	1.9620	3.1020	5.1040	8.2080	12.9060	20.1740	31.5620	50.0840	74.8320	164.0151
2559	10.9020	0.5175	0.2852	0.5148	0.9056	1.0948	1.1532	1.3328	1.9180	3.0308	4.9876	8.0020	12.5492	19.6316	30.7596	49.0480	73.6616	163.8492
2560	10.1845	0.4825	0.2641	0.4963	0.8876	1.0798	1.1366	1.3042	1.8750	2.9612	4.8739	7.8012	12.2023	19.1038	29.9776	48.0334	72.5095	163.6834
2561	9.5143	0.4499	0.2445	0.4785	0.8699	1.0650	1.1203	1.2763	1.8329	2.8933	4.7627	7.6054	11.8649	18.5902	29.2155	47.0399	71.3754	163.5178
2562	8.8882	0.4195	0.2264	0.4612	0.8526	1.0504	1.1042	1.2489	1.7918	2.8269	4.6541	7.4145	11.5369	18.0903	28.4727	46.0668	70.2591	163.3523
2563	8.7118	0.4109	0.2210	0.4574	0.8491	1.0477	1.1012	1.2434	1.7835	2.8134	4.6321	7.3751	11.4678	17.9856	28.3190	45.8730	70.0459	163.3245
2564	8.5648	0.4036	0.2165	0.4541	0.8463	1.0454	1.0987	1.2389	1.7766	2.8022	4.6137	7.3422	11.4101	17.8984	28.1908	45.7115	69.8683	163.3013
2565	8.4424	0.3976	0.2128	0.4515	0.8439	1.0435	1.0966	1.2350	1.7708	2.7928	4.5984	7.3149	11.3621	17.8256	28.0840	45.5769	69.7202	163.2820
2566	8.3403	0.3926	0.2096	0.4492	0.8419	1.0419	1.0948	1.2319	1.7660	2.7850	4.5857	7.2921	11.3221	17.7650	27.9950	45.4648	69.5969	163.2659
2567	8.2553	0.3884	0.2070	0.4473	0.8403	1.0406	1.0933	1.2292	1.7620	2.7785	4.5751	7.2731	11.2887	17.7145	27.9208	45.3713	69.4940	163.2525
2568	7.8300	0.3675	0.1940	0.4380	0.8320	1.0340	1.0860	1.2160	1.7420	2.7460	4.5220	7.1780	11.1220	17.4620	27.5500	44.9040	68.9800	163.1854

ข้อคดีฐานที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากร ถึงแม้ว่าในเชิงทฤษฎีจะได้ระบุไว้ว่า การย้ายถิ่นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประชากร แต่ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งข้อคดีฐานเกี่ยวกับการย้ายถิ่นว่า ไม่มีผลกระทบต่อโครงสร้างของประชากร อันเนื่องจากการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของประชากรไทยเท่าที่ผ่านมามีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรโดยรวม (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546)

ข้อคดีฐานอีกตัวหนึ่งที่สำคัญที่ปรากฏในตัวแบบของการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อคดีฐานเกี่ยวกับอัตราการเคลื่อนที่จากกลุ่มอายุหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มอายุหนึ่ง ซึ่งคำศัพท์ที่ใช้ในการจำลองแบบ

(Simulation) ทัว ๆ ไป ทางประชากรเรียกว่า average time to move to the next cohort (ใช้สัญลักษณ์ในตัวแบบว่า fave สำหรับเพศหญิงและ mave สำหรับเพศชาย) คำนี้มีความหมายว่า ประชากรใน แต่ละกลุ่มอายุจะมีการเคลื่อนที่ไปสู่กลุ่มอายุต่อไปได้ไม่ทั้งหมดแต่จะมีการเคลื่อนที่ไปเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นเนื่องจากว่า ภาวะการเจริญเติบโตที่แตกต่างกัน หรือมีประชากรที่เกิดใน วันใดวันหนึ่งในแต่ละปีแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุ 5-9 ปี ในปีใด ปีหนึ่งจะเคลื่อนที่ไปอยู่ในกลุ่มอายุถัดไป คือ กลุ่มอายุ 10-14 ปี ในปีถัดไปได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น มิได้เคลื่อนย้ายไปหมดทั้งกลุ่ม อายุที่จะเคลื่อนที่ไปสู่กลุ่มอายุ 10-14 ปีนี้ก็จะได้แก่ กลุ่มที่มีอายุ 9 ปี เท่านั้น ส่วนผู้ที่อายุ 5-8 ปี ก็จะมีการเคลื่อนที่อยู๋ภายในกลุ่มอายุเดิมเท่านั้น ยังไม่ได้มีการเคลื่อนที่ไปสู่กลุ่มอายุใหม่แต่อย่างใด

เมื่อเป็นเช่นนั้น ข้อคิดฐานที่เกี่ยวข้องกับการที่แต่ละกลุ่มจะขยับเคลื่อนไปสู่กลุ่มอายุถัดไปจึงขึ้นอยู่กับ การแบ่งกลุ่มอายุ อย่างเช่นในกรณีนี้กลุ่มอายุ 5-9 ปี จะมีการเคลื่อนที่ไปในกลุ่มอายุ 10-14 ปี เพียงจำนวนประมาณ 1 ใน 5 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในกลุ่มอายุนี้นั้น อัตราการขยับเคลื่อนสำหรับกลุ่มต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไปที่มีการแบ่งช่วงชั้นอายุเป็นช่วงละ 5 ปี จึงเท่ากับ 0.20 หรือ ร้อยละ 20 ยกเว้นในกลุ่มอายุ 1-4 ที่มีอัตราการขยับเคลื่อนเท่ากับ 0.25 หรือ 1 ใน 4 ซึ่งเรียกว่า อัตราขยับเคลื่อนตามทฤษฎี แต่อัตราการขยับเคลื่อนตามทฤษฎีอาจจะมีการนำมาปรับเพื่อเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือนักประชากรที่มีความคิดว่า โครงสร้างหรือจำนวนประชากรอาจจะแตกต่างไปจากตัวทฤษฎี ดังนั้น ในทางปฏิบัติและวัตถุประสงค์หลักข้อหนึ่งของการจำลองตัวแบบ คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลผู้เชี่ยวชาญ ผู้ใช้ หรือผู้เกี่ยวข้องสามารถปรับคติดฐานต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีการนำคติดฐานเกี่ยวกับการขยับเคลื่อนของกลุ่มอายุมาปรับตามความคิดเห็นของกลุ่มประกอบอีกทางหนึ่ง ซึ่งข้อคิดฐานที่เปลี่ยนนี้เรียกว่า อัตราการขยับเคลื่อนเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งทั้งอัตราการขยับเคลื่อนเชิงทฤษฎีและเชิงเปรียบเทียบได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.4 และแต่ละคติดฐานของ อัตราการขยับเคลื่อนจะให้ผลต่อจำนวนขนาดและโครงสร้างของประชากรแปรเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย ซึ่งจะได้กล่าวและเสนอผลเชิงเปรียบเทียบในบทที่ 4 ต่อไป

ส่วนการเคลื่อนที่สำหรับกลุ่มทารกแรกเกิดไปสู่กลุ่มอายุ 1-4 ปี นั้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดข้อคิดฐานว่า ทารกทั้งหมดที่มีชีพได้เคลื่อนไปสู่กลุ่ม 1- 4 ปี ภายในเวลา 1 ปี ถึงแม้ว่า จะมีจำนวนทารกบางส่วนที่เกิดภายหลัง 1 กรกฎาคม ของทุกปีและมีอายุไม่ถึง 1 ปีเต็มก็ตาม แต่ทารกเหล่านี้บางส่วนก็จะไปรวมอยู่ในกลุ่มที่เกิดก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม ของปีถัดไป ทำให้โดยเฉลี่ยทุกคนจะเคลื่อนที่ไปสู่กลุ่มอายุอื่นได้ต้องมีอายุครบ 1 ปีเต็ม ดังนั้น ความคลาดเคลื่อนของการขยับเคลื่อนไปข้างหน้า ซึ่งจำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการสร้างตัวแบบจำลองจึงมีต่ำมากจนอาจถือว่าไม่มีความคลาดเคลื่อนได้ แต่ความคลาดเคลื่อนอันเกิดจากการนับประชากรในวัย 0-1 ปี อาจจะมีบ้างเล็กน้อย ซึ่งความคลาดเคลื่อนนี้ต้องนำมาปรับพิจารณาเกี่ยวกับตัวเลขอัตราการเกิดที่ได้จากตัวแบบจำลอง กับอัตราการเกิด (จากทะเบียนราษฎรหรือสถิติชีพ ซึ่งแน่นอนย่อมมีการตกแจ้งเกิด)

แตกต่างไปจากตัวทฤษฎี ดังนั้น ในทางปฏิบัติและวัตถุประสงค์หลักข้อหนึ่งของการจำลองตัวแบบ คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลผู้เชี่ยวชาญ ผู้ใช้ หรือผู้เกี่ยวข้องสามารถปรับคตินานต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีการนำคตินานเกี่ยวกับการขยับเคลื่อนของกลุ่มอายุมาปรับตามความคิดเห็นของกลุ่มประกอบอีกทางหนึ่ง ซึ่งข้อคตินานที่เปลี่ยนนี้เรียกว่า อัตราการขยับเคลื่อนเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งทั้งอัตราการขยับเคลื่อนเชิงทฤษฎีและเชิงเปรียบเทียบได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.4 และแต่ละคตินานของ อัตราการขยับเคลื่อนจะให้ผลต่อจำนวนขนาดและโครงสร้างของประชากรแปรเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย ซึ่งจะได้อธิบายและเสนอผลเชิงเปรียบเทียบในบทที่ 4 ต่อไป

ส่วนการเคลื่อนที่สำหรับกลุ่มทารกแรกเกิดไปสู่กลุ่มอายุ 1-4 ปี นั้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดข้อคตินานว่า ทารกทั้งหมดที่มีชีพได้เคลื่อนไปสู่กลุ่ม 1- 4 ปี ภายในเวลา 1 ปี ถึงแม้ว่า จะมีจำนวนทารกบางส่วนที่เกิดภายหลัง 1 กรกฎาคม ของทุกปีและมีอายุไม่ถึง 1 ปีเต็มก็ตาม แต่ทารกเหล่านี้บางส่วนก็จะไปรวมอยู่ในกลุ่มที่เกิดก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม ของปีถัดไป ทำให้โดยเฉลี่ยทุกคนจะเคลื่อนที่ไปสู่กลุ่มอายุอื่นได้ต้องมีอายุครบ 1 ปีเต็ม ดังนั้น ความคลาดเคลื่อนของการขยับเคลื่อนไปข้างหน้า ซึ่งจำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการสร้างตัวแบบจำลองจึงมีต่ำมากจนอาจถือว่าไม่มีความคลาดเคลื่อนได้ แต่ความคลาดเคลื่อนอันเกิดจากการนับประชากรในวัย 0-1 ปี อาจจะมีบ้างเล็กน้อย ซึ่งความคลาดเคลื่อนนี้ต้องนำมาปรับพิจารณาเกี่ยวกับตัวเลขอัตราการเกิดที่ได้จากตัวแบบจำลอง กับอัตราการเกิด (จากทะเบียนราษฎรหรือสถิติชีพ ซึ่งแน่นอนย่อมมีการตกแจ้งเกิด)

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ความคลาดเคลื่อนจากการนับจำนวนเด็กเกิดและที่เปรียบเทียบกับจำนวนเด็กเกิดที่คำนวณจากการฉายภาพประชากรต่างๆ ในอดีต มีไม่มากนักจึงถือว่า ข้อคตินานของการขยับเคลื่อนใน 1 ปี จึงน่าจะสอดคล้องกับความจริงและส่งผลต่อการผิดพลาดในการ ฉายภาพจำนวนประชากรในอนาคตน้อยมาก จนอาจจะละเลยได้หากผลที่ได้จากการจำลองตัวแบบนี้ถูกนำไปใช้เพื่อกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความอยู่ดีกินดี (well-being) ของประชากรผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเชิงนโยบายของการศึกษาครั้งนี้ อัตราการเคลื่อนที่สำหรับกลุ่มอายุต่างๆ ตั้งแต่ทารกจนถึงอายุ 79 ปี จะแสดงไว้ในตารางที่ 3.4 ส่วนประชากรกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป จะถือว่ากลุ่มอายุนี้เป็นกลุ่มอายุสุดท้ายที่มีเพียงอัตราตายไม่มีการเคลื่อนย้ายไป สู่ประชากรกลุ่มอายุอื่นแต่อย่างใด

ตารางที่ 3.4 อัตราการเคลื่อนที่จากกลุ่มอายุหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มอายุหนึ่ง จำแนกตามกรอบแนวคิด

	กลุ่มอายุ																
	0	1-	5-	10-	15-	20-	25-	30-	35-	40-	45-	50-	55-	60-	65-	70-	75-
กรอบแนวคิด		4	9	14	19	24	29	34	39	44	49	54	59	64	69	74	79
เชิงทฤษฎี	1	0.25	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
เชิงเปรียบเทียบ	1	0.26	0.207	0.207	0.212	0.212	0.212	0.212	0.212	0.212	0.212	0.205	0.205	0.205	0.205	0.205	0.205

ตารางที่ 3.5 คดีฐานสัดส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชากรหญิงและชายที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ภายใต้โครงการทางพื้นที่และระหว่างปี พ.ศ.2543-2563

ปี	เพศ	กลุ่มอายุ														รวม	อัตราการว่างงาน (%)
		15 - 19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 - 69	70 - 74	75 - 79	80 ปีขึ้นไป		
2543	ชาย	0.348	0.715	0.912	0.943	0.961	0.970	0.961	0.936	0.906	0.694	0.512	0.288	0.170	0.060	0.789	
	หญิง	0.289	0.619	0.767	0.808	0.823	0.825	0.784	0.726	0.638	0.404	0.247	0.141	0.057	0.015	0.636	
2544	ชาย	0.348	0.715	0.911	0.943	0.961	0.970	0.961	0.936	0.906	0.694	0.512	0.288	0.170	0.060	0.789	
	หญิง	0.289	0.619	0.767	0.808	0.823	0.824	0.784	0.726	0.638	0.403	0.247	0.141	0.057	0.015	0.636	
2545	ชาย	0.340	0.753	0.926	0.958	0.969	0.971	0.959	0.929	0.904	0.723	0.542	0.336	0.185	0.092	0.800	
	หญิง	0.251	0.624	0.794	0.816	0.840	0.830	0.803	0.736	0.644	0.446	0.290	0.146	0.083	0.037	0.645	
2546	ชาย	0.341	0.753	0.927	0.959	0.969	0.971	0.960	0.930	0.904	0.723	0.542	0.336	0.185	0.092	0.801	
	หญิง	0.245	0.618	0.788	0.816	0.840	0.830	0.802	0.730	0.638	0.440	0.284	0.140	0.076	0.031	0.641	
2547	ชาย	0.342	0.755	0.929	0.960	0.971	0.973	0.961	0.932	0.906	0.725	0.544	0.338	0.187	0.094	0.802	
	หญิง	0.248	0.621	0.791	0.817	0.841	0.831	0.803	0.733	0.641	0.443	0.287	0.143	0.080	0.034	0.642	
2548	ชาย	0.343	0.755	0.929	0.959	0.970	0.972	0.960	0.932	0.907	0.725	0.544	0.338	0.187	0.094	0.802	
	หญิง	0.250	0.623	0.793	0.817	0.841	0.831	0.803	0.735	0.643	0.445	0.289	0.145	0.082	0.036	0.642	
2549	ชาย	0.343	0.756	0.930	0.961	0.971	0.973	0.961	0.933	0.907	0.726	0.545	0.339	0.187	0.094	0.803	
	หญิง	0.252	0.625	0.796	0.817	0.841	0.831	0.804	0.738	0.646	0.448	0.291	0.147	0.084	0.039	0.642	

ตารางที่ 3.5 คำนวณสัดส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชากรหญิงและชายที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ภายใต้อัตราการจ้างงานที่ต่างกันระหว่างปี พ.ศ. 2543-2568 (ต่อ)

ปี	เพศ	กลุ่มอายุ														รวม	อัตราการ ว่างงาน (%)
		15 - 19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 - 69	70 - 74	75 - 79	80 ปีขึ้นไป		
2550	ชาย	0.344	0.757	0.931	0.960	0.971	0.973	0.961	0.934	0.908	0.727	0.546	0.340	0.188	0.095	0.803	1.91
	หญิง	0.255	0.628	0.798	0.817	0.841	0.831	0.804	0.740	0.648	0.450	0.293	0.150	0.086	0.041	0.643	
2551	ชาย	0.345	0.758	0.931	0.960	0.971	0.973	0.961	0.934	0.909	0.728	0.547	0.340	0.189	0.096	0.803	1.86
	หญิง	0.258	0.631	0.801	0.817	0.841	0.831	0.804	0.743	0.651	0.453	0.296	0.153	0.089	0.044	0.643	
2552	ชาย	0.345	0.757	0.931	0.959	0.970	0.972	0.960	0.934	0.909	0.727	0.546	0.340	0.189	0.096	0.803	1.82
	หญิง	0.261	0.634	0.804	0.817	0.841	0.831	0.804	0.746	0.654	0.456	0.299	0.156	0.092	0.047	0.643	
2553	ชาย	0.347	0.760	0.933	0.960	0.971	0.973	0.961	0.936	0.911	0.729	0.549	0.342	0.191	0.098	0.804	1.76
	หญิง	0.264	0.637	0.808	0.817	0.841	0.831	0.804	0.750	0.658	0.459	0.303	0.159	0.096	0.050	0.643	
2554	ชาย	0.348	0.761	0.935	0.960	0.971	0.973	0.961	0.937	0.912	0.731	0.550	0.343	0.192	0.099	0.804	1.72
	หญิง	0.269	0.642	0.812	0.818	0.842	0.832	0.805	0.754	0.662	0.464	0.307	0.164	0.100	0.055	0.644	
2555	ชาย	0.349	0.762	0.936	0.961	0.971	0.973	0.961	0.939	0.914	0.732	0.551	0.345	0.193	0.100	0.804	1.66
	หญิง	0.273	0.646	0.816	0.818	0.842	0.832	0.805	0.758	0.666	0.468	0.311	0.168	0.104	0.059	0.644	
2556	ชาย	0.351	0.764	0.937	0.961	0.971	0.973	0.961	0.940	0.915	0.733	0.553	0.346	0.195	0.102	0.804	1.62
	หญิง	0.277	0.650	0.820	0.818	0.842	0.832	0.805	0.762	0.670	0.472	0.315	0.172	0.108	0.053	0.644	

ตารางที่ 3.5 คำนวณสัดส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชากรหญิงและชายที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ภายใต้สถานการณ์การทำงานที่ต่างกันระหว่างปี พ.ศ.2543-2568 (ต่อ)

ปี	เพศ	กลุ่มอายุ														รวม	อัตราการว่างงาน (%)	
		15 - 19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 - 69	70 - 74	75 - 79	80 ปีขึ้นไป			
2557	ชาย	0.354	0.766	0.940	0.962	0.972	0.974	0.962	0.943	0.918	0.736	0.555	0.349	0.198	0.105	1.56	0.805	0.644
	หญิง	0.280	0.653	0.824	0.818	0.841	0.831	0.804	0.766	0.673	0.475	0.318	0.175	0.111	0.066			
2558	ชาย	0.355	0.768	0.942	0.962	0.972	0.974	0.962	0.945	0.920	0.738	0.557	0.351	0.199	0.106	1.53	0.805	0.644
	หญิง	0.284	0.657	0.828	0.818	0.841	0.831	0.804	0.770	0.678	0.480	0.323	0.179	0.116	0.071			
2559	ชาย	0.358	0.771	0.945	0.963	0.973	0.975	0.963	0.948	0.922	0.741	0.560	0.353	0.202	0.109	1.51	0.805	0.645
	หญิง	0.290	0.663	0.834	0.819	0.842	0.832	0.805	0.776	0.683	0.485	0.328	0.185	0.121	0.076			
2560	ชาย	0.360	0.773	0.947	0.963	0.973	0.975	0.963	0.950	0.924	0.743	0.562	0.355	0.204	0.111	1.50	0.805	0.645
	หญิง	0.295	0.668	0.838	0.819	0.842	0.832	0.805	0.780	0.688	0.490	0.333	0.190	0.126	0.081			
2561	ชาย	0.362	0.775	0.949	0.963	0.973	0.975	0.963	0.952	0.927	0.745	0.564	0.357	0.206	0.113	1.50	0.805	0.645
	หญิง	0.299	0.672	0.843	0.819	0.842	0.832	0.805	0.785	0.693	0.495	0.338	0.194	0.131	0.085			
2562	ชาย	0.339	0.775	0.953	0.973	0.984	0.986	0.974	0.955	0.928	0.743	0.560	0.351	0.199	0.106	1.50	0.805	0.645
	หญิง	0.284	0.675	0.848	0.828	0.852	0.842	0.814	0.789	0.696	0.495	0.336	0.192	0.128	0.082			
2563	ชาย	0.326	0.780	0.958	0.976	0.987	0.989	0.976	0.960	0.933	0.748	0.564	0.355	0.203	0.110	1.50	0.805	0.645
	หญิง	0.277	0.681	0.855	0.829	0.853	0.843	0.815	0.796	0.702	0.501	0.342	0.197	0.133	0.087			

ตารางที่ 3.5 คติฐานลัทธิส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชากรหญิงและชายที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ภายใต้อัตราการการทำงานที่ต่างกันระหว่างปี พ.ศ.2543-2568 (ต่อ)

ปี	เพศ	กลุ่มอายุ														รวม	อัตราการว่างงาน (%)
		15 - 19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 - 69	70 - 74	75 - 79	80 ปีขึ้นไป		
2564	ชาย	0.313	0.784	0.962	0.977	0.988	0.990	0.978	0.964	0.937	0.751	0.568	0.359	0.206	0.113	0.805	1.50
	หญิง	0.270	0.686	0.860	0.829	0.853	0.843	0.815	0.801	0.707	0.506	0.346	0.201	0.137	0.092	0.645	
2565	ชาย	0.301	0.788	0.966	0.979	0.990	0.992	0.979	0.968	0.941	0.755	0.571	0.362	0.209	0.115	0.805	1.50
	หญิง	0.264	0.691	0.866	0.830	0.855	0.845	0.817	0.807	0.713	0.511	0.351	0.206	0.142	0.096	0.645	
2566	ชาย	0.291	0.792	0.971	0.981	0.992	0.994	0.982	0.973	0.946	0.760	0.575	0.366	0.213	0.119	0.805	1.50
	หญิง	0.259	0.697	0.872	0.832	0.856	0.846	0.818	0.813	0.718	0.516	0.357	0.211	0.147	0.101	0.645	
2567	ชาย	0.280	0.796	0.975	0.983	0.994	0.996	0.983	0.977	0.950	0.763	0.578	0.369	0.216	0.122	0.805	1.50
	หญิง	0.254	0.703	0.878	0.833	0.857	0.847	0.819	0.819	0.724	0.522	0.362	0.217	0.152	0.106	0.645	
2568	ชาย	0.271	0.800	0.979	0.985	0.996	0.998	0.986	0.982	0.955	0.768	0.583	0.373	0.219	0.125	0.805	1.50
	หญิง	0.248	0.707	0.883	0.833	0.857	0.847	0.819	0.823	0.729	0.526	0.366	0.220	0.156	0.110	0.645	

ที่มา: ข้อมูลอัตราการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

พ.ศ.2543-2545 จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข

พ.ศ.2546-2568 เป็นการคาดประมาณของผู้วิจัย

ข้อมูลอัตราการว่างงาน

พ.ศ.2543-2545 จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข

พ.ศ.2546-2551 จากการพยากรณ์โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ภายใต้ข้อสมมติการเติบโตทางเศรษฐกิจร้อยละ 4-5)

พ.ศ.2552-2568 เป็นการคาดประมาณของผู้วิจัย

ข้อคิดฐานในตารางที่ 3.5 นี้อิงอยู่บนทฤษฎีที่มองถึงความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอัตราการว่างงาน หรืออีกนัยหนึ่งคือความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับภาวะการว่างงาน กล่าวคือเมื่อเศรษฐกิจมีการขยายตัว อัตราการว่างงานก็จะลดลง ซึ่งหมายถึงในสภาวะการณ์เช่นนั้นอุปทานของแรงงานก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย ทำให้สัดส่วนของประชากรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูงขึ้นตามไปด้วย

ตัวเลขในตารางที่ 3.5 ชี้ให้เห็นว่า อัตราการว่างงานของประเทศไทยในภาพรวมลดลงจากร้อยละ 2.94 ในปี พ.ศ. 2543 (ในปี พ.ศ. 2544 อัตราการว่างงานจะสูงขึ้นเล็กน้อยเป็นร้อยละ 3.2) จนเหลือร้อยละ 1.50 ในปี พ.ศ. 2560 และอัตราการว่างงานนี้จะคงอยู่ที่ระดับนี้ไปเรื่อยจนถึงปี พ.ศ. 2568 ทั้งนี้เพราะผู้เชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐกิจเชื่อว่าอัตราการว่างงานที่ร้อยละ 1.5 นี้ต่ำมากอยู่แล้ว เพื่อความปลอดภัยและเป็นการวางแผนเพื่อสร้างหลักประกันให้กับผู้สูงอายุที่ไร้กลุ่ม ควรที่จะกำหนดค่าแบบเชิงอนุรักษ์คือกำหนดค่าอัตราการว่างงานสูงไปดีกว่ากำหนดค่าอัตราการว่างงานต่ำกว่าที่เกิดขึ้นจริง แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2560 ถึงปี พ.ศ. 2568 คือการเข้าสู่แรงงานช้าลงด้วยเหตุผลที่ว่า ในยุคเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้แรงงานต่าง ๆ จะต้องได้รับการศึกษาสูงขึ้นและอยู่ในสถาบันการศึกษานานขึ้นจึงเข้าสู่แรงงานช้าลง ขณะเดียวกันแรงงานก็จะมีแนวโน้มที่จะทำงานได้โดยอิสระและยาวนานขึ้น ในเรื่องของระยะเวลาในการทำงานที่ยาวนานขึ้นนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะระยะเวลาในการทำงานถูกกำหนดโดยอายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรที่สูงขึ้นอันมีผลทำให้อายุมีฐานของประชากรสูงขึ้น (ดูภาคผนวกที่ ก)

ข้อคิดฐานที่เจ็ด เป็นคติฐานทางด้านแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ ดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.6 ซึ่งเป็นคติฐานที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างอาชีพของประชากรซึ่งอิงอยู่บนแนวคิดที่ว่า นโยบายการลดกำลังแรงงานภาครัฐจะทำให้ลูกจ้างของรัฐบาลทั้งในส่วนของการข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราวและลูกจ้างประเภทอื่นๆ ของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 ลดน้อยลงจากปี พ.ศ. 2543 ในอัตราร้อยละ 2.4 และลดลงในปี พ.ศ. 2545 อีกร้อยละ 3.7 ในปี พ.ศ. 2546 จะลดลงจากปี พ.ศ. 2545 อีกร้อยละ 2.1 หลังจากนั้นจะมีแนวคิดว่ามีอัตราการลดลงอย่างสม่ำเสมอในอัตราปีละ 1 เปอร์เซ็นต์ จนถึงปี พ.ศ. 2568 การลดลงนี้ส่วนหนึ่งอธิบายด้วยการเพิ่มขึ้นของกลุ่มอาชีพอื่น อีก 2 กลุ่มอาชีพ ทั้งนี้มีจำเป็นต้องหมายถึงจำนวนลูกจ้างของรัฐที่ลดน้อยลงเสมอไป

ในส่วนของการโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยจะพบว่าผู้ประกอบการอาชีพและมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทางภาคเกษตรได้ลดความสำคัญลงอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอดีตที่ผ่านมาและในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 หลังจากนั้นจะมีคติฐานว่า อัตราการลดลงของสัดส่วนผู้ประกอบการอาชีพทางภาคเกษตรลดลงในอัตรา 0.9 ของ 1 เปอร์เซ็นต์ กล่าวคือไม่ถึงร้อยละ 1 ต่อปี ซึ่งก็ถือว่าไม่ใช่อัตราการลดลงที่สูงมากนัก แต่เป็นอัตราการลดลงโดยเฉลี่ยอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 3.6 คติฐาน* ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชากรระหว่างปี พ.ศ.2544-2568 จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

ปี	กลุ่มอาชีพ			
	% การลดลง	% การเพิ่มขึ้น	% การเพิ่มขึ้น	% การลดลง
	ของงานภาครัฐ	ของลูกจ้างเอกชน	ของผู้ประกอบอาชีพอิสระ	ของภาคเกษตรกรรม
2544	2.4	8.6	11.9	8.0
2545	3.7	8.3	5.1	7.2
2546	2.1	2.8	5.0	3.8
2547	1.0	0.9	1.0	0.9
2548	1.0	0.7	1.0	0.9
2549	1.0	0.7	1.0	0.9
2550	1.0	0.7	1.0	0.9
2551	1.0	0.7	1.0	0.9
2552	1.0	0.7	1.0	0.9
2553	1.0	0.7	1.0	0.9
2554	1.0	0.7	1.0	0.9
2555	1.0	0.6	1.0	0.9
2556	1.0	0.6	1.0	0.9
2557	1.0	0.6	1.0	0.9
2558	1.0	0.6	1.0	0.9
2559	1.0	0.6	1.0	0.9
2560	1.0	0.5	1.0	0.9
2561	1.0	0.5	1.0	0.9
2562	1.0	0.5	1.0	0.9
2563	1.0	0.5	1.0	0.9
2564	1.0	0.5	1.0	0.9
2565	1.0	0.5	1.0	0.9
2566	1.0	0.5	1.0	0.9
2567	1.0	0.5	1.0	0.9
2568	1.0	0.3	1.0	0.9

*โครงสร้างของอาชีพในปี พ.ศ.2543-2545 ซึ่งเป็นฐานในการสร้างคติฐานได้มาจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปีดังกล่าว

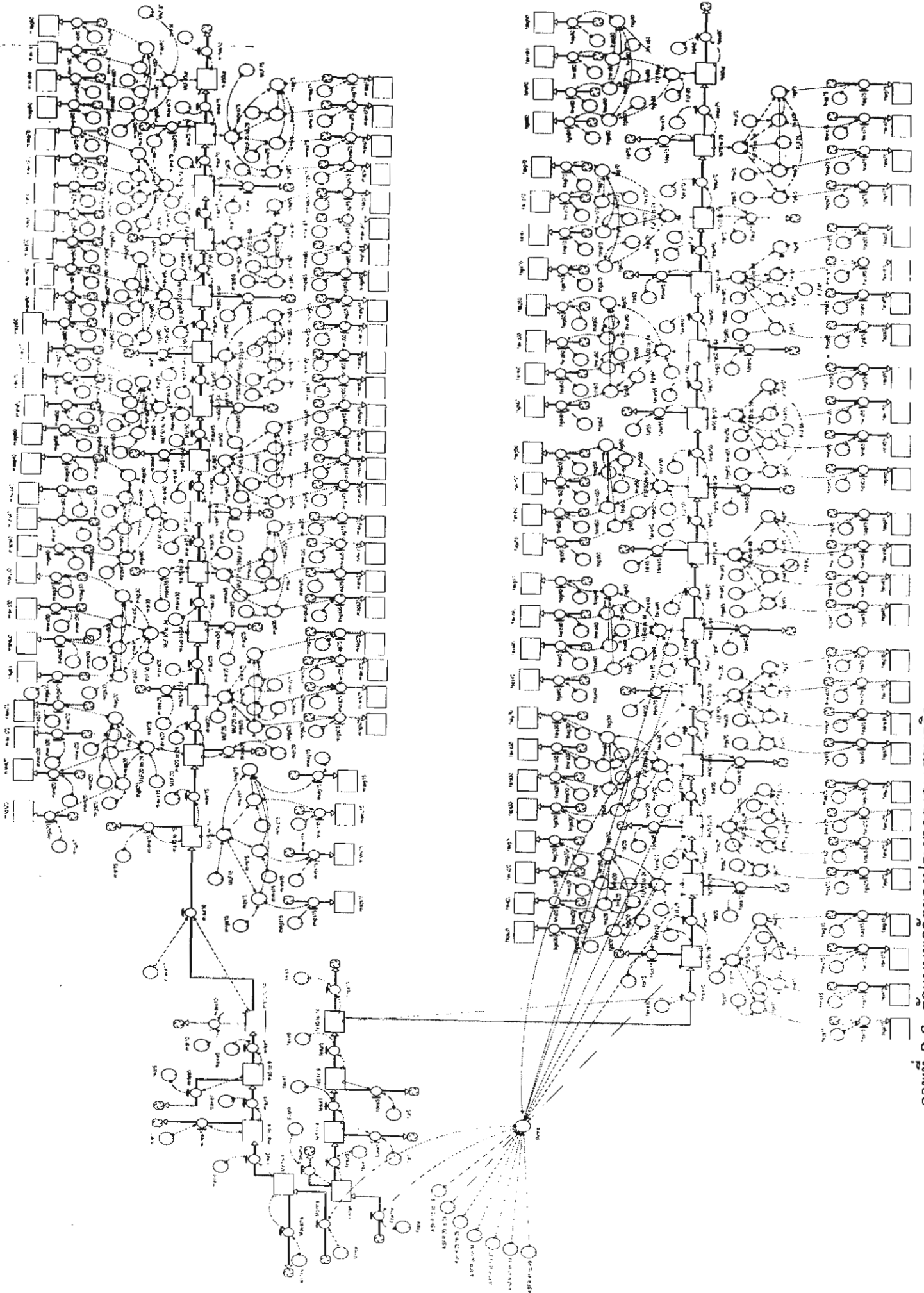
ในช่วงระยะเวลาประมาณ 5 ปี ที่ผ่านมานี้ ได้มีแนวโน้มใหม่ของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านอาชีพของประชากรอีกด้านหนึ่งกล่าวคือ สัดส่วนของประชากรผู้ประกอบอาชีพอิสระทั้งทางวิชาชีพหรือสร้างธุรกิจที่ตนเองจะประกอบการได้เอง โดยไม่ต้องเป็นลูกจ้างหรือพึ่งระบบเงินเดือนได้เพิ่มมากขึ้น และหากจะพึ่งระบบค่าจ้างหรือเงินเดือนก็จะเป็นลูกจ้างหรือพนักงานของภาคเอกชนมากกว่าภาครัฐ ทำให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดการเจริญเติบโตหรือภาวะเศรษฐกิจของประเทศ งบประมาณการใช้จ่ายในภาครัฐลดความสำคัญในการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จำนวนประชากรในวัยแรงงานที่เป็นลูกจ้างภาคเอกชนจึงมีมากกว่าภาครัฐถึงเกือบ 6 เท่า ด้วยแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพที่กล่าวมานี้ จึงเห็นได้ว่าสัดส่วนของผู้ประกอบวิชาชีพอิสระหรืออาชีพที่ตนเองสร้างขึ้นเองมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2544 ได้เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2543 ในอัตราร้อยละ 11.9 และเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 5.1 และ 5.0 ตามลำดับ ใน 2 ปีถัดไปคือ ปีพ.ศ. 2545 และปีพ.ศ. 2546 หลังจากนั้นจะมีมติฐานว่า อัตราการเพิ่มจะอยู่คงที่ระหว่างปีพ.ศ. 2547 จนถึงปีพ.ศ. 2568 ที่อัตราร้อยละ 1 ต่อปี

ในส่วนของการจ้างแรงงานในเอกชนนั้นถือว่าภาคเอกชนเป็นภาคที่มีพลังดึงดูดแรงงานในภาคเกษตรได้ดีกว่ากลุ่มวิชาชีพอิสระ แม้ว่าจะมีแรงงานในภาคเกษตรที่อพยพหรือเปลี่ยนตนเองมาเป็นผู้ประกอบการค้าประเภทย่อยๆ เช่น ทาบเร่ แผงลอย หรือการขายตรงไม่น้อยและแรงงานภาคเกษตรบางส่วนนิยมที่จะประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างในภาคอุตสาหกรรมก็ตาม แต่เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทย ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งอยู่บนมติฐานว่าเติบโตไม่เกินปีละ 5 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นการว่าจ้างแรงงานในภาคเอกชนจึงขยายตัวเพิ่มได้ในอัตราที่ไม่สูงนัก และยังต่ำกว่าอัตราของผู้ประกอบอาชีพอิสระ เพราะการประกอบอาชีพอิสระมีลักษณะเป็นธรรมชาติของความจำเป็นต้องอยู่รอด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าอัตราการเพิ่มของอาชีพอิสระจึงสูงกว่าอัตราการเพิ่มของแรงงานในภาคเอกชน แม้ว่าแนวโน้มของเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้จะต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการขยายตัวและความต้องการแรงงานที่มีความรู้และทักษะการผลิตด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ ก่อนก็ตาม และแม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่จะต้องผลิตบัณฑิตให้สามารถสร้างงานด้วยตนเอง แต่การปฏิรูปการศึกษาของไทยยังไม่ได้ดำเนินการไปในลักษณะการสร้างคนสร้างงาน เพราะที่ผ่านมาเป็นการเน้นการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารและการปรับองค์กร แต่เนื่องด้วยการประกอบอาชีพอิสระในที่นี้หมายถึงบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งและไม่อยู่ในระบบเงินเดือน มิได้หมายถึงเฉพาะผู้ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้หรือสร้างความรู้และเทคโนโลยี เพื่อขายเป็นสินค้าหรือเพื่อประกอบในการขายสินค้า เราจึงจะเห็นอัตราการเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระสูงกว่ากลุ่มลูกจ้างธุรกิจภาคเอกชน ซึ่งยังเป็นบุคคลในระบบเงินเดือน

ด้วยภูมิหลังและแนวคิดดังกล่าวตารางที่ 3.6 จึงได้แสดงให้เห็นว่า ในปี พ.ศ.2544 ได้มีลูกจ้างภาคเอกชนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2543 ในอัตราร้อยละ 8.6 และเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 8.3 ในปี พ.ศ. 2545 หลังจากนั้นจะเพิ่มในอัตราลดลงเหลือเพียงร้อยละ 2.8 ในปี พ.ศ. 2546 และ 0.9 ในปี พ.ศ.2547 ตามลำดับ ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งมติฐานไว้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2548 จนถึงปี

พ.ศ.2554 อัตราการจ้างแรงงานในภาคเอกชนจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 0.7 เปอร์เซ็นต์ และในระหว่างปี พ.ศ. 2555 จนถึงปี พ.ศ. 2559 จะเพิ่มเพียงร้อยละ 0.6 ส่วนในระหว่างปี พ.ศ.2560 จนถึงปี พ.ศ. 2567 จะเพิ่มเพียงร้อยละ 0.5 และท้ายที่สุดในปี พ.ศ.2568 จะเพิ่มจากปี พ.ศ. 2567 ในอัตราลดลงเหลือเพียง 0.3 เปอร์เซ็นต์ อัตราการเพิ่มที่ลดลงส่วนหนึ่งเป็นเพราะโครงสร้างอายุประชากรที่เปลี่ยนไป เริ่มทำให้ภาคเอกชนเองก็มีการจ้างแรงงานที่มีอายุมากขึ้นและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตและประกอบการที่มากขึ้น ทำให้มีผลกระทบสองด้านคือ 1) ความจำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานอย่างเข้มข้นลดลงและ 2) การผลิตที่ใช้ทักษะและเทคโนโลยีสูง มิใช่เป็นการผลิตแบบใช้แรงงานเป็นหลัก (labor intensive) ทำให้แรงงานที่มีอายุสูงขึ้นยังคงสามารถทำงานต่อไปได้ เพราะได้มีประสบการณ์ที่สะสมมา ในสายตาของผู้ประกอบการจึงไม่จำเป็นต้องหาแรงงานรุ่นใหม่มาทดแทนและที่สำคัญคือในภาคเอกชนนั้นแรงงานที่มีอายุสูงมิได้มีรายได้โดยเฉลี่ยสูงกว่าแรงงานที่มีอายุน้อย จึงไม่มีเหตุผลหรือแรงจูงใจที่นายจ้างจะปลดแรงงานที่ทำงานมานานออกเพื่อให้แรงงานใหม่ที่มีอายุน้อยเข้ามาทดแทน การทดแทนหมายถึงค่าใช้จ่ายในส่วนของผู้ประกอบการที่ต้องใช้เพื่อการอบรมและพัฒนาฝีมือและทักษะแรงงานที่จะต้องมีความชำนาญขึ้นเช่นกัน ดังนั้น ในยุคที่การปฏิรูปการศึกษายังไม่สามารถทำหน้าที่สร้างแรงงานที่มีฝีมือและพร้อมจะประกอบอาชีพในระบบเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ เราจึงเริ่มจะเห็นแรงงานในภาคเอกชนที่มีอายุมากขึ้น พร้อม ๆ กันนั้นก็อาจจะมีการคัดเลือกแรงงานรุ่นใหม่ที่สามารถทำงานได้เลย ซึ่งถือว่าเป็นการแข่งขันกันทางด้านตลาดแรงงานในอนาคตด้วย แรงงานใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพการผลิตที่ไม่สูงเท่าที่พึงปรารถนา ก็จะเริ่มเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ยากขึ้น เราจึงยังคงเห็นการว่าจ้างแรงงานที่ไม่ลดลงมาใกล้ระดับการจ้างงานเต็มร้อย ดังข้อคาดการณ์ที่กำหนดให้อัตราการว่างงานอยู่ที่ต่ำที่สุดที่ร้อยละ 1.5

ข้อคิดฐานที่แปด อิงอยู่ภายใต้การคาดคะเนว่าจะมีการเพิ่มของอัตราค่าจ้างหรือรายได้ของประชากรบนพื้นฐานของอัตราการขยายตัวของประสิทธิภาพการผลิต (Productivity Growth Rate) อยู่ที่ร้อยละ 3 ต่อปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 เป็นต้นไป ในช่วงเวลาเดียวกันก็ได้มีมติฐานว่า อัตราการคิดลดของสังคม (Social Discount Rate) ของเงินรายได้ในปัจจุบันอยู่ที่ปีละ 2 เปอร์เซ็นต์ ผลที่เกิดจากข้อคิดฐานนี้จึงทำให้มีการคาดประมาณการที่ค่อนข้างไปในทางต่ำ (conservative estimate) ว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของเงินรายได้จากค่าจ้างหรือค่าแรงที่จะใช้ในการคำนวณหารายได้ตลอดชีวิตได้กำหนดไว้ที่ในอัตราเพียงปีละ 1 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งถือว่าเป็นการคาดประมาณภายใต้หลักการที่ว่าเมื่อเกิดความผิดพลาดในการประมาณสถานการณ์ทางด้านรายได้ของประชากร และการเงินของประเทศ ผลเสียที่เกิดจากการวางแผนและกำหนดนโยบายรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ ภายใต้มติฐานของอัตราการเพิ่มขึ้นของค่าแรงที่ต่ำกว่าความเป็นจริง จึงมีผลเสียหลายอันเกิดจากการวางแผนเชิงนโยบายน้อยกว่าการคาดประมาณรายได้ของประชาชน และภาวะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไว้สูงเกินไปหรือสูงเกินกว่าที่จะเกิดขึ้นจริง

ภาพที่ 3.6 ตัวแบบพลวัตของประชากรและเศรษฐกิจ

แผนการสุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป ซึ่งจะเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพในการออม ความเต็มใจในการออม และวิธีการที่ประชาชนกลุ่มนี้ใช้ในการออมเพื่ออนาคตของตนเอง

การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวนี้ ดำเนินการโดยใช้แบบแผนการวิจัยในลักษณะที่มีการกำหนดโควตาจำนวนประชาชนในทั้ง 6 ภาค ๆ ละเท่า ๆ กัน คือ ภาคละ 440 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 2,640 คน โดยในจำนวนประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในแต่ละภาคนี้จะได้รับการจำแนกตามเพศ ซึ่งมีกลุ่มอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และกลุ่มอาชีพซึ่งจำแนกเป็น 4 กลุ่มอาชีพ อาชีพละ 110 คน อันได้แก่ 1) อาชีพเกษตรกร 2) อาชีพข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ 3) อาชีพลูกจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน 4) ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ

การกระจายกลุ่มเป้าหมายที่จำแนกตามเพศ กลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพคิดคำนวณตามสัดส่วนของผลการคาดประมาณจำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มเพศ อายุ และอาชีพ ในปีพ.ศ. 2549 ที่ดำเนินการโดยพีรสิทธิ์ คำวนศิริพิ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ (2547) เป็นฐานในการกระจาย ซึ่งด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้ได้จำนวนกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มตามตัวเลขที่ปรากฏในตารางที่ 3.7

เมื่อคณะผู้วิจัยได้กำหนดโควตาในแต่ละกลุ่มดังที่ปรากฏในตารางที่ 3.7 แล้วคณะผู้วิจัยได้ทำการเลือกจังหวัดในแต่ละภาคทั้ง 6 ภาค อันได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ขึ้นมาภาคละ 1 จังหวัด โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (GPP) อยู่ในระดับกลาง (เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับจังหวัดที่อื่นที่อยู่ในภาคเดียวกัน ผลที่ได้ปรากฏในตารางที่ 3.8

ตารางที่ 3.7 จำนวนหน่วยตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มอายุ เพศและอาชีพ

กลุ่มอายุ (ปี)	กลุ่มอาชีพ								
	เกษตรกร		ผู้ประกอบอาชีพอิสระ		พนักงานเอกชน		ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
15-19	18	18	0	12	24	18	0	0	90
20-24	30	30	6	18	60	48	18	24	234
25-29	30	36	24	30	66	60	36	48	330
30-34	36	36	36	48	60	54	48	42	360
35-39	42	42	48	60	48	42	60	48	390
40-44	42	42	48	54	42	30	72	54	384
45-49	36	42	48	48	24	24	60	36	318
50-54	30	30	36	36	18	12	42	24	228
55-59	24	30	18	24	12	6	30	12	156
60-69	24	30	24	24	6	6	6	0	120
70 ขึ้นไป	6	6	12	6	0	0	0	0	30
รวม	318	342	300	360	360	300	372	288	2,640

ตารางที่ 3.8 จังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างในแต่ละภาค

ภาค	จังหวัด
ภาคเหนือ	ลำปาง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ร้อยเอ็ด
ภาคกลาง	ลพบุรี
ภาคตะวันออก	ฉะเชิงเทรา
ภาคตะวันตก	เพชรบุรี
ภาคใต้	กระบี่

เมื่อกำหนดโควตากลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่ม และกำหนดจังหวัดเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มอาชีพดังต่อไปนี้

สำหรับกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม จากแต่ละจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างในแต่ละจังหวัด คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล พื้นที่แต่ละแห่งที่สุ่มได้ คณะผู้วิจัยได้ทำการแจกบัตรครัวเรือนในพื้นที่ที่สุ่มได้ โดยมุ่งที่จะให้ได้กลุ่มเป้าหมายในแต่ละครัวเรือนที่มีคุณลักษณะตรงตามกำหนด

สำหรับกลุ่มอาชีพ 2 กลุ่มอาชีพคือ 1) อาชีพลูกจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน และ 2) ผู้ประกอบอาชีพอิสระ แผนแบบการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายในเขตนี้ดำเนินการโดยแบ่งพื้นที่ในเขตเมืองเป็นลักษณะ area sampling สุ่มได้พื้นที่ใด คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกครัวเรือนหรือทุกชุมชนอาคารที่ปรากฏอยู่ในบริเวณนั้น เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ แต่สำหรับกรณีของกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเจาะจงสถานที่ราชการ อาทิเช่น ศาลากลางจังหวัด สถานีตำรวจ โรงพยาบาล เทศบาล เป็นต้น รวมทั้งการประปา การไฟฟ้า หรือแม้แต่ชุมสายโทรศัพท์ของจังหวัดนั้น ๆ เป็นต้น เมื่อพบกลุ่มเป้าหมายคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนั้น ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่า คณะผู้วิจัยจะได้มีการกำหนดโควตาของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มไว้ แต่เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนาม ไม่สามารถที่จะหากกลุ่มเป้าหมายได้ครบทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 15-19 ปี เพราะโดยทั่วไปแล้ว กลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้มักจะอยู่ในระหว่างศึกษาเล่าเรียนมากกว่าที่จะประกอบอาชีพ จึงทำให้ได้ขนาดตัวอย่างในแต่ละจังหวัดทางจังหวัดมีจำนวนหน่วยตัวอย่างต่ำกว่าเป้าหมายที่ได้รับไว้ ดังที่ปรากฏในตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.9 ขนาดตัวอย่างที่จำแนกตามจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง

จังหวัด	จำนวน	ร้อยละ
ลำปาง	409	16.0
ร้อยเอ็ด	453	17.7
ลพบุรี	450	17.6
ฉะเชิงเทรา	361	14.1
เพชรบุรี	442	17.3
กระบี่	439	17.2
รวม	2,553	100.0

เมื่อจำแนกตัวอย่างตามกลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพ ปรากฏดังตารางที่ 3.10

ตารางที่ 3.10 จำนวนหน่วยตัวอย่างที่ทำการเก็บรวบรวมได้ จำแนกตามกลุ่มอายุและอาชีพ

กลุ่มอายุ (ปี)	กลุ่มอาชีพ				
	เกษตรกร	ผู้ประกอบการอิสระ	พนักงานเอกชน	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	รวม
15-19	21	7	27	1	56
20-24	42	29	100	42	213
25-29	55	53	149	84	341
30-34	67	82	115	87	351
35-39	76	103	88	115	382
40-44	80	97	71	131	379
45-49	72	92	41	100	305
50-54	58	71	28	70	227
55-59	54	44	11	41	150
60-69	63	51	5	5	124
70+	11	14	0	0	25
รวม	599	643	635	676	2,553

นอกจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนจำแนกตามอาชีพ และกลุ่มอายุแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้ยังมีกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการจัดการกองทุนชุมชน อาทิเช่น นายอำพร ดั่งปาน ประธานกลุ่มออมทรัพย์คลองเปรี๊ยะ จังหวัดสงขลา ตัวแทนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่นำโดยพระสุบิน จังหวัดตราด และตัวแทนจากกองทุนสัจจะออมทรัพย์ บ้านน้ำเกียน จังหวัดน่าน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนในระดับชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเภทตามแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลทุติภูมิ

เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ รายได้และรายจ่ายซึ่งจำแนกเป็นรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคลและรายจ่ายเพื่อบุคคลอื่นที่จำเป็น นอกจากนี้ยังมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเต็มใจและความสามารถในการออมเพื่ออนาคต ตลอดจนทัศนคติที่ประชาชนมีต่อการออม รวมถึงสถานการณ์การออมในปัจจุบันและการเตรียมการในอนาคต (ดูภาคผนวก ข)

นอกจากนี้แล้วยังมีข้อมูลอีกส่วนหนึ่งสำหรับข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารจัดการกองทุนในระดับชุมชน เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนรวมทั้งการจัดสวัสดิการที่ประชาชนในชุมชนได้รับจากชุมชน

ในส่วนเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติภูมิ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารและสถิติต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคาดประมาณและการฉายภาพจำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ เพศ และกลุ่มอาชีพ จะใช้วิธีการจำลองแบบ (Simulation) โดยเทคนิควิธี Dynamic System Modeling โดยใช้การกำหนดคตินฐานในการจำลองแบบดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อคตินฐานที่ใช้ในการจำลองแบบ

ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการอธิบายคุณลักษณะของข้อมูลที่ได้จากการสำรวจด้วยตัวอย่าง จากนั้นนำค่าสถิติที่ได้จากตัวอย่างไปคาดประมาณค่าพารามิเตอร์ อันได้แก่ รายได้และรายจ่ายของประชากรไทยในภาพรวมของประเทศ รายได้และรายจ่ายตลอดอายุการทำงาน และรายได้และรายจ่ายตลอดชีพ ค่าพารามิเตอร์ที่คาดประมาณได้นี้ถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจำลองศักยภาพที่เกิดจากการส่งเงินออมเข้ากองทุนของประชากรกลุ่มต่าง ๆ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทนี้คณะผู้วิจัยใคร่ขอนำเสนอผลการศึกษาซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่รายได้ของประชาชน อันเป็นพื้นฐานในการนำไปคำนวณเพื่อหารายได้ตลอดช่วงชีวิตการทำงาน of ประชาชน (Life time earning) และรายจ่ายในปัจจุบันของประชาชนเพื่อนำไปสู่การคาดประมาณค่าใช้จ่ายตลอดอายุ (Life time expenditure) ของประชาชน และคาดประมาณเงินออมเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วยเช่นกัน แต่ก่อนที่จะนำเสนอผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยใคร่ขอกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ก่อน

ลักษณะของตัวอย่างที่ใช้เป็นพื้นฐานในการคาดประมาณรายได้และรายจ่ายของประชาชน

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะให้ได้รายได้และค่าใช้จ่ายของบุคคลจำแนกตามกลุ่มอายุและกลุ่มอาชีพ จึงได้มีการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดโควตาในแต่ละกลุ่มอายุและกลุ่มอาชีพเพื่อให้ได้จำนวนหน่วยตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรตามที่ได้คาดประมาณไว้ในการศึกษาระยะที่ 1 (ดู พิรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ, 2547) หน่วยตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 2,553 คน จาก 6 จังหวัด อันเป็นจังหวัดที่เป็นตัวแทนของทั้ง 6 ภาค ลักษณะทั่วไปของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างดังปรากฏในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ลักษณะทั่วไปของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง (N = 2,553 คน)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ภาค		
เหนือ	409	16.0
ตะวันออกเฉียงเหนือ	453	17.8
กลาง	450	17.6
ตะวันออก	361	14.1
ตะวันตก	442	17.3
ใต้	438	17.2
ที่อยู่อาศัย		
เขตเมือง	1482	58.0
เขตชนบท	1071	42.0
เพศ		
ชาย	1303	51.0
หญิง	1250	49.0
อายุ		
15-19	55	2.2
20-24	213	8.3
25-29	341	13.4
30-34	351	13.7

ตารางที่ 4.1 ลักษณะทั่วไปของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง (N = 2,553 คน) (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
35-39	382	15.0
40-44	379	14.9
45-49	305	11.9
50-54	227	8.9
55-59	151	5.9
60-69	124	4.8
70 ปีขึ้นไป	25	1.0
การศึกษา		
ประถมศึกษา	819	32.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	304	11.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	320	12.5
อาชีวศึกษา (ปวช.)	143	5.6
อนุปริญญา (ปวส.)	216	8.5
ปริญญาตรี	632	24.8
สูงกว่าปริญญาตรี	90	3.5
ไม่ได้เรียน	29	1.1
สถานภาพสมรส		
โสด	699	27.4
สมรสอยู่ด้วยกัน	1,546	60.6
สมรสแยกกันอยู่	70	2.7
หย่าร้าง/หม้าย	238	9.3
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	676	26.5
พนักงานเอกชน	635	24.9
ประกอบอาชีพอิสระ	643	25.2
เกษตรกร	599	23.4

เมื่อพิจารณาลักษณะตัวอย่างจำแนกตามภาค ตัวเลขจากตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าคณะผู้วิจัยจะได้มีการกำหนดโควตาของประชาชนจำแนกตามเพศ กลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพไว้จำนวนภาคๆ ละเท่า ๆ กันคือ 440 คน แต่ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่สามารถที่จะหากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณลักษณะที่ต้องการ โดยจำแนกตามกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และเพศได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ให้เท่ากันในทุกลักษณะได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุ 15-19 ปีที่ทำงานเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ เพราะโดยทั่วไปแล้วกลุ่มนี้มักจะเป็นผู้ที่อยู่ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และยังไม่ได้มีส่วนร่วมหรือมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดรายได้แต่อย่างใด จึงทำให้การศึกษารุ่นนี้ได้ขนาดตัวอย่างเพียง 2,553 คน แทนที่จะเป็น 2,640 คน แต่อย่างไรก็ตามตัวอย่างที่สุ่มมาได้นี้ กระจายอยู่ในทั้ง 6 ภาคของประเทศในสัดส่วนที่ พอ ๆ กัน

ตัวอย่างในการศึกษารุ่นนี้กว่าครึ่งหรือประมาณร้อยละ 58 อาศัยอยู่ในเขตเมือง อันเนื่องมาจากแผนการสุ่มตัวอย่างที่ได้มีการเจาะจงศึกษากับกลุ่มผู้ประกอบการ ณ สถานที่

ปฏิบัติงานซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง สัดส่วนของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทจึงต่ำกว่าความเป็นจริง แต่จะไม่มีผลกระทบต่อการคาดประมาณรายได้และรายจ่ายอย่างไร เพราะการเลือกตัวอย่างครั้งนี้เป็นตรรกะของการเลือกแบบสัดส่วนไม่เท่ากัน หากมีการถ่วงน้ำหนักที่ถูกต้องจะทำให้ได้ค่าพารามิเตอร์ของประชากรที่แม่นยำเช่นเดียวกับวิธีสุ่มแบบตามสัดส่วนของประชากรแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ผู้ประกอบอาชีพอิสระเป็นส่วนใหญ่

เมื่อพิจารณาจำแนกตัวอย่างตามเพศ และอายุ พบว่า ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ประมาณร้อยละ 51 เป็นชาย ที่เหลือร้อยละ 49 เป็นหญิง ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในช่วงวัยแรงงานที่มีอายุอยู่ในช่วง 25-49 ปี ประมาณร้อยละ 20 เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป

ในด้านระดับการศึกษาและอาชีพ ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างประมาณร้อยละ 32 จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา โดยกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรและเป็นพนักงานหรือลูกจ้างบริษัทเอกชน เป็นต้น ประมาณกว่าร้อยละ 25 ของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมด จบการศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มนี้ประกอบอาชีพรับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นส่วนใหญ่ มีผู้ไม่ได้เรียนหนังสือประมาณร้อยละ 1 ตัวอย่างส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 60 มีสถานภาพสมรสและยังคงอยู่ด้วยกันกับคู่สมรส รองลงมาคือ โสด (ร้อยละ 27) ส่วนผู้ที่เป็นหม้ายหรือหย่าร้างกับคู่สมรมีประมาณร้อยละ 9

แม้ว่าลักษณะประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะมีลักษณะที่ค่อนข้างแตกต่างจากลักษณะของประชากรของประเทศไทยในภาพรวมที่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อาศัยอยู่ในชนบทกว่าร้อยละ 70 แต่ผู้อ่านพึงระลึกว่า การเลือกตัวอย่างประชาชนในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบระดับของรายได้ รายจ่าย ของแต่ละกลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพ เพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการฉายภาพรายได้รายปีของแต่ละกลุ่มอาชีพและรายจ่ายของประชากรในอนาคต มิใช่มุ่งหาค่าเฉลี่ยของประเทศจึงไม่มีผลกระทบแต่อย่างใดต่อข้อสรุปของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

รายได้และแหล่งของรายได้

ในการศึกษารายได้ของประชาชนจำแนกตามกลุ่มอายุ อาชีพ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์ประชาชนด้วยคำถามที่ว่า “ในเดือนหนึ่งท่านมีรายได้จากแหล่งต่อไปนี้หรือไม่ และมีจำนวนมากน้อยเพียงใด ทั้งรายได้หลักและรายได้รอง?” (ดูรายละเอียดของข้อคำถามในภาคผนวก) ผลของการคำนวณรายได้ของทั้งกลุ่มวัยแรงงานและกลุ่มวัยสูงอายุ จะคำนวณจากรายได้ที่มีลักษณะเป็น money income ไม่ใช่ลักษณะของ real income การคำนวณรายได้ที่เป็นลักษณะ money income ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะพิจารณาเฉพาะรายได้ที่กลุ่มประชาชนหาได้ด้วยตัวของเขาเองเป็นหลัก อาทิเช่น รายได้จากเงินเดือน/ค่าจ้าง ค่าตอบแทน เงินประจำตำแหน่ง จากการให้เช่าที่ดิน ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร เงินปันผล หรือค่าตอบแทนอื่นๆ ซึ่งจะไม่รวมรายได้ที่ได้รับจากบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็น รายได้จากคู่สมรส บุตร/หลาน หรือจากบิดามารดา เป็นต้น ในกรณีที่ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย หรือ ข้าวโพด เป็นต้น การคำนวณรายได้ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำต้นทุนการผลิตซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายทางการเกษตร เช่น ค่าวัสดุไร่ ค่าปุ๋ย

หรือ ค่าใช้จ่ายในการลงทุนซื้อวัตถุดิบ มาหักลบออกก่อนคำนวณรายได้ จากการคำนวณได้ตัวเลข รายได้ต่อเดือนของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มอายุ และอาชีพ ดังต่อไปนี้

จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็น รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ของประชาชนจำแนกตามกลุ่มอาชีพทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุ ซึ่งตารางดังกล่าวพบว่า รายได้เฉลี่ยของประชาชนทั้งประเทศที่ผู้วิจัยทำการคาดประมาณ โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจด้วยตัวอย่างสามารถนำมาคำนวณรวมกันกับ จำนวนประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพ ที่ผู้วิจัยได้คาดประมาณไว้ก่อนหน้านี้ในระยะ ที่ 1 ผลจากการคำนวณดังกล่าวพบว่า รายได้ เฉลี่ยต่อเดือนของประชาชนในวัยแรงงานทั้งประเทศ มี ค่าประมาณ 9,780 บาท (ทั้งนี้ไม่นับรวมรายได้ที่ได้รับจากบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นคู่สมรส บิดา มารดา ปู่ย่าตายาย) และเป็นรายได้คิดเฉพาะรายได้ที่เป็นตัวเงิน (money income) เท่านั้น

เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อ เดือนสูงสุด คือประมาณ 22,393 บาท รองลงมาได้แก่ อาชีพข้าราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ เฉลี่ยเดือนละประมาณ 17,639 บาท กลุ่มลูกจ้างเอกชนประมาณ 9,574 บาท ในขณะที่กลุ่มอาชีพ เกษตรกร ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีรายได้เป็นตัวเงินต่ำสุด คือเพียงประมาณ 4,194 บาท ต่อเดือนเท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือนจำแนกตามกลุ่มอายุ ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่า ในช่วงต้นของชีวิต เมื่อเข้าสู่วัยแรงงานครั้งแรก เมื่ออายุประมาณ 15-19 ปี (ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว บุคคลช่วงอายุนี้อาจจะเข้าสู่วัยแรงงานน้อยมาก อันเนื่องมาจากการขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีผลส่ง ให้ประชาชนกลุ่มนี้อยู่ในสถานศึกษายาวนานขึ้น จึงทำให้ ไม่พบกลุ่มคนในวัยนี้ทำงานเป็นข้าราชการ หรือแม้แต่พนักงานรัฐวิสาหกิจ และถึงแม้จะพบบ้างในอีก 3 กลุ่มอาชีพ) ประชาชนกลุ่มนี้ก็จะมียาได้ ต่ำกว่าประชาชนในกลุ่มอายุอื่นๆ เมื่อวัยสูงขึ้นประชาชนในทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ จะมีรายได้เพิ่มขึ้นและ เพิ่มสูงสุดในช่วง 50-54 ปี คือ ก่อนวัยเกษียณอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มอาชีพ ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ทั้งเพศหญิงและเพศชาย (ดูตารางที่ 4.2)

ข้อมูลรายได้ต่อเดือนของประชาชนที่ได้จากการสำรวจ ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยใช้ เป็นฐานในการคาดประมาณรายได้ตลอดช่วงการทำงาน และรายได้ตลอดช่วงอายุต่อไป แต่เพื่อสร้างความมั่นใจ ในการใช้ผลที่ได้จากการสำรวจตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการสำรวจ กับผลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 ของคณะผู้วิจัยเองในปี พ.ศ. 2547 *

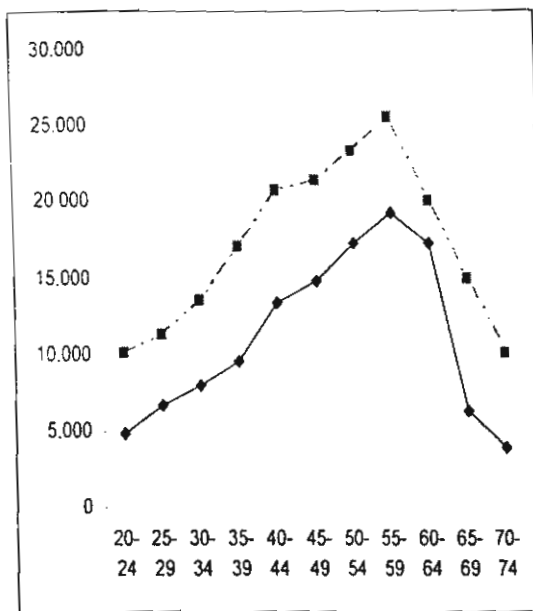
ข้อมูลในตารางที่ 4.3 และตารางที่ 4.4 และภาพที่ 4.1 และภาพที่ 4.2 แสดงการเปรียบเทียบ ระหว่างรายได้ที่ได้จากการสำรวจกับรายได้ที่ได้จากการคาดประมาณของ พิรสิทธิ์ คำานวนศิลป์ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ (2547)

* รายได้อันเป็นผลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 เป็นการคาดประมาณรายได้เฉลี่ยต่อคนจำแนกตามกลุ่มอาชีพ และ กลุ่มอายุ โดยอาศัยข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2543 เป็นฐานในการคาดประมาณรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน ในแต่ละกลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งการคาดประมาณในขณะนั้นยังไม่ได้มีการปรับเงินเพื่อและการเพิ่มขึ้นของรายได้แต่อย่างใด ตัวเลขรายได้ จากการศึกษาระยะที่ 1 จึงต่ำกว่าตัวเลขรายได้ที่คำนวณจากการสำรวจด้วยตัวอย่างในระยะที่ 2 ที่ดำเนินการภายหลังที่ได้มีการปรับเงินรายได้ตามภาวะเงินเฟ้อ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง ปีพ.ศ. 2549 แล้ว

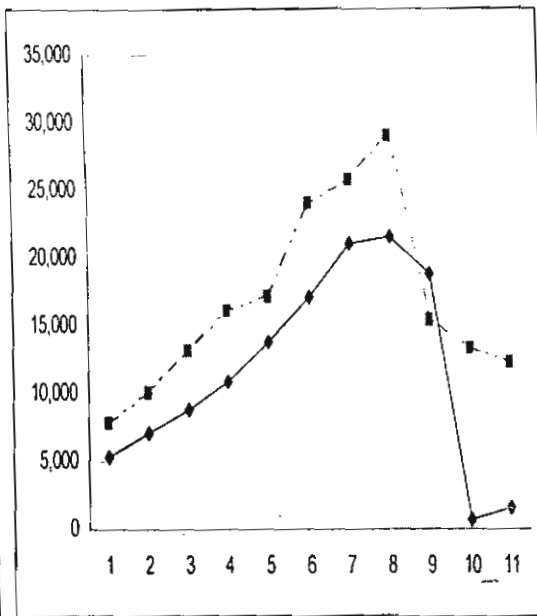
จากการเปรียบเทียบข้อมูลด้านรายได้จากการสำรวจกับรายได้ที่คาดประมาณจากการศึกษาในระยะที่ 1 จะพบรูปแบบของรายได้ที่สอดคล้องกัน แต่ระดับรายได้จากการสำรวจจะสูงกว่ารายได้ที่ได้จากการคาดคะเนในระดับที่ใกล้เคียงกับอัตราเงินเฟ้อและการเพิ่มขึ้นของรายได้จากปี 2543 ถึงปี พ.ศ. 2549 คือโดยเฉลี่ยปีละ 3.5 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นในการศึกษาเพื่อคาดประมาณรายได้โดยรวมและรายได้ตลอดชีพของประชาชนในครั้งนี้นักวิจัยจะใช้รายได้ที่ได้จากการสำรวจ เมื่อปีพ.ศ. 2549 เป็นฐานในการฉายภาพของรายได้ในอนาคต เพราะรายได้จากการสำรวจน่าที่จะมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันมากกว่าที่จะใช้รายได้จากการคาดประมาณที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการไว้แล้วในการศึกษาระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการคาดประมาณรายได้ของประชาชนโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปีพ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นปีฐานที่ยังมิได้มีการปรับเงินเฟ้อและการเพิ่มขึ้นของรายได้

ตารางที่ 4.3 รายได้ของข้าราชการ และลูกจ้างเอกชนเมื่อเปรียบเทียบผลที่ได้จากการคาดประมาณและการสำรวจ จำแนกตามกลุ่มอายุ และเพศ

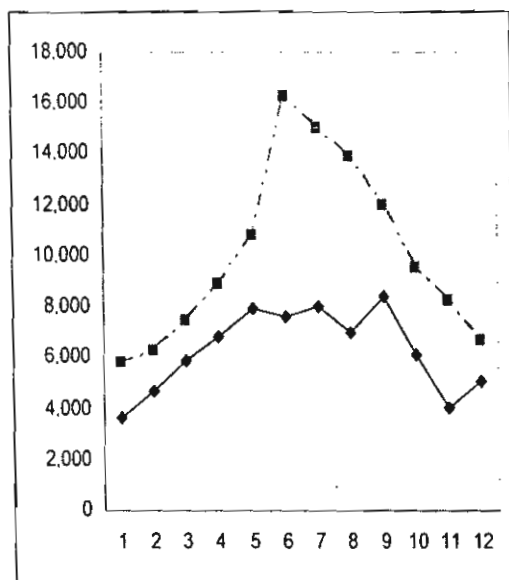
อายุ	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ				ลูกจ้างเอกชน			
	ชาย		หญิง		ชาย		หญิง	
	คาด ประมาณ	สำรวจ	คาด ประมาณ	สำรวจ	คาด ประมาณ	สำรวจ	คาด ประมาณ	สำรวจ
15-19	3,763	na	2,588	na	3,655	5,760	3,582	4,649
20-24	4,883	10,079	5,375	7,835	4,691	6,250	4,598	7,309
25-29	6,635	11,320	7,112	10,025	5,895	7,480	5,938	9,716
30-34	7,929	13,440	8,791	13,080	6,842	8,900	6,419	11,004
35-39	9,609	17,010	10,895	15,990	7,951	10,800	6,126	10,100
40-44	13,373	20,666	13,790	17,125	7,623	16,250	6,142	11,125
45-49	14,738	21,320	17,139	23,906	8,017	15,000	6,035	12,779
50-54	17,252	23,300	20,997	25,660	7,003	13,890	6,849	8,750
55-59	19,205	25,571	21,612	28,985	8,428	11,995	3,949	7,217
60-64	17,248	20,000	18,788	15,416	6,092	9,541	3,367	6,625
65-69	6,296	15,000	743	13,250	4,023	8,250	3,829	6,200
70-74	3,941	10,100	1,486	12,300	5,080	6,700	2,619	5,600
75-79	na	na	na	na	3,827	na	3,442	na
80 ขึ้นไป	na	na	na	na	3,378	na	4,055	na

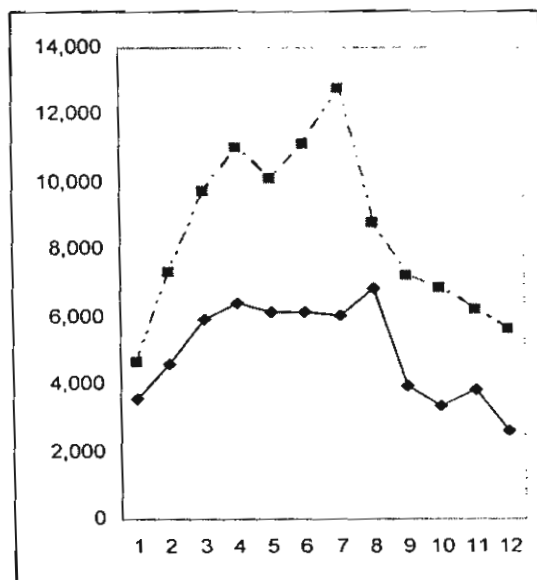
ข้าราชการชาย

ข้าราชการหญิง

ลูกจ้างเอกชนชาย

ลูกจ้างเอกชนหญิง

ภาพที่ 4.1 รายได้ของข้าราชการ ลูกจ้างเอกชนเมื่อเปรียบเทียบผลที่ได้จากการคาดประมาณ และการสำรวจ จำแนกตามกลุ่มอายุ และเพศ

- หมายถึง รายได้จากการสำรวจ
 ————— หมายถึง รายได้จากการคาดประมาณ

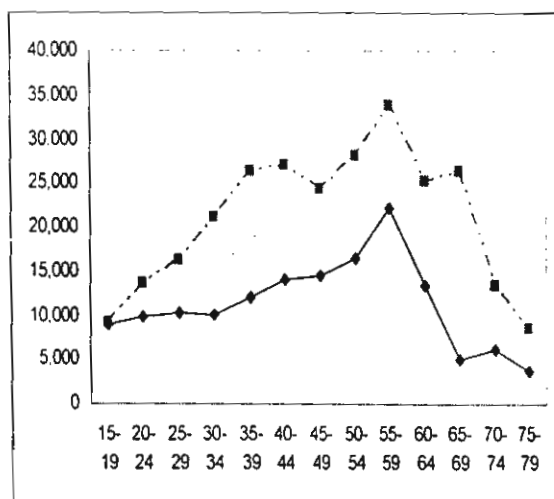
ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบรายได้ของผู้ประกอบอาชีพอิสระ และเกษตรกรจากการคาดประมาณและการสำรวจจำแนกตามกลุ่มอายุ และเพศ

อายุ	ผู้ประกอบอาชีพอิสระ				เกษตรกร			
	ชาย		หญิง		ชาย		หญิง	
	คาด ประมาณ	สำรวจ	คาด ประมาณ	สำรวจ	คาด ประมาณ	สำรวจ	คาด ประมาณ	สำรวจ
15-19	8,986	9,250	5,099	10,100	3,076	3,076	3,069	3,068
20-24	9,850	13,540	6,180	13,680	3,171	4,345	3,030	4,335
25-29	10,285	16,240	8,105	15,432	3,193	4,200	3,213	4,800
30-34	10,056	21,200	9,638	19,734	3,531	4,616	3,135	4,002
35-39	12,169	26,435	10,661	25,688	3,583	5,000	3,270	3,417
40-44	14,106	27,140	13,001	24,586	3,514	4,812	2,952	3,850
45-49	14,507	24,310	15,177	24,580	3,402	4,550	3,030	3,520
50-54	16,501	28,056	20,261	18,849	3,690	4,730	3,140	4,735
55-59	22,178	33,871	22,952	28,983	3,336	4,275	3,166	3,600
60-64	13,336	25,384	6,174	16,323	3,134	3,898	3,410	4,600
65-69	5,113	26,278	2,394	12,944	3,619	5,500	4,427	3,200
70-74	6,179	13,400	1,835	12,400	3,761	3,300	2,865	2,865
75-79	3,827	8,624	3,517	8,400	na	1,950	3,312	1,250
80 ขึ้นไป	3,378	na	4,055	na	na	na	na	na

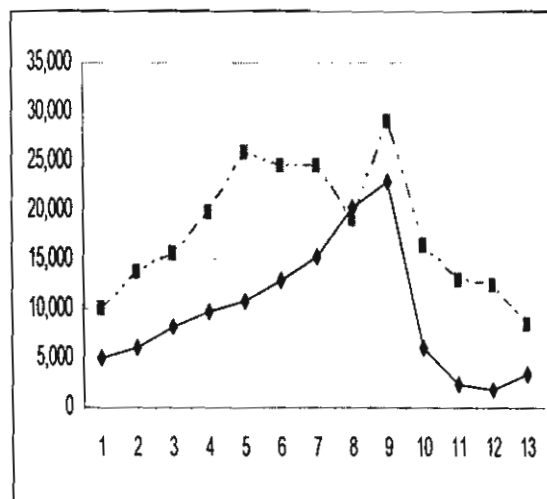
เมื่อพิจารณาแหล่งของรายได้โดย ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 65.8 มีรายได้หลักจากเงินเดือนหรือค่าจ้างที่ได้รับ รองลงมาได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 27.6) ที่เกิดจากการขายผลิตผลทางการเกษตร เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง หรือจากการปศุสัตว์ เป็นต้น ส่วนรายได้หลักที่มาจากการค้าขายซึ่งถือว่าเป็นการประกอบอาชีพอิสระมีประมาณร้อยละ 22.9

เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มอายุ ข้อมูลดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่า รายได้หลักของประชาชนในทุกช่วงอายุมาจากเงินเดือนและค่าจ้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นการทำงานเพื่อเงินมากกว่าที่เป็นการใช้เงินทำงาน (เช่น การมีรายได้จาก ค่าเช่า ดอกเบี้ย หรือเงินปันผลในรูปแบบต่าง ๆ) ส่วนในกลุ่มผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 15-19 ปี ซึ่งเกือบจะทั้งหมดเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาก็ได้ระบุว่ารายได้หลักมาจากเงินเดือนเช่นกัน ทว่าไม่ใช่เงินเดือนที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนจากการทำงาน แต่เป็นเงินค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนจากเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา อันเนื่องมาจากในสถานการณ์ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายให้นักเรียนนักศึกษากู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาสำหรับผู้ที่บิดามารดามีรายได้รวมกันไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี หรือกรณีที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต หรือแยกกันอยู่ เงินกู้ยืมนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ 1) ค่าเล่าเรียน 2) ค่าใช้จ่ายประจำเดือน และ 3) ค่าอุปกรณ์การ

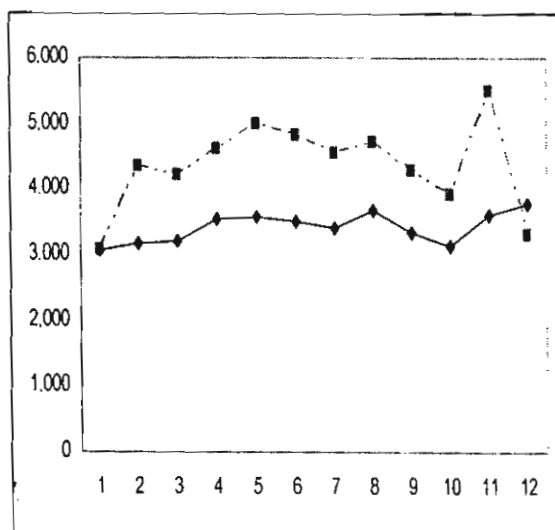
เรียน ซึ่งนักเรียนนักศึกษาส่วนใหญ่ในสถาบันการศึกษาจะกู้ยืมเงินจากกองทุนนี้ ดังนั้นเมื่อสอบถามประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างในช่วงอายุนี้ จึงพบว่า ผู้ตอบระบุว่าตนเองมีรายได้หลักจากเงินเดือนหรือค่าจ้าง สำหรับกลุ่มผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 15-19 ปี รวมทั้งในกลุ่มอายุ 20-24 ปีที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา (ดูตารางที่ 4.5) ในการคำนวณรายได้ครั้งนี้มิได้นำเงินกู้ยืมมาคำนวณเป็นเงินรายได้แต่อย่างใด

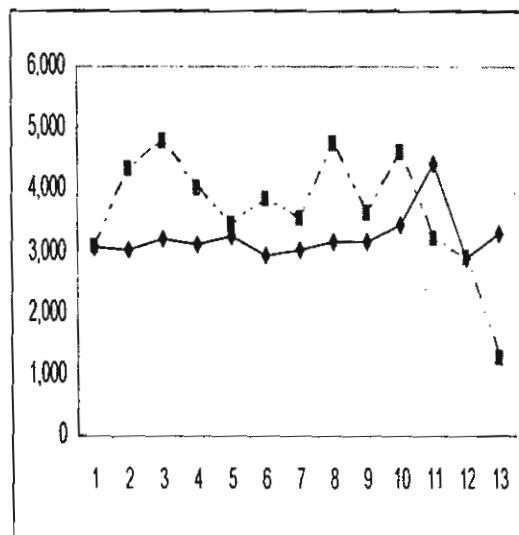
ผู้ประกอบอาชีพอิสระชาย

ผู้ประกอบอาชีพอิสระหญิง

เกษตรกรชาย

เกษตรกรหญิง

ภาพที่ 4.2 รายได้ของผู้ประกอบอาชีพอิสระ และเกษตรกรเมื่อเปรียบเทียบผลที่ได้จากการคาดประมาณและการสำรวจจำแนกตามกลุ่มอายุ และเพศ

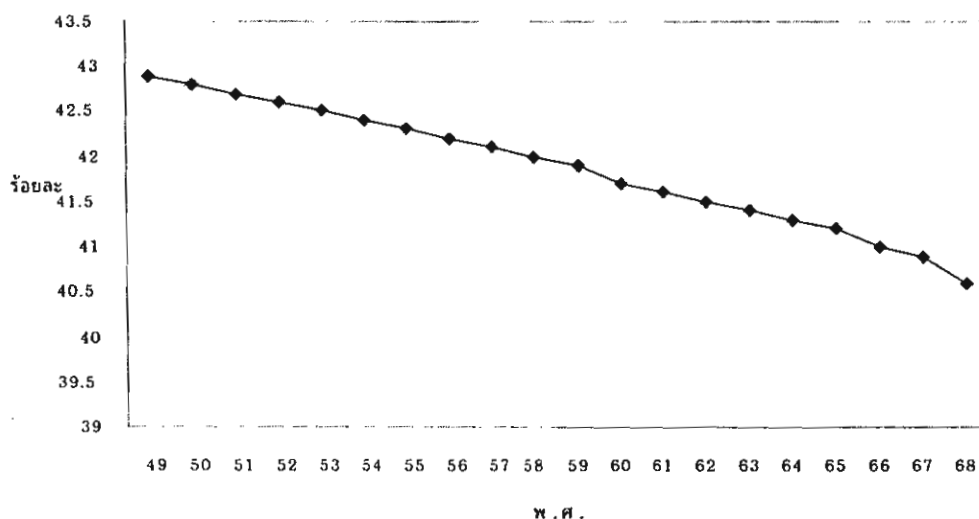
ตารางที่ 4.5 ร้อยละของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง จำแนกตามอายุและแหล่งของรายได้ (n= 2,553) (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

แหล่งรายได้																
อายุ (ปี)	เงินเดือน		ค่าตอบแทน		บำนาญ/บำนาญ	ค่าเช่า	ดอกเบี้ย	ปันผล	ค้าขาย	เกษตร	เบี้ยผู้สูงอายุ	คู่สมรส	บุตรหลาน	ค่าตอบแทนอื่น ๆ		มากกว่า 1 แหล่ง
	ค่าจ้าง	ค่าตอบแทน	บิดามารดา	อื่น ๆ												
15-19	76.4	0	0	0	0	0	0	10.9	34.5	0	5.5	0	25.8	20	7.3	63.6
20-24	82.6	2.8	0	0.5	3.3	3.8	3.8	12.7	18.3	0	9.9	0	12.7	26.3	7.5	65.3
25-29	78.9	4.7	0	0.9	3.5	4.4	4.4	15.5	19.6	0	18.8	0.6	5.9	33.4	10.9	70.4
30-34	73.8	6.6	0	0.6	2.8	8	8	21.9	21.9	0.6	22.2	1.4	3.1	28.5	9.1	71.2
35-39	66.5	9.7	0.3	1.6	4.5	11.5	11.5	28.8	22.8	0.3	21.2	2.4	1.3	23.3	8.9	71.7
40-44	66.2	6.3	0	4	3.2	11.9	11.9	22.4	27.2	0.5	20.8	4.7	1.1	20.8	7.4	68.1
45-49	61.6	4.9	0	3.3	7.2	11.8	11.8	25.6	31.8	0.3	17	6.6	1	17.4	6.2	63.6
50-54	57.3	5.3	0.4	2.6	3.5	12.8	12.8	27.8	30.8	0.9	14.1	15	0.4	11.9	4.8	59.9
55-59	53	4.6	2.6	5.3	4	10.6	10.6	23.8	43.7	0.7	8.6	20.5	0.7	9.3	8.6	60.9
60-69	23.4	0.8	4	5.6	4.8	3.2	3.2	31.5	53.2	2.4	5.6	39.5	0	3.2	5.6	66.1
70 ขึ้นไป	4	0	4	4	0	8	8	44	52	24	0	60	0	0	8	80
รวม	65.8	5.5	0.5	2.3	3.9	8.9	8.9	22.9	27.6	0.7	16.8	7.2	3.3	21.4	8	67.4

รายได้โดยรวมต่อปีของประชากรแต่ละกลุ่มอายุและรายได้ตลอดชีพ

เมื่อคำนวณหารายได้โดยรวมในแต่ละปีของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุ จำแนกตามกลุ่มอาชีพทั้ง 4 กลุ่มรวมทั้งเงินรายได้โดยเฉลี่ย เมื่อมีอายุถึง 60 ปี และรายได้โดยเฉลี่ยตลอดชีพ โดยวิธีการจำลองแบบสะท้อนให้เห็นถึงฐานภาษีและเงินรายได้ของประชากรที่จะใช้ เป็นฐานส่วนหนึ่งในการคำนวณหาเงินออมสมทบเข้ากองทุนเพื่ออนาคตโดยสมัครใจและสามารถคาดประมาณภาษีส่วนหนึ่งที่รัฐจะเก็บได้จากประชาชน และจ่ายสมทบเข้ากองทุนเพื่ออนาคต โดยพิจารณารวมกับรายจ่ายโดยรวมในแต่ละปี รายจ่ายตลอดชีพ ความสามารถและความเต็มใจในการออมของประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ

เมื่อพิจารณารายได้ในแต่ละปีของประชากรจำแนกตามกลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุ ดังตัวเลขที่ปรากฏในตารางที่ ค.1 ถึงตารางที่ ค.20 (ในภาคผนวก ค) แสดงให้เห็นถึงรายได้เป็นปีของประชากรแต่ละกลุ่มอาชีพ จำแนกตามกลุ่มอายุตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549 ถึงพ.ศ. 2568 ตัวเลขที่นำเสนอนี้ได้ปรับรายได้ที่ได้รับเป็นมูลค่าปัจจุบัน ซึ่งจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารายได้ในปีพ.ศ. 2549 ของกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มผู้ที่เป็นลูกจ้างบริษัทเอกชน ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่อยู่ในระบบเงินเดือน รวมกันมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 42.9 ของเงินรายได้ของประชากรในทั้ง 4 กลุ่ม (ซึ่งเป็นรายได้ของประชากรทั้งหมด) หลังจากนั้นสัดส่วนของเงินรายได้จากกลุ่มคนที่อยู่ในระบบเงินเดือนนี้มีการลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 42.9 ในปีพ.ศ. 2549 เหลือเพียงร้อยละ 40.6 ในปีพ.ศ. 2568 (ดูภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 รายได้โดยรวมของประชากรกลุ่มที่อยู่ในระบบเงินเดือน เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ของประชากรทั้งหมด ในปีพ.ศ. 2549-2568

รายได้ของประชากรในกลุ่มที่อยู่ในระบบเงินเดือนที่ลดลงนี้อธิบายได้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะจำนวนผู้ประกอบอาชีพรับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจมีจำนวนน้อยลง อันเนื่องมาจากนโยบายด้านการลดจำนวนคนของภาครัฐ และการจำกัดการเพิ่มขึ้นของกลุ่มพนักงานของรัฐวิสาหกิจ และขณะเดียวกันจำนวนผู้ประกอบอาชีพอิสระซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่นอกระบบเงินเดือนมีจำนวนเพิ่มสูงกว่าจำนวนผู้ประกอบอาชีพในระบบเงินเดือนนั้นหมายความว่า หากสถานการณ์ของประเทศไทยยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ในอนาคตสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่อยู่นอกระบบเงินเดือนที่ไม่มีสวัสดิการ หรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือกลุ่มที่อยู่นอกระบบบำนาญบำนาญย่อมมีจำนวนมากขึ้น หากรัฐไม่มีการสร้างหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจให้กับประชาชนเหล่านั้น เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุเพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มคนเหล่านั้นที่อยู่นอกระบบเงินเดือน ปัจจุบันนี้คนเหล่านั้นไม่อยู่ในกองทุนประกันสังคม การที่คนเหล่านั้นไม่อยู่ในระบบประกันสังคมมีผลส่งให้กองทุนประกันสังคมมีขนาดไม่โตเท่าที่ควรจะเป็น และทำให้ประชาชนกลุ่มที่อยู่นอกระบบเงินเดือนไม่มีเงินประกันสังคมหรือเงินออมใด ๆ (ที่ควรอยู่ในระบบประกันสังคม) มาใช้ในการสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตในวัยสูงอายุ นัยสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้คือ ในอนาคตสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ไม่มีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจจากระบบต่าง ๆ เช่น กบข. ประกันสังคมที่เป็น การดำเนินการโดยภาครัฐจะมีมากยิ่งขึ้น

ในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระเองนอกจากจะมีแนวโน้มที่จำนวนและสัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพนี้เพิ่มสูงขึ้นแล้ว กลุ่มอาชีพนี้ยังเป็นกลุ่มที่ถือว่ามียาได้เฉลี่ยต่อคนสูงกว่าทุกกลุ่มอาชีพและเมื่อนำจำนวนผู้ประกอบอาชีพอิสระมารวมกับกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม (ที่มีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูงสุด จึงทำให้สัดส่วนของจำนวนเงินรายได้โดยรวมของ 2 กลุ่มนี้มีสัดส่วนของเงินรายได้เพิ่มขึ้นจากประมาณร้อยละ 57 ในปีพ.ศ. 2549 ไปเป็นประมาณร้อยละ 60 ในปีพ.ศ. 2568 สัดส่วนของรายได้โดยรวมของ 2 กลุ่มอาชีพนี้ที่สูงกว่ากลุ่มที่อยู่ในระบบเงินเดือนสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นฐานภาษีที่สำคัญและมีศักยภาพในการส่งเงินออมเข้าสู่กองทุนเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในวัยสูงอายุสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ การดึงคนกลุ่มที่อยู่นอกระบบเงินเดือนให้เข้ามาสู่กองทุนเพื่ออนาคตจึงเป็นกลยุทธ์ทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญและท้าทายของรัฐ

เมื่อเปรียบเทียบรายได้ของผู้ที่อยู่ในระบบเงินเดือนอันประกอบไปด้วย ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างเอกชน ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ ค.1 ถึงตารางที่ ค.20 (ในภาคผนวก ค)แสดงให้เห็นว่า จำนวนรายได้ของกลุ่มลูกจ้างเอกชนเมื่อรวมกันทั้งกลุ่มจะมีฐานรายได้โดยรวมในแต่ละปีสูงกว่าฐานรายได้ของกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ อันเนื่องมาจากกลุ่มลูกจ้างเอกชนมีจำนวนผู้ที่ประกอบอาชีพนี้สูงมากเป็นอันดับสองรองจากกลุ่มเกษตรกร จึงทำให้ในอนาคตฐานรายได้โดยรวมของกลุ่มลูกจ้างเอกชนมีจำนวนสูงเป็นอันดับสองรองลงมาจากกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเจ้าของหรือผู้ประกอบการ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตารางที่ 4.6 นอกจากนี้ในตารางดังกล่าวนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ในอนาคตประชากร

หญิงจะมีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากขึ้นและมีรายได้ของกลุ่มสูงกว่าประชากรชาย ยกเว้น ในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม

ตารางที่ 4.6 การคาดประมาณรายได้โดยรวมเมื่อคิดเป็นมูลค่าของปี 2549 จำแนกตามเพศ และกลุ่มอาชีพระหว่างปี พ.ศ. 2549-2568 คิดเฉพาะกลุ่มที่เริ่มทำงานเมื่อมีอายุ 20-24 ปี (หน่วยเป็นล้านบาท)

กลุ่มอาชีพ	พ.ศ.					
	2549	2553	2557	2561	2565	2568
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ						
ชาย	8,389	8,627	8,844	9,046	9,289	9,523
หญิง	9,505	9,866	10,258	10,693	11,131	11,499
ลูกจ้างเอกชน						
ชาย	76,304	83,967	91,861	99,992	109,044	116,708
หญิง	76,759	85,288	94,638	104,974	116,054	125,168
ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ						
ชาย	11,505	12,817	14,234	15,773	17,546	19,099
หญิง	22,546	25,349	28,553	32,242	36,360	39,883
เกษตรกรกรรม						
ชาย	45,580	47,205	48,789	50,409	52,334	54,190
หญิง	26,976	27,684	28,470	29,387	30,290	31,114

การที่รายได้โดยรวมกันทั้งกลุ่มในแต่ละปีของกลุ่มลูกจ้างเอกชนโดยรวมมีจำนวนสูงกว่ากลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ สะท้อนให้เห็นว่า ในหมู่ประชาชนที่มีระบบเงินเดือน ผู้ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างเอกชนจะมีฐานภาษีและศักยภาพในการส่งเงินเข้าสู่กองทุนเพื่ออนาคต เมื่อคิดคำนวณจำนวนเงินเป็นอัตราร้อยละของกองทุนเพื่ออนาคตได้สูงกว่ากลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ และอาจรวมไปถึงศักยภาพในการช่วยสร้างความเข้มแข็งของเงินกองทุนสูงอีก กลุ่มอาชีพหนึ่งรองลงมาจากกลุ่มผู้ประกอบการอิสระ

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า เงินรายได้โดยรวมของกลุ่มที่ยอยู่นอกระบบเงินเดือนมีแนวโน้มที่จะขยายตัวและเพิ่มจำนวนเงินมากขึ้น ดังนั้นนโยบายและกลยุทธ์ที่สำคัญและเร่งด่วนในการสร้างกองทุนเพื่ออนาคตจึงได้แก่ กลยุทธ์ในการนำเอาเงินนอกระบบเงินเดือนให้เข้ามาสู่กองทุนเพื่ออนาคต แต่ทั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ ซึ่งการที่ประชาชนจะสมัครใจหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง นับตั้งแต่ประชาชนเล็งเห็นและตระหนักในความสำคัญของการออมเพื่อสร้างหลักประกันในอนาคต ทศนคติที่มีต่อการออม ความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน รวมทั้งระดับของเงินรายได้และจำนวนหรือสัดส่วนของ

เงินรายได้ที่จะต้องถูกหักเข้าสู่กองทุน รวมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนที่พึงจะได้รับกลับคืนมาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

สัดส่วนของเงินรายได้ที่ประชาชนจะถูกหักเพื่อจ่ายสมทบเข้ากองทุนเพื่ออนาคตคนนอกจากจะถูกกำหนดโดยระดับของรายได้ดังเช่นกองทุนสำรองเลี้ยงชีพของประเทศสิงคโปร์หรือประเทศชิลีแล้ว ส่วนหนึ่งยังถูกกำหนดโดยค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของบุคคลทั้งในวัยแรงงานและค่าใช้จ่ายในวัยสูงอายุ รวมทั้งความสามารถในการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนเพื่ออนาคตของประชาชน ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อเงินออมและความสามารถในการออมของประชาชนต่อไป

ข้อมูลรายได้โดยรวมในแต่ละปีของแต่ละกลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุดังที่ปรากฏในตารางที่ ค. 1 ถึงตารางที่ ค.20 (ในภาคผนวก ค.) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการออมได้ในมิติหนึ่งเท่านั้น คือในมิติของกลุ่มอาชีพโดยรวม ไม่สามารถที่จะสะท้อนศักยภาพในการออมส่วนบุคคลได้ ดังนั้นเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ศักยภาพในการออมของประชาชนได้มากขึ้น คณะผู้วิจัยจึงได้คำนวณหารายได้ตลอดช่วงการทำงานเมื่ออยู่ในวัยแรงงาน (คือมีอายุตั้งแต่ 15-59 ปี) เพื่อให้เห็นว่ารายได้ตลอดช่วงการทำงานเมื่อบุคคลมีอายุครบ 60 ปี มีจำนวนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งคำนวณหารายได้ตลอดอายุ (Life time earning) ของแต่ละกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ จำแนกตามเพศ หญิง และเพศชาย โดยคำนวณนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ถึงพ.ศ. 2568 และมีการปรับมูลค่าของเงินรายได้ตลอดช่วงระยะเวลาการทำงาน และรายได้ตลอดชีพให้เป็นมูลค่าในอนาคต

รายได้ตลอดช่วงระยะเวลาการทำงานและรายได้ตลอดช่วงอายุขัยของประชาชนจำแนกตามกลุ่มอายุ และอาชีพที่ได้จากการสำรวจด้วยตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้ถูกนำมาคำนวณรวมกันกับระยะเวลาการทำงานจากตารางชีพเพื่อใช้ในการจำลองแบบภาวะการทำงานของประชากรโดยใช้วิธีการ Sullivan Method (ในภาคผนวก ก) การคำนวณรายได้ตลอดช่วงอายุการทำงานเป็นการคำนวณหารายได้ในระดับบุคคลในแต่ละกลุ่มอาชีพ จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ ซึ่งจะให้ข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงสถานภาพของเงินรายได้ในระดับบุคคลเมื่อพิจารณารายได้ตลอดช่วงระยะเวลาการทำงาน นับตั้งแต่อยู่ในวัยแรงงาน คือ ตั้งแต่อายุ 15-59 ปี และรายได้ตลอดชีพดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ ง.1 ถึงตารางที่ ง.20 (ในภาคผนวก ง) แสดงให้เห็นว่า ในปีพ.ศ. 2549 กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระทั้งเพศชายและเพศหญิงมีรายได้สูงกว่าในกลุ่มอาชีพอื่น ๆ รองลงมาได้แก่ ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มลูกจ้างเอกชน ส่วนกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมมีรายได้ตลอดช่วงอายุการทำงานและรายได้ตลอดชีพต่ำสุด

กลุ่มที่เป็นลูกจ้างเอกชนในการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีรายได้ตลอดช่วงวัยแรงงานต่ำกว่าในกลุ่มที่เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจเกือบ 2 เท่า และมีแนวโน้มที่จะเป็นเช่นนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2568 ที่เป็นเช่นนี้ในการศึกษาระยะที่ 1 ของพิธีสิทธิ์ คำนวณศิลป์ และคณะ (2547) ได้ให้คำอธิบายว่ามีสาเหตุมาจาก 1) เงินเดือนของภาคเอกชนในระยะเริ่มต้นมีอัตราที่สูงกว่าเงินเดือนในภาคราชการ อันเนื่องมาจากระบบราชการจะเสริมส่วนต่างของเงินเดือนที่ต่ำกว่าของภาคเอกชนด้วยสวัสดิการต่าง ๆ มากกว่าภาคเอกชน แต่อัตราการเพิ่มขึ้นของเงินเดือนในภาคเอกชนจะต่ำกว่าและมีความต่อเนื่องน้อยกว่าภาคราชการที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นตลอดอย่างต่อเนื่อง และ 2) ลูกจ้างภาคเอกชนเมื่อมีอายุมากขึ้นหรือมีประสบการณ์ในการทำงานสูงขึ้นมักจะ-

ออกไปประกอบธุรกิจหรือกิจการส่วนตัวของตน เพราะไม่มีแรงจูงใจพอที่จะทำงานต่อไปในฐานะลูกจ้าง และขณะเดียวกันผู้ประกอบการก็มักจะมียุทธวิธีการกดดันให้ลูกจ้างออกจากงานเมื่อมีเงินเดือนมากขึ้น เพื่อจะได้เป็นการลดภาระในการจ่ายเงินค่าจ้าง จึงมีผลทำให้ระยะเวลาในการทำงานโดยเฉลี่ยของลูกจ้างภาคเอกชนจะสั้นกว่าภาครัฐ จึงทำให้รายได้ตลอดช่วงอายุการทำงานหรือตลอดชีพของกลุ่มลูกจ้างเอกชนต่ำกว่าภาคราชการเกือบเท่าตัว

ส่วนในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมที่เริ่มต้นทำงานตั้งแต่อายุ 15 ปี ซึ่งแม้ว่าช่วงอายุการทำงานจะยาวนานกว่าอาชีพอื่น ๆ คือ สามารถทำงานได้จนกว่าจะไม่มีแรงทำงาน แต่เนื่องด้วยรายได้ของกลุ่มเกษตรกรต่ำกว่าอาชีพอื่น ๆ จึงทำให้รายได้ส่วนบุคคลตลอดชีพหรือตลอดระยะเวลาการทำงานมีจำนวนต่ำกว่าอาชีพอื่น ๆ ทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ และเมื่อพิจารณารายได้ส่วนบุคคลตลอดชีพของผู้ที่เป็นเกษตรกรจำแนกตามเพศ ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ ง.1 ถึง ตารางที่ ง.20 (ในภาคผนวก ง) แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรชายมีรายได้ตลอดชีพต่อคนโดยเฉลี่ยเพิ่มมากขึ้นจากประมาณ 2.9 ล้านบาทเศษเป็นประมาณ 5.3 ล้านบาทเศษในเวลาเกือบ 20 ปี และเกษตรกรหญิงเพิ่มจาก 2.0 ล้านบาทเป็น 3.7 ล้านบาท ในขณะที่ในหมู่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระชายหรือเป็นเจ้าของผู้ประกอบการที่เริ่มต้นทำงานพร้อมกันจะมีรายได้ตลอดชีพสูงถึง 17 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2549 และเพิ่มขึ้นถึง 25 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2568 (ดูตารางที่ 4.7 ประกอบ)

ในกลุ่มลูกจ้างเอกชนชาย หากเริ่มต้นทำงานในปีพ.ศ. 2549 ในขณะที่มีอายุอยู่ในระหว่าง 15-19 ปี จะมีรายได้ตลอดอายุการทำงานประมาณ 6.8 ล้านบาท ขณะที่ประชากรในปีพ.ศ. 2568 ที่มีอายุในช่วงเดียวกันเมื่อทำงานไปตลอดชีพจะมีรายได้ต่อคนเพิ่มเป็น 11 ล้านบาท ส่วนลูกจ้างเอกชนหญิงที่เริ่มทำงานในปีพ.ศ. 2549 จะมีรายได้ตลอดช่วงอายุการทำงานเท่ากับ 5.2 ล้านบาท แต่หากเริ่มต้นทำงานในปีพ.ศ. 2568 จะมีรายได้ตลอดชีพเท่ากับ 8.7 ล้านบาท (ดูตารางที่ 4.7 และตารางในภาคผนวก ง)

เมื่อพิจารณารายได้ตลอดช่วงอายุการทำงานในวัยแรงงานและตลอดช่วงอายุขัย ข้อมูลที่ได้จากตารางที่ ง.1 ถึงตารางที่ ง.20 แสดงให้เห็นว่า รายได้เฉลี่ยของเพศชายสูงกว่าเพศหญิงในทุกกลุ่มอาชีพและทุกกลุ่มอายุ ทั้งที่ผู้หญิงมีอายุยืนยาวกว่าเพศชาย แต่ผู้หญิงมักจะเป็นผู้ที่มิบทบาทหลักในการดูแลสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นรายได้หญิงจึงเฉลี่ยต่ำกว่ารายได้ของเพศชาย ภาระและความจำเป็นในการดูแลและสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจเพื่อประชากรสูงอายุที่เป็นหญิงจึงมีมากกว่าประชากรผู้สูงอายุชาย ทั้งนี้เพราะรายได้ที่ต่ำกว่าของประชากรหญิง ย่อมหมายถึง เงินออมของหญิงต่ำกว่าเงินออมของเพศชาย แต่อย่างไรก็ตามรายได้เพียงอย่างเดียวก็ยังไม่เพียงพอที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการออมของทั้ง 2 เพศได้ จึงจะต้องพิจารณาจากรายจ่ายและพฤติกรรมในการบริโภคของประชากรทั้งสองกลุ่มประกอบด้วย ดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

ตารางที่ 4.7 เงินรายได้เมื่อปรับมูลค่าของเงินในปัจจุบันเป็นมูลค่าในอนาคตเมื่อถึงอายุ 60 ปี และตลอดชีพของผู้ที่เริ่มต้นทำงานที่มีอายุ 15-19 ปี คาดประมาณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2568

จำแนกตามกลุ่มอาชีพ และเพศ

กลุ่มอาชีพ	2549		2553		2557		2561		2565		2568	
	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ												
ชาย	12,416,894	13,267,460	12,931,857	13,902,213	14,216,090	15,304,243	15,610,511	16,833,550	17,208,703	18,604,131	18,609,115	20,137,817
หญิง	8,901,965	9,238,250	9,903,646	10,331,347	10,948,028	11,447,153	12,150,326	12,747,023	13,473,380	14,191,084	14,647,220	15,457,682
ลูกจ้างเอกชน												
ชาย	6,396,999	6,835,198	7,132,686	7,667,895	7,841,654	8,441,884	8,614,478	9,289,398	9,505,250	10,276,017	10,262,136	11,105,150
หญิง	5,056,055	5,247,055	5,619,588	5,862,276	6,186,337	6,468,375	6,851,430	7,187,901	7,599,597	8,004,414	8,246,673	8,702,979
ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ												
ชาย	15,968,156	17,061,987	15,852,311	17,041,806	17,422,949	18,756,567	19,130,407	20,629,220	21,091,988	22,802,306	22,786,666	24,658,545
หญิง	11,100,017	11,519,336	12,187,716	12,714,057	13,411,129	14,022,547	14,846,675	15,575,788	16,462,409	17,816,731	17,861,692	18,850,017
เกษตรกร												
ชาย	2,789,504	2,980,587	3,414,130	3,670,313	3,752,585	4,039,822	4,121,185	4,444,068	4,545,317	4,913,890	4,905,741	5,308,738
หญิง	1,967,998	2,042,342	2,376,661	2,479,300	2,967,252	3,102,531	2,906,587	3,049,328	3,231,786	3,403,937	3,506,934	3,700,980

รายจ่ายโดยรวมต่อปีของประชากรแต่ละกลุ่มอายุและรายจ่ายตลอดชีพ

การศึกษารายจ่ายเป็นรายบุคคลมักจะทำให้มีความยุ่งยากที่จะทำได้ข้อมูลที่แม่นยำ ทั้งในกรณีที่บุคคลอาศัยอยู่ในครัวเรือนตามลำพัง หรืออาศัยอยู่รวมกันกับบุคคลอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากรายจ่ายของบุคคลนั้นมีทั้งรายจ่ายส่วนตัว และรายจ่ายที่จ่ายเพื่อคนอื่นที่ต้องดูแลรับผิดชอบ อาทิเช่น จ่ายเพื่อเลี้ยงดูคู่สมรส บุตร/หลาน บิดาหรือมารดา ญาติ พี่น้อง ป่วยตายาย เป็นต้น นอกจากนี้การคิดคำนวณค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกในครัวเรือนเดียวกันต้องใช้ร่วมกัน เช่น ค่าอาหาร เป็นต้น ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะคำนวณได้โดยง่าย ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงได้มีความพยายามที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายรายบุคคลของประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง ทั้งในส่วนของผู้ถูกสัมภาษณ์ และรายจ่ายที่จ่ายให้แก่ผู้อื่นที่แต่ละคนต้องดูแลรับผิดชอบหรือต้องอุปการะ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายรายบุคคล คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ประชาชนผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างในแต่ละกลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุ ด้วยคำถามที่ว่า “ในแต่ละเดือน ท่านมีรายจ่ายที่ท่านจ่ายเองในรายการต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด” โดยจำแนกเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ อาทิเช่น ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องแต่งกาย อันรวมไปถึงชุดชั้นใน ถุงน่อง เข็มขัด รวมไปถึงค่าใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การบันเทิง (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล) เป็นต้น ผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องตอบรายจ่ายดังกล่าวนี้ หากเป็นการจ่ายโดยตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์เอง

นอกจากค่าใช้จ่ายที่ผู้ถูกสัมภาษณ์จ่ายเองแล้ว ค่าใช้จ่ายรายบุคคลยังรวมไปถึงรายจ่ายที่จ่ายให้กับบุคคลอื่นดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในกรณีที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มีคู่สมรสและมีบุตร โดยที่คู่สมรสมีรายได้และคู่สมรสมีส่วนร่วมในการจ่ายเงินเพื่อเลี้ยงดูบุตรหรือบุตรบุญธรรม คณะผู้วิจัยก็จะถือว่าผู้ถูกสัมภาษณ์ได้จ่ายให้แก่บุตรเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของรายจ่ายของบุตร (โดยมีมติฐานว่าผู้ถูกสัมภาษณ์และคู่สมรสได้จ่ายเงินให้แก่บุตรเพื่อเลี้ยงดูบุตรคนละเท่า ๆ กัน)

ในกรณีที่ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นโสด ไม่มีคู่สมรส คณะผู้วิจัยก็จะสัมภาษณ์ต่อว่า “ท่านต้องรับผิดชอบสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนหรือไม่” หากต้องรับผิดชอบผู้สัมภาษณ์ก็จะถามต่อไปว่า บุคคลที่ท่านรับผิดชอบคือ ใครบ้าง และท่านได้จ่ายเงินเพื่อกิจกรรมหรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ สำหรับบุคคลเหล่านั้นหรือไม่ อย่างไร และเป็นจำนวนเท่าใด รวมทั้งได้ถามต่อไปว่า มีบุคคลอื่นร่วมรับผิดชอบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนหรือไม่ ซึ่งในกรณีนี้อาจหมายถึง การมีผู้ร่วมจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อตัวผู้ถูกสัมภาษณ์เองด้วย รายจ่ายจากทุกแหล่งที่กล่าวมานี้ คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อคำนวณหารายจ่ายที่แท้จริงของบุคคล ดังปรากฏในตารางที่ 4.8

การคำนวณหารายจ่ายของบุคคล ในกรณีที่บุคคลมีการจ่ายเงินผ่อนสินค้าถาวร (durable goods) เป็นงวด เช่น ค่าใช้จ่ายในการผ่อนอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าหรือผ่อนอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือนและชีวิตประจำวัน อาทิเช่น ผ่อนรถยนต์ ผ่อนเครื่องซักผ้า (ในภาคผนวก ข. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล) ยกเว้นการผ่อนชำระบัตรเครดิต ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยถือว่า รายการผ่อนชำระบัตรเครดิตก็เป็นการจ่ายเพื่อกิจกรรมดังกล่าวส่วนหนึ่งอยู่แล้ว หากนำเอารายการผ่อนชำระด้วยบัตรเครดิตมารวมกันเป็นรายจ่ายอีกครั้งหนึ่งจะเป็นความซ้ำซ้อน การคำนวณรายจ่ายของบุคคลกรณีที่มีการ

จ่ายเงินเป็นงวดที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้นำรายจ่ายในรายการดังกล่าวในแต่ละรายการมาทำการ impute ก่อน

ตัวอย่างเช่น หากผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ระบุว่า ตนเองได้มีการผ่อนชำระรถยนต์โดยผ่อนชำระเดือนละ 5,000 บาท เป็นเวลา 48 งวดหรือ 4 ปี ผู้วิจัยก็ทำการ impute ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ โดยการนำค่าใช้จ่ายรายงวดคูณกับจำนวนงวดทั้งหมดที่ต้องชำระ แล้วหารด้วยอายุการใช้งานของรถยนต์คันดังกล่าว เมื่อเป็นเช่นนั้น การ impute ในรายการที่มีการจ่ายเป็นงวดจึงกระทำโดยมีสูตรดังนี้

$$\text{Impute} = \frac{\text{จำนวนเงินงวดที่ชำระ (เดือน)} \times \text{ระยะเวลาที่ผ่อนชำระ (เดือน)}}{\text{อายุการใช้งาน (เดือน)}}$$

หลังจากเมื่อผู้วิจัยได้ทำการ impute แล้วผู้วิจัยจึงนำผลที่ได้ดังกล่าวไปรวมกับค่าใช้จ่ายในรายการอื่น ๆ ที่ไม่ต้อง impute ก่อนเพื่อคำนวณหาค่าใช้จ่ายต่อเดือนของประชาชนแต่ละคนโดยเฉลี่ยต่อไป

ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.8 เมื่อพิจารณารายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของประชาชนแต่ละคน จำแนกตามกลุ่มอาชีพชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบอาชีพอิสระมีรายจ่ายต่อเดือนสูงสุด คือ ประมาณ 17,970 บาท รองลงมาคือ กลุ่มข้าราชการ ลูกจ้างเอกชนและเกษตรกรเป็นผู้ที่มีรายจ่ายต่อเดือนต่ำสุด คือ เพียงประมาณ 3,315 บาทต่อเดือนเท่านั้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า รายจ่ายของประชากรใน 3 กลุ่มอาชีพที่มีเกษตรกรจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในหมู่ข้าราชการจะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดจนถึงวัยหลังเกษียณอายุราชการ ข้าราชการจึงเป็นกลุ่มที่มีรายจ่ายสูงกว่าทุกกลุ่มอาชีพเมื่อคิดคำนวณเป็นสัดส่วนกับเงินรายได้ ส่วนในกลุ่มลูกจ้างเอกชน และกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระจะมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นจนสูงสุดเมื่อวัยกลางคน หลังจากนั้นจะลดลงอย่างเห็นได้ชัด ส่วนในกลุ่มเกษตรกรจะมีรายจ่ายค่อนข้างคงที่ เพราะรายจ่ายส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นรายจ่ายพื้นฐานที่จำเป็นและยากที่จะลดลงได้ไม่ว่าจะอยู่ในช่วงวัยใด ๆ

เมื่อพิจารณารายจ่ายต่อเดือน จำแนกตามเพศ ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่า โดยส่วนใหญ่แล้วเพศชายมีรายจ่ายมากกว่าเพศหญิง ยกเว้นในกลุ่มอาชีพลูกจ้างเอกชนที่มีอายุต่ำกว่า 24 ปี เท่านั้นที่เพศชายมีรายจ่ายต่ำกว่าลูกจ้างเอกชนที่เป็นเพศหญิง เมื่อเข้าสู่วัยกลางคนลูกจ้างเอกชนที่เป็นเพศชายกลับมีรายจ่ายสูงกว่าเพศหญิงและรายจ่ายของเพศชายนี้จะลดลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ในภาพรวมตัวเลขของรายจ่ายของลูกจ้างเอกชนที่เป็นชายยังสูงกว่าลูกจ้างเอกชนหญิงของเพศชาย

เมื่อพิจารณารายจ่ายต่อเดือนของประชาชน จำแนกตามแหล่งของรายจ่ายอันประกอบไปด้วย รายการจ่าย และการจ่ายให้ตนเองและรายจ่ายที่จ่ายให้กับบุคคลอื่น โดยที่คณะผู้วิจัยได้นำรายจ่ายมาจัดหมวดหมู่ใหม่เป็น 13 หมวด ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.9 ซึ่งในตารางดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้นำเสนอฐานนิยมของรายจ่ายแทนที่จะเป็นค่าเฉลี่ยของรายจ่าย อันเนื่องมาจากข้อมูลด้านค่าใช้จ่ายของประชาชนมีการกระจายสูงมาก

ตารางที่ 4.8 รายจ่ายประจำเดือนเฉลี่ยของประชากร จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ			ลูกจ้างเอกชน			ผู้ประกอบการอิสระ			เกษตรกร		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวม	15,974	15,791	16,214	7,539	7,805	7,498	17,970	19,330	16,848	3,315	3,381	3,229
15-19	na	na	na	5,230	5,080	5,435	7,197	6,887	7,200	2,246	2,560	1,650
20-24	7,242	7,964	6,746	6,278	6,130	6,450	9,795	10,707	9,325	2,973	2,862	3,161
25-29	9,972	11,522	8,684	7,116	7,180	7,043	14,823	16,550	13,327	3,621	2,929	4,591
30-34	13,853	12,600	15,333	8,005	7,910	8,115	15,714	16,856	14,841	3,395	3,562	3,180
35-39	16,073	17,241	14,483	8,490	8,750	8,180	17,067	13,756	19,625	3,523	3,500	3,549
40-44	18,820	19,250	18,223	12,404	13,210	11,440	19,597	24,249	15,590	3,523	3,410	3,647
45-49	18,486	16,660	21,285	6,367	7,010	5,579	23,387	24,886	21,979	3,690	3,960	3,400
50-54	19,466	16,480	24,636	6,001	7,635	3,656	23,416	26,600	20,565	3,603	3,855	3,319
55-59	20,327	16,162	32,637	7,210	5,950	9,275	19,947	18,980	20,730	3,330	3,758	2,800
60-64	22,101	22,150	22,005	8,778	6,108	12,400	18,688	17,924	19,470	2,485	3,036	1,608
65-69	20,681	20,681	18,965	6,391	8,890	3,000	11,795	15,230	8,773	3,580	4,851	1,019
70-74	na	na	na	na	na	na	8,972	9,951	7,940	1,822	2,033	1,278
75-79	na	na	na	na	na	na	7,620	7,050	8,600	1,018	1,132	800
80 ขึ้นไป	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na

ตารางที่ 4.10 ฐานนิยมของรายจ่ายเดือนของประชาชนอาชีพราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

รายการ	ตนเอง	คู่สมรส	บุตร	บิดามารดา	ญาติพี่น้อง	หลาน	ปู่ย่าตายาย
อาหาร	3,000	2,000	1,050	1,000	0	900	1,000
เสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม	700	500	250	416	200	500	190
ที่อยู่อาศัย/เช่าบ้าน/ที่ดิน/สาธารณูปโภค/ค่าที่พัก/หอพัก	854	800	1,000	0	0	0	0
ยารักษาโรค/รักษาพยาบาล	200	200	150	500	150	100	500
สัมมนาการ/กีฬา/บันเทิง/เดินทางไปเยี่ยมญาติ/เที่ยว	625	0	351	0	0	0	0
ขนส่ง/ยานพาหนะ/น้ำมัน/โทรศัพท์/บัตรเครดิต โทรศัพท์/บัตรเติมเงิน	2,768	300	150	200	150	0	0
เบ็ดเตล็ดภายในบ้าน/คนใช้/แปรง/สบู่ ยาสีฟัน ผ้าอนามัย	1,000	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายทางสังคม/ศาสนา/ประเพณี บริจาค	280	200	0	300		0	300
การสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจในอนาคต/การออม/ประกันสังคม/กบข.เบี้ยประกันชีวิต	1,300	0	0	500	0	0	0
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพ/ไฟ/การพนัน	240	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ/เกษตร ปลูกสัตว์ วัตถุดิบในการขาย อาหาร	0	0	1,300	0	0	1,000	0
ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาค่าเทอม/เรียนพิเศษ	0	500	500	300	0	0	0
อื่น ๆ							

ตารางที่ 4.1.1 ฐานนิยมของรายจ่ายเดือนของประชาชนอาชีพลูกจ้างเอกชน

รายการ	ตนเอง	คู่สมรส	บุตร	บิดามารดา	ญาติพี่น้อง	หลาน	ปู่ตายาย
อาหาร	1,800	950	608	500	300	600	400
เสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม	500	200	150	125	0	0	0
ที่อยู่อาศัย/เช่าบ้าน/ที่ดิน/สาธารณูปโภค/ค่าที่พัก/หอพัก	542	0	950	0	0	0	0
การรักษาโรค/รักษาพยาบาล	407	386	380	1,662	500	83	512
สิ้นทางการ/กีฬา/บันเทิง/เดินทางไปเยี่ยมญาติ/เที่ยว	350	0	333	0	0	500	0
ขนส่ง/ยานพาหนะ/น้ำมัน/โทรศัพท์/โทรคมนาคม/วงจรโทรศัพย์/บัตรเติมเงิน	1,300	300	150	300	0	600	0
เบ็ดเตล็ดภายในบ้าน/คนใช้/แบ่ง/สบู่ ยา สบู่ ผ้าอนามัย	600	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายทางสังคม/ศาสนา/ประเพณี บริจาค	200	100	0	150	0	0	0
การสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจในอนาคต/การออม/ประกันสังคม/กบข. เบี้ยประกันชีวิต	320	0	0	500	0	0	0
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเสียโชค/ไฟ/การพนัน	200	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา/ค่าเทอม/เรียนพิเศษ	0	0	375	0	0	765	0
อื่น ๆ	0	500	425	300	0	3,000	0

ตารางที่ 4.12 ฐานนิยมของรายจ่ายต่อเดือนของประชาชนผู้ประกอบอาชีพอิสระ

รายการ	ตนเอง	คู่สมรส	บุตร	บิดามารดา	ญาติพี่น้อง	หลาน	ปู่ตายาย
อาหาร	2,000	1,440	925	970	0	1,000	0
เสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม	222	140	150	100	0	300	0
ที่อยู่อาศัย/เช่าบ้าน/ที่ดิน/สาธารณูปโภค/ค่าที่พัก/หอพัก	700	0	1125	0	0	0	0
ยารักษาโรค/รักษาพยาบาล	120	150	50	165	0	100	0
สัมมนาการ/กีฬา/บันเทิง/เดินทางไปเยี่ยมญาติ/เที่ยว	300	0	250	0	0	0	0
ขนส่ง/ยานพาหนะ/น้ำมัน/โทรศัพท์/บัตรเครดิต โทรทัศน์/บัตรเติมเงิน	1,700	300	150	0	0	600	0
เบ็ดเตล็ดภายในบ้าน/คนใช้/แบ่ง/สบู่ ยาสีฟัน ผ้าอนามัย	700	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายทางสังคม/ศาสนา/ประเพณี บริจาค	100	100	0	300	0	0	200
การสร้าง/สุกักประกันทางเศรษฐกิจ/ในอนาคต/การออม/ประกันสังคม/กบข.เบี้ยประกันชีวิต	500	0	0	500	0	0	0
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเสียโชค/ไฟ/การพนัน	200	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา/ค่าเทอม/เรียนพิเศษ	0	0	642	0	0	714	0
อื่น ๆ	0	0	500	200	200	0	300

ตารางที่ 4.13 รายจ่ายต่อเดือนของประชาชนอาชีพเกษตรกร

รายการ	ตนเอง	คู่สมรส	บุตร	บิดามารดา	ญาติพี่น้อง	หลาน	ปู่ย่าตายาย
อาหาร	1,500	1,100	650	300	0	600	0
เสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม	170	100	83	80	0	123	0
ที่อยู่อาศัย/เช่าบ้าน/ที่ดิน/สาธารณูปโภค/ค่าที่พัก/หอพัก	370	0	600	0	0	0	0
ยารักษาโรค/รักษาพยาบาล	50	30	25	200	0	200	0
สัมมนาการ/กีฬา/บันเทิง/เดินทางไปเยี่ยมญาติ/เที่ยว	200	0	112	0	0	0	0
ขนส่ง/ยานพาหนะ/น้ำมัน/โทรศัพท์/โทรคมนาคม/วงจรโทรโทรศัพท์/บัตรเติมเงิน	900	0	150	0	0	0	0
เบ็ดเตล็ดภายในบ้าน/คนใช้/แปรง/สบู่/ยาสามัญ	350	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายทางสังคม/ศาสนา/ประเพณี บริจาค	200	50	0	82	0	0	0
การสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจในอนาคต/การออม/ประกันสังคม/กบข.เบี้ยประกันชีวิต	200	0	0	200	0	0	0
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเสียด/ไฟ/การพนัน	160	0	0	0	0	0	0
ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา/ค่าเทอม/เรียนพิเศษ	0	0	505	0	0	300	0
อื่น ๆ	0	300	390	601	0	0	0

จากตารางที่ 4.9 แสดงฐานนิยมของรายจ่ายของประชาชนที่จ่ายให้ตนเองซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชาชนมีรายจ่ายหลักคือ รายจ่ายเกี่ยวกับอาหาร รองลงมาได้แก่ ค่าผ่อนสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน ถัดไปได้แก่ ค่ายานพาหนะซึ่งรวมทั้งค่าผ่อนงวดรถ และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายจ่ายให้กับบุคคลอื่น อันได้แก่ คู่สมรส บุตร บิดามารดา ญาติพี่น้อง หลาน และปู่ย่าตายาย ข้อมูลในตารางเดียวกันแสดงให้เห็นว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารเป็นค่าใช้จ่ายหลักที่เป็นค่าใช้จ่ายที่ให้กับบุคคลอื่น (ดูตารางที่ 4.9)

เมื่อพิจารณารายจ่ายของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้ง 4 กลุ่มอาชีพจำแนกตามรายการจ่ายและบุคคลที่ถูกสัมภาษณ์ได้จ่ายให้ ดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.10 ถึง ตารางที่ 4.13 ซึ่งจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ประชาชนในทั้ง 4 กลุ่มมีรายจ่ายหลักคือ อาหาร ทั้งของตนเองและของสมาชิกผู้อื่น ๆ ในครอบครัว รวมทั้งญาติ พี่น้อง รองลงไปได้แก่ รายจ่ายที่เกี่ยวกับการคมนาคมขนส่งอันรวมทั้งค่ายานพาหนะในการเดินทางและค่าผ่อนงวดสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งงวดรถ

รายจ่ายเพื่อความจำเป็นพื้นฐานของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

ในการศึกษารังนี้มีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือ การศึกษาถึงรายจ่ายเพื่อความจำเป็นพื้นฐานของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เพื่อที่จะได้รู้ว่า เมื่อประชาชนเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างน้อยที่สุดแล้วประชาชนจะต้องมีรายได้ขั้นต่ำเท่าใด จึงจะเพียงพอต่อความจำเป็นพื้นฐานที่ประชาชนจะต้องจ่าย นั้นหมายความว่า ระบบประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจสำหรับประชาชนไทยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะต้องสามารถจ่ายผลตอบแทนให้ผู้สูงอายุได้ไม่ต่ำกว่าจำนวนรายจ่ายนี้

เมื่อทำการคาดประมาณรายจ่ายเฉพาะของในกลุ่มผู้สูงอายุจำแนกตามอาชีพ โดยใช้ค่าใช้จ่ายของประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพและอายุของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ได้จากการสำรวจด้วยตัวอย่างในการศึกษาเป็นฐานในการคาดประมาณพารามิเตอร์ ผลที่ได้ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.14 แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่เคยเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นกลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุด คือ ประมาณ 21,708 บาทต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ ผู้ที่เคยประกอบอาชีพอิสระเมื่อครั้งที่อยู่ในวัยแรงงานมีค่าใช้จ่ายประมาณ 13,677 บาทต่อเดือน ลูกจ้างเอกชนประมาณ 6,781 บาทต่อเดือน และเกษตรกรประมาณ 2,645 บาทต่อเดือน แต่ในภาพรวมโดยเฉลี่ยของทั้งประเทศแล้ว ผู้สูงอายุมียารายจ่ายเฉลี่ย 6,000 บาทต่อเดือน เงินจำนวนนี้เมื่อคิดเป็นมูลค่าในอนาคตในปีพ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์จะมีมูลค่าสูงถึงประมาณ 9,712 บาทต่อเดือนหากคิดอัตราผลตอบแทนต่อปี (rate of return) เพียงร้อยละ 3.5

ตารางที่ 4.14 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพเมื่อครั้งที่อยู่ในวัยแรงงาน

อาชีพ	รายจ่ายเฉลี่ยเมื่อปี 2549	รายจ่ายเฉลี่ยเมื่อคิดมูลค่าปี 2568
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	21,708	35,139
ลูกจ้างเอกชน	6,781	10,976
ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ	13,677	22,138
เกษตรกร	2,645	4,281
รวม	6,000	9,712

เมื่อพิจารณารายจ่ายโดยรวมและรายจ่ายตลอดชีพ การคำนวณรายจ่ายโดยรวมของประชากรและรายจ่ายโดยเฉลี่ยตลอดชีพของแต่ละบุคคล คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเดียวกันกับการคำนวณรายได้ของประชากรโดยรวมและรายได้ตลอดชีพ โดยการนำเอารายจ่ายโดยเฉลี่ยของประชากรแต่ละคนคูณรวมกันกับระยะเวลาที่ประชากรในแต่ละกลุ่มอายุและแต่ละกลุ่มอาชีพมีชีวิตถึง 60 ปี และตลอดสิ้นอายุขัยของบุคคล ผลของการคำนวณรายจ่ายโดยรวมได้แสดงไว้ในตารางที่ จ.1 ถึงตารางที่ จ.20 (ดูภาคผนวก จ)

ตารางที่ จ.1 ถึงตารางที่ จ.20 ได้แสดงให้เห็นถึงรายจ่ายโดยรวมของประชากรในแต่ละกลุ่มอาชีพ จำแนกตามอายุ และเพศ ซึ่งจากตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รายจ่ายโดยรวมของทั้งกลุ่มอาชีพในแต่ละปีของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระจะเป็นจำนวนเงินสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มลูกจ้างเอกชน เกษตรกร ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมีจำนวนเงินรายจ่ายรวมกันทั้งกลุ่มในแต่ละปีต่ำสุดคือ ประมาณ 518,984 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2549

การที่ประชากรกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระมีรายจ่ายโดยรวมในแต่ละปีสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ อีกทั้ง 3 กลุ่ม และมีแนวโน้มเพิ่มสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในช่วงปีพ.ศ. 2549 ถึงพ.ศ. 2568 มีเหตุผลมาจากกลุ่มอาชีพอิสระเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในอนาคต

ส่วนในกลุ่มเกษตรกร แม้ประชากรไทยส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกร แต่เนื่องจากว่า รายจ่ายของเกษตรกรต่ำกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ ดังนั้น เมื่อคำนวณหารายจ่ายโดยรวมในแต่ละปีของกลุ่มเกษตรกรจึงพบว่า กลุ่มนี้มีรายจ่ายโดยรวมต่ำกว่ากลุ่มอาชีพผู้ประกอบการอาชีพอิสระ และกลุ่มลูกจ้างเอกชน แต่สูงกว่ารายจ่ายโดยรวมของกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นกลุ่มที่แม้ว่าจะมีรายจ่ายสูง แต่จำนวนมีน้อยกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ

การแสดงรายจ่ายเป็นปีโดยรวมของประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพและเพศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2568 สามารถดูผลสรุปได้ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.15

ซึ่งจากตารางที่ 4.15 แสดงให้เห็นว่า ในทุกกลุ่มอาชีพรายจ่ายโดยรวมของเพศหญิงในแต่ละปีต่ำกว่ารายจ่ายโดยรวมของเพศชาย

เมื่อพิจารณารายจ่ายของประชากรเมื่อถึงอายุ 60 ปีและรายจ่ายตลอดชีพ โดยใช้ระยะเวลาการทำงานตารางชีพในภาคผนวก ก มาคำนวณรวมกันกับรายจ่ายที่ได้จากการศึกษาของบุคคลในแต่ละกลุ่มอาชีพ และแต่ละกลุ่มอายุ ดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ ฉ.1 ถึงตารางที่ ฉ.20 (ในภาคผนวก ฉ)

ตารางที่ 4.15 รายจ่ายเป็นปีโดยรวมของประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549-2568
จำแนกตามเพศ (หน่วยเป็นล้านบาท)

กลุ่มอาชีพ	พ.ศ.					
	2549	2553	2557	2561	2565	2568
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ						
ชาย	292,478	319,004	343,184	364,703	388,578	403,796
หญิง	226,506	247,475	265,191	280,999	297,241	307,019
ลูกจ้างเอกชน						
ชาย	577,431	653,186	732,983	815,229	902,716	968,861
หญิง	475,412	534,182	596,049	661,755	729,936	780,760
ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ						
ชาย	516,121	611,609	718,297	835,790	974,913	1,085,350
หญิง	614,485	731,615	860,048	1,001,933	1,161,298	1,286,621
เกษตรกรรวม						
ชาย	372,276	415,482	460,686	506,661	553,904	589,554
หญิง	272,562	298,445	323,446	347,849	371,840	388,089

ตัวเลขในตารางดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงรายจ่ายของแต่ละบุคคลเมื่อบุคคลมีอายุถึง 60 ปี และตลอดอายุของบุคคลจำแนกตามกลุ่มอายุ อาชีพ และเพศ ซึ่งจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กลุ่มอาชีพที่มีรายจ่ายเมื่ออยู่ในวัยแรงงานและรายจ่ายตลอดชีพสูงสุดคือ ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ดังจะเห็นได้ว่ารายจ่ายของผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่เริ่มทำงานตั้งแต่อายุ 15-19 ปี เมื่อสิ้นอายุขัยมีรายจ่ายทั้งหมดเป็นจำนวน 12 ล้านบาท สำหรับเพศชาย และประมาณ 9 ล้านบาทสำหรับเพศหญิง รายจ่ายนี้มีแนวโน้มเพิ่มสูงเป็นเกือบ 18.8 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2568 สำหรับผู้ชาย และประมาณ 14.7 ล้านบาทสำหรับเพศหญิง (ดูตารางที่ 4.16)

ในขณะที่กลุ่มอาชีพรับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจมีรายจ่ายนับตั้งแต่เริ่มทำงานจนถึงเมื่อครบอายุ 60 ปี หรือจนสิ้นอายุขัยต่ำกว่าผู้ประกอบการอาชีพอิสระประมาณล้านเศษ ดังจะเห็นได้จากในปีพ.ศ. 2549 ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่เป็นเพศชายที่เริ่มทำงานตั้งแต่อายุ 15-19 ปี เมื่อถึงอายุ 60 ปี จะมีรายจ่ายทั้งสิ้นประมาณ 9.8 ล้านบาท และเมื่อถึงวัยสุดท้ายของชีวิตจะใช้จ่ายเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ 10.4 ล้านบาท รายจ่ายนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 15.6 ล้านบาท และประมาณ 16.9 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2568 (ดูตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 เงินรายจ่ายของประชากรเมื่อถึงอายุ 60 ปี และตลอดชีพของประชากรที่เริ่มทำงานตั้งแต่อายุอยู่ในช่วง 15-19 ปี จำแนกตามกลุ่มอาชีพ และเพศ

กลุ่มอาชีพ	2549		2553		2557		2561		2565		2568	
	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ												
ชาย	9,816,960	10,489,429	10,913,310	11,732,202	11,992,435	12,910,380	13,161,493	14,192,659	14,497,044	15,672,588	15,683,982	16,972,389
หญิง	8,667,950	8,995,394	9,642,196	10,058,606	10,601,478	11,084,804	11,718,817	12,297,323	12,970,832	13,661,765	14,080,252	14,859,342
ลูกจ้างเอกชน												
ชาย	4,758,161	5,084,098	5,295,580	5,692,939	5,817,618	6,262,921	6,384,462	6,884,667	7,033,565	7,603,907	7,590,071	8,213,580
หญิง	3,746,430	3,887,957	4,140,263	4,319,065	4,548,726	4,756,104	5,024,907	5,271,678	5,558,039	5,854,106	6,020,959	6,354,112
ผู้ประกอบการอิสระ												
ชาย	10,890,582	11,636,595	12,143,097	13,054,267	13,342,117	14,363,373	14,642,570	15,789,774	16,131,703	17,439,799	17,427,057	18,858,655
หญิง	8,550,067	8,873,059	9,479,534	9,888,919	10,433,234	10,908,889	11,549,311	12,116,493	12,803,326	13,485,337	13,893,940	14,562,721
เกษตรกร												
ชาย	2,338,372	2,498,553	2,619,890	2,816,476	2,880,102	3,100,556	3,163,480	3,411,330	3,489,589	3,772,554	3,766,624	4,076,045
หญิง	1,722,507	1,787,577	1,907,006	1,989,363	2,098,833	2,194,520	2,322,841	2,436,915	2,574,080	2,711,197	2,792,301	2,946,805

สำหรับกลุ่มอาชีพลูกจ้างเอกชนที่เป็นเพศชายที่เริ่มทำงานเมื่ออายุ 15-19 ปี จะพบว่า ในตลอดช่วงชีวิตการทำงานของบุคคลเหล่านี้จะมีรายจ่ายทั้งสิ้นประมาณ 4.7 ล้านบาท และ 5.1 ล้านบาท ในตลอดช่วงระยะเวลาที่มีชีวิตอยู่ เงินจำนวนนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 7.5 ล้านบาท และประมาณ 8.2 ล้านบาทตามลำดับ เมื่อปีพ.ศ. 2568

ในขณะที่ในกลุ่มเกษตรกรชายที่เริ่มต้นทำงานเมื่อมีอายุอยู่ในช่วงเดียวกัน คือ 15-19 ปีมีรายจ่ายโดยเฉลี่ยประมาณ 2.3 ล้านบาทเมื่ออายุครบ 60 ปี และมีรายจ่ายตลอดชีพประมาณ 2.5 ล้านบาท รายจ่ายทั้ง 2 ช่วงเวลานี้ได้เพิ่มประมาณ 3.7 ล้านบาท และประมาณ 4 ล้านบาทตามลำดับ ในปีพ.ศ. 2568

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า รายจ่ายเฉลี่ยของเพศหญิงจะต่ำกว่ารายจ่ายเฉลี่ยของเพศชายในทุกอาชีพและทุกกลุ่มอายุและทุกระยะเวลา ข้อมูลดังกล่าวนี้จะเป็นพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพการออมของประชาชน ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

ศักยภาพในการออมในระดับบุคคล

สืบเนื่องจากแนวคิดของการสร้างหลักประกันและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ อิงอยู่บนแนวคิดที่ว่า ประชาชนเมื่ออยู่ในวัยแรงงานอันถือว่าเป็นวัยที่มีพลังกำลังและมีผลิตผลที่สูงที่สุดควรที่จะได้มีการวางแผนในการเก็บออมเงินเพื่อไว้ใช้จ่ายเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุซึ่งเป็นวัยที่มีความเสื่อมถอยทางสังขารและรายได้ ดังนั้น หากประชาชนผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานมีรายได้มากกว่ารายจ่ายในการวิจัยครั้งนี้จะถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้มีศักยภาพในการออม

เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการออมของบุคคลผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15-59 ปี จำแนกตามอาชีพ อายุ และเพศ ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.17 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนกลุ่มอาชีพเกษตรกรในทุกลุ่มอายุเท่านั้นมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ส่วนในกลุ่มที่เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจชายที่มีอายุ 45-49 ปี มีแนวโน้มที่จะมีศักยภาพในการออมต่ำ อันเนื่องมาจากรายได้ไม่สูงกว่ารายจ่ายดังนั้น กลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภคโดยลดรายจ่ายที่สามารถประหยัดได้ให้มากขึ้น เช่นเดียวกันกับในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระชายที่มีอายุ 25-29 ปี และกลุ่มอายุ 35-39 ปี ส่วนในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่เป็นหญิงที่มีอายุ 30-34 ปี และอายุ 40-44 ปี ดูจะมีปัญหาในเรื่องศักยภาพในการออม ดังนั้น ในบางช่วงอายุจะเห็นว่า กลุ่มอาชีพที่น่าจะมีศักยภาพในการออมสูงสุดโดยพิจารณาจากการมีรายได้มากกว่ารายจ่ายสูงสุดน่าที่จะเป็นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระและกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรมีศักยภาพในการออมใกล้เคียงกันกับกลุ่มลูกจ้างเอกชน แต่อย่างไรก็ตามในภาพรวมตัวเลขในตารางที่ 4.17 แสดงให้เห็นว่า ประชากรไทยในวัยทำงานยังคงมีศักยภาพในการออมเงิน หากมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ แต่ทั้งนี้รัฐจะต้องมีการณรงค์ปรับเปลี่ยนค่านิยมให้มีการประหยัดและลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง

ตารางที่ 4.17 การเปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นเพศ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ						ลูกจ้างเอกชน					
	ชาย			หญิง			ชาย			หญิง		
	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง
15-19	9,250	6,887	2,363	10,100	7,200	2,900	3,076	2,560	516	3,068	1,650	1,418
20-24	13,540	10,707	2,833	13,680	9,325	4,355	4,345	2,862	1,666	4,335	3,161	1,398
25-29	16,240	16,550	(310)	15,432	13,327	2,105	4,200	2,929	1,596	4,800	4,591	210
30-34	21,200	16,856	4,344	19,734	14,841	4,893	4,616	3,562	1,354	4,002	3,180	938
35-39	26,435	13,756	12,679	25,688	19,625	6,063	5,000	3,500	1,509	3,417	3,549	1,247
40-44	27,410	24,249	3,161	24,586	15,590	8,996	4,812	3,410	1,403	3,850	3,647	349
45-49	24,310	24,886	(576)	24,580	21,797	2,783	4,550	3,960	599	3,520	3,400	612
50-54	28,056	26,600	1,456	22,849	20,565	2,284	4,730	3,855	1,019	4,735	3,319	1,053
55-59	33,871	18,980	14,891	28,983	20,730	8,253	4,275	3,758	619	3,600	2,800	2,094

ตารางที่ 4.17 การเปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นเพศ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุ (ต่อ)

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ						เกษตรกร					
	ชาย			หญิง			ชาย			หญิง		
	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง	รายได้	รายจ่าย	ผลต่าง
15-19	na	na	na	na	na	na	5,760	5,080	680	4,649	5,435	(786)
20-24	10,079	7,964	2,115	7,835	6,746	1,089	6,250	6,130	120	7,309	6,450	859
25-29	11,320	11,522	(202)	10,000	8,684	1,316	7,480	7,180	300	9,716	7,043	2,673
30-34	13,440	12,600	840	13,080	15,333	(2,253)	8,900	7,910	990	11,004	8,115	2,889
35-39	17,010	17,241	(231)	15,990	14,483	1,507	10,800	8,750	2,050	10,100	8,180	1,920
40-44	20,666	19,250	1,416	17,125	18,223	(1,098)	16,252	13,210	3,042	11,125	11,440	(315)
45-49	21,320	16,660	4,660	23,906	21,285	2,621	15,000	7,010	7,990	12,779	5,579	7,200
50-54	23,300	16,480	6,820	25,660	24,636	1,024	13,890	7,635	6,255	8,750	3,656	5,094
55-59	25,571	16,162	9,409	28,985	22,637	6,348	11,995	5,950	6,045	7,217	9,275	(2,058)

เมื่อทำการคำนวณเงินเหลือจ่ายตลอดช่วงทำงานในวัยแรงงาน และเงินเหลือจ่ายตลอดชีพของประชากรนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549 ถึงพ.ศ. 2568 เงินเหลือจ่ายในทั้ง 2 ลักษณะนี้จะเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงศักยภาพในการออมของประเทศในภาพรวมของประชากรทั้งประเทศ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนเพื่ออนาคตที่ประชาชนจะต้องจ่ายสมทบเพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุอีกด้านหนึ่ง

ตัวเลขที่แสดงให้เห็นถึงเงินเหลือจ่ายตลอดช่วงการทำงานและตลอดช่วงอายุขัย ได้แสดงไว้ในตารางที่ ข.1 ถึงตารางที่ ข.20 ซึ่งจากข้อมูลในตารางดังกล่าวทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ

อิสระแม้ว่าจะมีรายจ่ายตลอดชีพสูงกว่าทุกกลุ่มอาชีพ แต่ประชากรกลุ่มนี้ยังคงเป็นผู้ที่มีเงินเหลือจ่ายตลอดชีพในทุกช่วงอายุสูงกว่าในอีก 3 กลุ่มอาชีพ อันเนื่องมาจากเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด

ผู้ประกอบอาชีพอิสระที่เป็นเพศชายที่เริ่มทำงานตั้งแต่อายุ 15-19 ปี หากทำงานไปจนถึงอายุ 60 ปี จะมีเงินคงเหลือที่หักค่าใช้จ่ายตลอดช่วงอายุดังกล่าวแล้วประมาณ 5.4 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2549 และเงินคงเหลือนี้ได้เพิ่มเป็นประมาณ 8.8 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2568 ซึ่งเงินจำนวนนี้สูงกว่าเงินคงเหลือตลอดชีพของกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่เป็นเพศชายถึงประมาณเกือบเท่าตัว ข้อค้นพบนี้เป็นจริงในกลุ่มเพศหญิงของทั้งสองกลุ่มอาชีพนี้เช่นกัน (ดูตารางที่ 4.18)

ในกลุ่มลูกจ้างเอกชนที่เป็นเพศชายหากเริ่มทำงานตั้งแต่อายุ 15-19 ปี และทำงานไปจนถึงอายุ 60 ปี จะมีเงินเหลือจ่ายตลอดชีพประมาณ 1.7 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2549 และเงินเหลือจ่ายตลอดชีพจำนวนนี้ได้เพิ่มสูงขึ้นประมาณ 2.8 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2568 ในขณะที่คนในวัยเดียวกันนี้ที่เป็นเกษตรกรจะมีเงินคงเหลือตลอดชีพเพียงประมาณ 4 แสนบาทเท่านั้น และเหลือเพิ่มอีกเพียงประมาณ 1.4 ล้านบาท ในเวลาเกือบ 20 ปีข้างหน้า (ดูตารางที่ 4.18)

ในปีพ.ศ. 2549 เงินคงเหลือตลอดชีพของกลุ่มลูกจ้างเอกชนที่เริ่มต้นทำงานตั้งแต่อายุ 15-19 ปี มีประมาณ 1.7 ล้านบาท สำหรับเพศชายและ 1.3 ล้านบาทสำหรับเพศหญิง และเพิ่มเป็น 2.9 ล้านบาทและ 2.3 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2568 สำหรับเพศชายและหญิงตามลำดับ ในภาพรวมจะเห็นว่า เพศชายมีศักยภาพในการออมสูงกว่าเพศหญิงใน 3 กลุ่มอาชีพ ยกเว้นกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระเท่านั้นที่ผู้หญิงมีเงินคงเหลือตลอดชีพสูงกว่าเพศชาย (ดูตารางที่ 4.18)

การที่ประชาชนในทุกกลุ่มอาชีพ ทุกกลุ่มอายุยังคงมีเงินเหลือจ่ายตลอดช่วงการทำงานและตลอดช่วงอายุขัย สะท้อนให้เห็นเชิงประจักษ์ว่า ประชาชนในทุกกลุ่มอายุเหล่านี้ (หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนและพฤติกรรมในการบริโภคและพฤติกรรมในการใช้จ่าย) จะมีศักยภาพสูงพอที่จะร่วมจ่ายสมทบเข้าสู่กองทุนเพื่อสร้างหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะเห็นว่า ประชาชนจะมีเงินเหลือจ่ายตลอดชีพและตลอดช่วงการทำงาน เรายังไม่สามารถประกันได้ว่า ประชาชนจะร่วมจ่ายสมทบในกองทุน เนื่องจากการร่วมสมทบจ่ายในกองทุนขึ้นอยู่กับว่าประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นในการออมเพื่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุมากน้อยเพียงใด รวมทั้งทัศนคติของประชาชนที่มีต่อนโยบายการออมของรัฐด้วย

ดังได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 1 และชี้ให้เห็นอีกครั้งในบทนี้ว่า การเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นการเข้าสู่ภาวะที่เป็นความเสื่อมถอยไม่เพียงแต่ด้านสุขภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นภาวะที่ถดถอยทางเศรษฐกิจ อันเนื่องจากรายได้ลดน้อยลงเมื่อวัยสูงขึ้น ข้อมูลด้านการตระหนักรู้ในปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อตนเองเข้าสู่วัยสูงอายุจึงสามารถนำมาใช้เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการออมอีกทางหนึ่งเช่นกัน

ตารางที่ 4.18 เงินคงเหลือเมื่อปรับมูลค่าของเงินในปัจจุบันเป็นมูลค่าในอนาคตเมื่อถึงอายุ 60 ปี และตลอดชีพของผู้ที่เริ่มทำงานที่มีอายุ 15-19 ปี คาดประมาณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2568

จำแนกตามกลุ่มอาชีพ และเพศ

กลุ่มอาชีพ	2549		2553		2557		2561		2565		2568	
	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ	ถึง 60 ปี	ตลอดชีพ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ												
ชาย	860,778	919,742	2,018,547	2,170,011	2,223,655	2,393,862	2,449,018	2,640,891	2,711,659	2,931,543	2,925,134	3,165,428
หญิง	519,913	539,554	627,289	654,379	809,740	846,657	1,011,199	1,060,859	1,219,365	1,284,318	1,401,203	1,478,734
ลูกจ้างเอกชน												
ชาย	1,638,838	1,751,099	1,837,106	1,974,956	2,024,036	2,178,963	2,230,016	2,404,731	2,471,685	2,672,110	2,672,065	2,891,570
หญิง	1,309,625	1,359,098	1,479,325	1,543,211	1,637,612	1,712,271	1,826,523	1,916,223	2,041,558	2,150,308	2,225,714	2,348,867
ผู้ประกอบการอิสระ												
ชาย	5,077,574	5,425,392	3,709,214	3,987,539	4,080,832	4,393,195	4,487,837	4,839,447	4,960,285	5,362,507	8,198,316	8,871,791
หญิง	2,549,949	2,646,277	2,708,182	2,825,138	2,977,895	3,113,658	3,297,363	3,459,295	3,659,083	4,331,394	8,833,479	9,322,253
เกษตรกร												
ชาย	451,132	482,035	794,240	853,836	872,483	939,266	957,705	1,032,738	1,055,728	1,141,336	1,307,508	1,414,917
หญิง	245,491	254,765	469,655	489,937	868,419	908,011	583,746	612,414	657,706	692,740	1,053,307	1,111,589

ข้อมูลการตระหนักรู้ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเมื่อประชาชนเข้าสู่วัยสูงอายุในการศึกษาค้นคว้าได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มเป้าหมายด้วยคำถามที่ว่า “หากเลือกได้ ท่านคิดว่าท่านจะทำงานหาเงินไปจนถึงอายุเท่าไร จึงจะหยุดทำงาน” ข้อมูลที่ได้พบว่าประชาชนในทุกกลุ่มอาชีพกลุ่มอายุ ไม่ว่าเพศหญิงและเพศชายตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่สามารถระบุช่วงเวลาที่หยุดทำงานได้ เพราะจะทำงานจนกว่าไม่สามารถจะทำได้หรือจนกว่าจะหมดแรง แต่คำตอบที่ได้นี้ก็ยังไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนได้ว่า ประชาชนตระหนักรู้ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนเองในอนาคตหรือไม่ เพราะในกลุ่มนี้ บางส่วนยังได้ให้เหตุผลประกอบว่า เหตุที่จำเป็นต้องทำงานไปจนกว่าจะหมดแรงไม่ใช่มีเหตุผลมาจากประเด็นทางเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากการทำงานทำให้เวลาในแต่ละวันผ่านไปอย่างรวดเร็ว ดังเช่น “ลุงคำ” อายุ 67 ปี ซึ่งเป็นผู้มีอาชีพเกษตรกร กล่าวกับผู้วิจัยว่า

“ลุงจะทำงานไปจนกว่าจะไม่มีแรงทำ เพราะหากไม่ทำนาก็ไม่รู้จะทำอะไร กว่าจะหมดวัน ๆ หนึ่ง หากจะต้องนั่งเฉย ๆ แต่พอเราทำงานแล้ว มันก็เพลิดเพลิน”

ดังนั้น เพื่อให้สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนตระหนักรู้ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากน้อยเพียงใด จึงได้สัมภาษณ์ประชาชนด้วยคำถามที่ว่า “ถ้าไม่ทำงานแล้ว ท่านคิดว่าท่านจะมีเงินออมพอใช้ตลอดชีวิตหรือไม่ และหากไม่พอ ท่านมีการเตรียมการหรือไม่ อย่างไร”

ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.19 ได้แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของประชาชนที่คิดว่าตนเองคงไม่มีเงินพอใช้ตลอดชีวิตหากหยุดการทำงาน ข้อมูลในตารางนี้มีการจำแนกตามกลุ่มอาชีพและกลุ่มอายุ ซึ่งข้อมูลดังกล่าว พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของทั้งประเทศหรือเกือบร้อยละ 60 คิดว่าตนเองมีเงินออมไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายตลอดอายุขัยของตนเอง โดยกลุ่มที่มีสัดส่วนสูงสุด คือ กลุ่มเกษตรกร (62.4%) รองลงมา ได้แก่ กลุ่มลูกจ้างเอกชน และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่มีสัดส่วนของผู้ที่คิดว่าตนเองไม่มีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายตลอดช่วงอายุขัยพอ ๆ กัน คือประมาณร้อยละ 59 สำหรับกลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจทั้ง ๆ ที่เป็นกลุ่มที่มีบำเหน็จบำนาญเพื่อใช้จ่ายเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็น่าจะมีถึงร้อยละ 44 ที่คิดว่าตนเองน่าจะไม่มีเงินออมพอใช้ตลอดชีวิต

เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มอายุ ในแต่ละกลุ่มอาชีพ ข้อมูลที่ปรากฏในตารางเดียวกันนี้แสดงให้เห็นว่า ในกลุ่มผู้อายุน้อยมีสัดส่วนของผู้ที่คิดว่าตนเองมีเงินออมไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายตลอดอายุขัยสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก โดยเฉพาะในกลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่ข้อมูลของอีกทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ ไม่สามารถระบุถึงทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างอายุและการตระหนักรู้ถึงความเพียงพอว่าเป็นไปในทิศทางที่เป็นบวกหรือเป็นลบ

เมื่อจำแนกตามเพศ ข้อมูลในตารางที่ 4.19 แสดงให้เห็นว่าเพศชายที่เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างเอกชน รวมทั้งผู้ประกอบการอาชีพอิสระ มีสัดส่วนของผู้ที่คิดว่าตนเองจะไม่มีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายตลอดชีวิตหากหยุดทำงานต่ำกว่าเพศหญิง ในขณะที่เกษตรกรที่เป็นชายกลับมีสัดส่วนของคนที่มีความคิดเช่นนี้สูงกว่าเพศหญิง

ตารางที่ 4.19 ร้อยละของประชาชนที่คิดว่าตนเองมีเงินไม่พอใช้ตลอดชีวิต จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ และเพศ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ			ลูกจ้างเอกชน			ผู้ประกอบการอิสระ			เกษตรกร		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวม	44.3	40.8	49.0	59.8	57.6	62.5	59.0	55.9	61.5	62.4	65.5	58.3
15-19	na	na	na	82.1	93.3	66.7	71.3	62.0	71.4	59.0	66.7	44.4
20-24	58.6	37.5	73.1	50.8	49.0	52.9	58.5	70.0	52.6	74.0	82.4	60.0
25-29	56.2	58.8	54.0	57.7	59.3	55.9	63.2	74.1	53.8	76.5	76.9	75.9
30-34	51.8	53.3	50.0	57.5	54.0	61.5	59.7	54.3	63.8	65.6	64.7	66.7
35-39	43.6	35.5	54.7	56.6	53.3	60.5	60.2	60.5	60.0	52.5	51.4	53.8
40-44	46.0	35.6	60.3	64.5	48.8	83.3	61.9	62.2	61.5	57.2	67.4	45.9
45-49	36.7	41.3	29.7	74.9	66.7	85.0	60.9	45.8	75.0	60.2	63.6	56.4
50-54	33.1	37.2	25.9	74.7	68.8	83.3	61.9	59.4	64.1	58.8	60.7	56.7
55-59	28.4	31.3	20.0	60.4	66.7	50.0	59.5	52.4	65.2	68.7	70.4	66.7
60-64	8.1	0.0	24.0	0.0	0.0	0.0	60.5	60.0	61.1	66.0	68.8	61.5
65-69	na	33.3	na	57.6	100.0	na	50.4	44.4	55.6	66.7	66.7	66.7
70-74	na	na	na	na	na	na	60.9	42.9	80.0	68.0	75.0	50.0
75-79	na	na	na	na	na	na	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
80 ขึ้นไป	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na

หมายเหตุ na หมายถึง ไม่สามารถคำนวณได้เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ

ตารางที่ 4.20 ร้อยละของประชาชนที่ยังไม่มีการเตรียมการในเรื่องค่าใช้จ่าย จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ และเพศ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ			ลูกจ้างเอกชน			ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ			เกษตรกรรวม		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวม	17.3	19.6	14.3	36.0	40.5	30.5	37.6	35.3	39.5	35.6	39.1	31.0
15-19	na	na	0.0	21.7	37.5	0.0	24.9	10.0	25.0	73.8	60.0	100.0
20-24	8.1	20.0	0.0	53.8	78.6	25.0	11.3	33.3	0.0	41.0	33.3	53.8
25-29	14.8	10.0	18.8	39.9	34.5	46.2	39.2	36.4	41.7	26.4	21.4	33.3
30-34	21.2	22.2	20.0	34.0	30.4	38.1	36.7	45.5	30.0	31.5	35.3	26.7
35-39	23.5	25.0	21.4	18.9	20.0	17.6	48.2	43.8	51.7	35.3	37.0	33.3
40-44	11.4	5.9	19.0	34.6	35.7	33.3	47.4	31.6	61.1	30.2	27.3	33.3
45-49	21.2	27.8	11.1	43.2	44.4	41.7	44.4	50.0	39.1	32.8	43.8	21.1
50-54	23.1	36.4	0.0	50.3	55.6	42.9	26.9	10.0	42.1	41.9	60.0	21.4
55-59	9.3	12.5	0.0	31.1	50.0	0.0	21.3	16.7	25.0	32.0	47.1	13.3
60-64	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	48.5	40.0	57.1	43.4	55.0	25.0
65-69	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	31.2	66.7	0.0	36.1	37.5	33.3
70-74	na	na	na	na	na	na	67.5	100.0	33.3	86.0	100.0	50.0
75-79	na	na	na	na	na	na	36.8	na	100.0	67.2	50.0	100.0
80 ปีขึ้นไป	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na

หมายเหตุ na หมายถึง ไม่สามารถคำนวณได้เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ

รวมทั้งประเทศ

34.6

หากผู้ที่คิดว่าตนเองจะไม่มีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายตลอดชีวิต ได้มีการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.19 ซึ่งแสดงคำร้อยละของประชาชนที่คิดว่าตนเองมีเงินไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายตลอดชีวิต แต่ขณะเดียวกันก็ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ตารางที่ 4.20 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนกว่าร้อยละ 35 ยังไม่มีการเตรียมการใด ๆ เลยที่จะรองรับกับความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในวัยสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระที่มีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 38) รองลงมาได้แก่ กลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีสัดส่วนพอ ๆ กันกับกลุ่มลูกจ้างเอกชน คือประมาณร้อยละ 36 ส่วนกลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ระบุว่า ยังไม่มีการเตรียมการมีประมาณร้อยละ 17 ซึ่งต่ำกว่าทุกกลุ่มอาชีพ เพราะข้าราชการส่วนมากมีความรู้สึกที่ตนเองมีบำเหน็จหรือบำนาญที่จะใช้จ่ายในวัยสูงอายุจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมทางเศรษฐกิจด้วยการออมเหมือนกลุ่มอาชีพอื่น ๆ (ดูตารางที่ 4.20)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าข้อมูลในส่วนนี้ จะชี้ให้เห็นว่า ประชาชนกว่าร้อยละ 65 ที่คิดว่าตนเองมีเงินใช้ไม่เพียงพอ แต่ได้ระบุว่าได้มีการเตรียมการในเรื่องของการเงินไว้แล้ว ส่วนใหญ่ได้ระบุถึงวิธีการที่ตนเองได้เตรียมการไว้คือ การหาอาชีพเสริม (ประมาณร้อยละ 80) ส่วนที่เหลือประมาณเกือบร้อยละ 20 ระบุว่าจะขอลูกหลานใช้ คำตอบที่ได้ในลักษณะนี้ แท้จริงแล้วเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการเตรียมการ ดังนั้น ผู้วิจัยจะถือว่า ประชาชนมากกว่าร้อยละ 70 ยังไม่มีการเตรียมสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจในลักษณะเป็นการออมเงินเพื่อไว้ใช้จ่ายเมื่อหยุดหรือไม่สามารถทำงานได้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดการเตรียมการเพื่อรองรับกับความถดถอยทางเศรษฐกิจเมื่อตนเองต้องขาดรายได้หรือรายได้ลดลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุทั้ง ๆ ที่เมื่อวิเคราะห์จากรายได้และรายจ่ายตลอดชีพแล้วพบว่า ประชาชนมีศักยภาพ คือ มีเงินเหลือจ่ายตลอดชีพที่จะจ่ายสมทบจากรายได้ของตนเองในช่วงที่ยังอยู่ในวัยแรงงาน การเตรียมความพร้อมและกระตุ้นให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่ตนมีอยู่เพื่อสร้างหลักประกัน จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของรัฐที่จะต้องเป็นตัวจักรสำคัญในการเตรียมการจัดตั้งกองทุนประกันเพื่ออนาคต (Future Fund) ให้กับประชาชน โดยมีลักษณะที่เป็นการร่วมจ่ายสมทบคนละครั้งกับประชาชน ตามแนวทางของประเทศที่พัฒนาแล้วที่ต่างก็มีนโยบายชัดเจนที่จะคุ้มครองทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ผู้สูงอายุ แต่ทั้งนี้ประชาชนจะต้องเห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว จึงจะถือว่า เป็นตัวชี้วัดถึงศักยภาพของประชาชนในการออมอย่างสมบูรณ์

เพื่อเป็นการประเมินทัศนคติของประชาชนที่มีต่อแนวคิดหรือนโยบายในการจัดตั้งกองทุนเพื่ออนาคต ในลักษณะที่ทั้งประชาชนและรัฐร่วมจ่ายสมทบ ในการศึกษาครั้งนี้ได้สัมภาษณ์ประชาชนด้วยคำถามที่ว่า “หากประเทศไทยมีนโยบายที่จะให้ประชาชนออมเงินเพื่อไว้ใช้จ่ายเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยประเทศจะให้เงินสะสมสมทบแก่ท่านเท่า ๆ กับที่ท่านออมเป็นรายเดือน อยากทราบว่าท่านเห็นด้วยหรือไม่” ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.21 แสดงให้เห็นถึงคำร้อยละของประชาชนที่เห็นด้วยหากมีนโยบายการออมในลักษณะดังกล่าว จำแนกตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุและเพศ

ตารางที่ 4.21 ร้อยละของประชาชนที่เห็นด้วยหากมีนโยบายการออม จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุและเพศ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ			ลูกจ้างเอกชน			ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ			เกษตรกร		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวม	85.9	88.2	83.2	89.3	89.9	91.9	83.4	81.2	85.2	93.6	93.5	100.0
15-19	na	na	na	100.0	100.0	100.0	99.8	80.0	100.0	100.0	100.0	100.0
20-24	90.6	93.8	88.5	93.5	98.0	88.2	89.3	88.9	89.5	96.1	100.0	89.7
25-29	92.2	85.3	98.0	94.0	90.1	98.5	90.6	88.6	92.3	91.7	92.3	90.9
30-34	87.5	91.1	83.3	93.0	93.7	92.3	91.1	90.7	91.5	91.1	88.2	94.9
35-39	84.4	85.5	83.0	86.2	84.4	88.4	92.4	93.3	91.7	95.9	94.6	97.3
40-44	83.5	89.0	75.9	88.8	87.8	90.0	86.0	85.4	86.5	93.9	90.7	97.4
45-49	79.8	82.5	75.7	87.6	85.7	90.0	78.9	78.1	79.5	96.8	97.0	96.7
50-54	86.0	90.7	77.8	78.4	75.0	83.3	93.7	95.2	92.3	96.5	100.0	92.6
55-59	90.3	93.8	80.0	86.2	77.8	100.0	87.4	93.3	82.6	98.3	100.0	96.2
60-64	94.9	100.0	85.0	na	100.0	100.0	58.1	33.3	83.3	96.2	93.8	100.0
65-69	na	100.0	na	100.0	100.0	100.0	49.6	42.9	55.6	91.7	100.0	75.0
70-74	na	na	na	na	na	na	19.5	na	40.0	82.0	75.0	100.0
75-79	na	na	na	na	na	na	63.2	100.0	na	100.0	100.0	100.0
80 ขึ้นไป	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na

หมายเหตุ na หมายถึง ไม่สามารถคำนวณได้เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ

ตัวเลขในตารางที่ 4.21 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนทั้งประเทศส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90) เห็นด้วยกับนโยบายนี้ กลุ่มที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 94) รองลงมาได้แก่ กลุ่มลูกจ้างเอกชน (ร้อยละ 89) กลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 85) ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระมีประมาณร้อยละ 83 ประชาชนในกลุ่มนี้ได้รับเหตุผลว่า การจ่ายเงินสะสมสมทบของรัฐในจำนวนเท่ากันกับเงินที่บุคคลออมเป็นการสร้างแรงจูงใจในการออมให้กับประชาชนเป็นอย่างดี เพราะยิ่งประชาชนออมมาก รัฐก็ยิ่งสมทบมาก ทำให้จำนวนเงินออมของประชาชนสูงขึ้นเป็นเท่าตัว ส่วนประชาชนที่เหลือประมาณร้อยละ 10 ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว ส่วนใหญ่มองว่า การออมเพื่ออนาคตของตนเองควรจะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งหมดของตนเองมากกว่าที่จะให้เป็นภาระของรัฐ และที่สำคัญประชาชนกลุ่มนี้ระบุว่า ตนเองสามารถออมได้อยู่แล้ว

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนมีศักยภาพในการออมทั้งทางด้านวัตถุวิสัย (Objective) ที่พิจารณาจากการที่ประชาชนมีเงินเหลือจ่ายตลอดช่วงการทำงานและตลอดช่วงอายุขัย และด้านอัตวิสัย (Subjective) ที่เห็นได้จากการที่ประชาชนตระหนักถึงปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุหรือหากตนเองหยุดการทำงาน รวมทั้งการมีทัศนคติที่ดีและเห็นด้วยกับนโยบายการออมเงินเพื่ออนาคตในลักษณะที่เป็นการร่วมจ่ายสมทบคนละส่วนระหว่างประชาชนกับรัฐที่อิงอยู่บนพื้นฐานความสมัครใจของประชาชน การคำนวณเพื่อหาอัตราการจ่ายสมทบเพื่อการออมบนพื้นฐานของความสมัครใจของประชาชน จึงเป็นสิ่งที่คณะผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไป

อัตราการจ่ายสมทบในกองทุนเพื่ออนาคต

ความสามารถในการออมอีกมิติหนึ่งสามารถแสดงออกในรูปของอัตราหรือสัดส่วนของรายรับที่ประชาชนสามารถออมหรือฝากเข้าเงินกองทุนประกันอนาคต อัตราการจ่ายสมทบในกองทุนเพื่ออนาคต ที่นำเสนอในรายงานนี้ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง สำหรับกลุ่มที่เห็นด้วยกับนโยบายการออมด้วยคำถามที่ว่า “หากท่านเห็นด้วยในนโยบายการออมดังกล่าว ท่านจะเข้าร่วมในโครงการหรือไม่ และถ้าหากร่วม ท่านคิดว่าท่านจะสามารถออมได้เดือนละกี่บาท”

ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.22 แสดงให้เห็นถึงร้อยละของประชาชนที่ยินดีและเต็มใจที่จะเข้าร่วมในโครงการการออมหรือเข้าร่วมในกองทุนเพื่ออนาคต (หากได้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้น) จำแนกตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุและเพศ

จะเห็นได้ว่า ในหมู่ผู้ที่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว มีเพียงร้อยละ 77 เท่านั้นที่แสดงความสมัครใจที่จะเข้าร่วมในโครงการกองทุนเพื่ออนาคต เมื่อวิเคราะห์จำแนกเป็นรายอาชีพจะพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในฐานะลูกจ้างของภาคเอกชนมีความสมัครใจในการออมมากที่สุดคือ ถึงร้อยละ 80 รองลงมาได้แก่ กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่มีสัดส่วนพอ ๆ กัน คือร้อยละ 78 ส่วนผู้ประกอบการอาชีพอิสระมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 71 เพศหญิงในทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ ยกเว้นกลุ่มลูกจ้างเอกชนมีสัดส่วนของผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมในโครงการออมเงินเพื่อไว้ใช้จ่ายในยามชราสูงกว่าเพศชาย (สัดส่วนของผู้ที่สมัครใจนี้ คณะผู้วิจัยจะได้นำไปคำนวณขนาดของกองทุนกรณีที่เป็น Voluntary System อีกครั้งหนึ่ง)

ตารางที่ 4.22 ร้อยละของประชาชนที่เต็มใจยอม จําแนกเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุและเพศ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ			ลูกจ้างเอกชน			ผู้ประกอบการอิสระ			เกษตรกร		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวม	78.0	76.3	80.0	79.6	83.4	78.2	70.8	69.1	72.2	77.9	76.1	100.0
15-19	na	na	na	74.0	73.3	75.0	85.6	75.0	85.7	63.4	50.0	88.9
20-24	71.0	73.0	69.6	84.2	91.7	75.6	63.6	50.0	70.6	81.5	82.4	80.0
25-29	81.0	82.8	79.6	85.7	86.3	85.1	85.6	83.3	87.5	85.5	83.3	88.5
30-34	80.3	85.4	74.3	84.0	86.4	81.3	70.1	64.5	74.4	79.6	76.7	83.3
35-39	76.8	69.8	86.4	75.3	78.9	71.1	76.6	76.9	76.4	79.0	77.1	81.1
40-44	81.7	80.0	84.1	81.0	80.6	81.5	75.5	85.7	66.7	81.3	84.6	77.8
45-49	72.9	69.2	78.6	80.8	83.3	77.8	77.0	70.7	82.9	79.8	78.1	81.6
50-54	78.4	76.9	81.0	59.8	66.7	50.0	69.8	64.0	75.0	75.1	71.4	79.3
55-59	79.4	76.7	87.5	91.1	85.7	100.0	69.8	65.0	73.7	86.7	88.9	84.0
60-64	53.6	50.0	60.7	0.0	100.0	100.0	62.5	71.4	53.3	64.1	66.7	60.0
65-69	0.0	43.0	59.0	99.8	100.0	99.5	36.9	33.3	40.0	81.1	80.0	83.3
70-74	na	na	na	na	87.0	98.0	58.6	66.7	50.0	100.0	100.0	100.0
75-79	na	na	na	na	98.0	90.0	63.7	63.0	65.0	67.2	50.0	100.0
80 ขึ้นไป	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na

หมายเหตุ na หมายถึง ไม่สามารถคำนวณได้เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ

รวมทั้งประเทศร้อยละ 77

ตารางที่ 4.23 จำนวนเงินที่ประชาชนเต็มใจยอม จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ และเพศ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ			ลูกจ้างเอกชน			ผู้ประกอบการอิสระ			เกษตรกร		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวม	1,208	1,276	1,123	899	820	1,002	743	690	787	446	483	100
15-19	na	na	na	743	759	722	602	566	602	621	533	787
20-24	1,162	1,263	1,093	941	782	1,126	515	908	312	599	739	362
25-29	1,388	1,400	1,378	1,056	920	1,212	963	871	1,042	580	555	616
30-34	1,066	1,050	1,084	899	756	1,065	756	770	745	658	858	400
35-39	1,169	1,272	1,029	1,006	923	1,105	768	687	831	389	431	341
40-44	1,236	1,400	1,008	1,017	803	1,272	591	713	485	458	396	525
45-49	1,019	969	1,095	497	471	528	788	834	745	346	368	322
50-54	1,306	1,516	941	825	1,212	270	879	685	1,053	406	510	289
55-59	1,544	1,500	1,675	936	1,050	750	840	871	815	280	229	343
60-64	1,042	1,000	1,125	485	400	600	532	137	937	234	220	255
65-69	na	1,000	na	288	500	na	1,158	200	2,000	315	352	240
70-74	na	na	na	na	827	na	178	300	50	497	470	566
75-79	na	na	na	na	na	na	na	na	na	231	300	100
80 ขึ้นไป	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na

หมายเหตุ na หมายถึง ไม่สามารถคำนวณได้เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ

รวมทั้งประเทศ

698

ตารางที่ 4.24 ร้อยละของรายได้ที่ประชาชนเต็มใจยอม จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ และกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	กลุ่มอาชีพ											
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ			ลูกจ้างเอกชน			ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ			เกษตรกร		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวม	6.85	6.90	6.80	9.39	8.30	10.68	3.32	2.86	3.75	10.64	10.96	2.55
15-19	na	na	na	14.05	13.18	15.53	5.96	6.12	5.96	20.20	17.33	25.65
20-24	13.28	12.53	13.95	13.96	12.51	15.41	3.78	6.71	2.28	13.79	17.01	8.35
25-29	13.10	12.37	13.78	12.39	12.30	12.47	6.09	5.36	6.75	13.04	13.21	12.83
30-34	8.03	7.81	8.29	9.10	8.49	9.68	3.71	3.63	3.78	15.13	18.59	10.00
35-39	7.05	7.43	6.44	9.60	8.55	10.94	2.95	2.60	3.24	9.13	8.62	9.98
40-44	6.44	6.77	5.89	7.30	4.94	11.43	2.29	2.63	1.97	10.52	8.23	13.64
45-49	4.56	4.55	4.58	3.55	3.14	4.13	3.22	3.43	3.03	8.53	8.09	9.15
50-54	5.40	6.51	3.67	7.01	8.73	3.09	3.79	2.44	5.59	8.58	10.78	6.10
55-59	5.84	5.87	5.78	9.19	8.75	10.39	2.70	2.57	2.81	7.05	5.36	9.53

ในส่วนของจำนวนเงินที่ประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมในโครงการกองทุนเพื่ออนาคตได้ปรากฏในตารางที่ 4.23 ซึ่งในตารางที่ 4.23 แสดงให้เห็นถึงจำนวนเงินที่ประชาชนเต็มใจที่จะจ่ายสมทบในกองทุนเพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในหมู่ผู้ที่เต็มใจที่จะเข้าร่วมในโครงการออมเงินเพื่ออนาคตในทุกอายุ อาชีพ เต็มใจที่จะจ่ายเงินจำนวนเท่ากับ 698 บาท กลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินออมกับกองทุนเดือนละ 1,208 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินสูงสุดเมื่อเทียบกับอีกทั้ง 3 กลุ่ม รองลงมาคือ กลุ่มลูกจ้างเอกชน (899 บาท) ผู้ประกอบอาชีพอิสระ (743 บาท) และเกษตรกรต่ำสุดคือ จำนวน 446 บาท ต่อเดือน เกษตรกรชายพร้อมที่จะจ่ายเงินสมทบเข้าสู่กองทุนสูงกว่าเพศหญิงในกลุ่มอาชีพเดียวกัน ในขณะที่เพศหญิงที่เป็นลูกจ้างเอกชนรวมทั้งผู้ประกอบอาชีพอิสระมีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินจ่ายสมทบเข้ากองทุนสูงกว่าเพศชายในกลุ่มอาชีพดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามปริมาณเงินที่ประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.23 ยังไม่สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงอัตราที่ควรจ่ายสมทบเข้าสู่กองทุน เพราะอัตราการจ่ายสมทบหรืออัตราการจ่ายด้วยความเต็มใจควรจะต้องคิดตามสัดส่วนของรายได้

เมื่อผู้วิจัยนำจำนวนเงินที่ประชาชนในแต่ละกลุ่มอายุ และกลุ่มอาชีพเต็มใจที่จะออมกับกองทุนเพื่ออนาคตมาคิดเป็นร้อยละของรายได้ของแต่ละกลุ่ม ผลที่ได้ปรากฏในตารางที่ 4.23 ค่าร้อยละที่ปรากฏในตารางที่ 4.24 แสดงให้เห็นว่า ในหมู่ประชากรที่เห็นด้วยกับนโยบายการออมเงินและพร้อมที่จะเข้าร่วมในโครงการมีความเต็มใจที่จะออมเงินกับกองทุนคิดเป็นร้อยละ 8.5 ของรายได้ที่ได้รับในแต่ละเดือน กลุ่มผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมพร้อมที่จะออมเงินในอัตราสูงสุด คือ ร้อยละ 10.6 ของรายได้ รองลงมา ได้แก่ กลุ่มลูกจ้างเอกชน (ร้อยละ 9.4 ของรายได้) ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ (อัตราร้อยละ 6.8) ส่วนในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระมีความเต็มใจออมกับกองทุนเพื่ออนาคตในอัตราต่ำสุด คือ เพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้น ข้อมูลที่ได้นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีเงินรายได้สูงมีความเต็มใจที่จะออมเงินคิดเป็นสัดส่วนของรายได้ที่ต่ำกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย ดังจะเห็นได้จากผู้ที่เป็นเกษตรกรเต็มใจที่จะออมเงินเข้าสู่กองทุนในสัดส่วนของรายได้ที่สูงกว่าในอีก 3 กลุ่มอาชีพ เพศหญิงต้องการที่จะออมเงินเมื่อคิดเป็นสัดส่วนของรายได้ที่สูงกว่าเพศชายในทุกกลุ่มอาชีพ (ดูตารางที่ 4.24)

จากการที่ประชาชนในทั้ง 4 กลุ่มอาชีพมีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบในกองทุนเพื่ออนาคตในอัตราที่อยู่ระหว่าง 3-10 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ที่ตนเองได้รับ อัตราส่วนของการจ่ายสมทบที่ได้นี้จึงน่าที่จะอนุมานได้ว่า อัตราการจ่ายสมทบที่ประชาชนทุกกลุ่มอาชีพ และทุกกลุ่มอายุจะเต็มใจในการจ่ายคือ ประมาณร้อยละ 3 ของรายได้ที่ได้รับ

ขนาดของกองทุนและการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทน

เมื่อนำข้อมูลด้านศักยภาพและความสามารถในการออมของประชาชนตามที่ได้กล่าวข้างต้นมาพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะสำหรับรูปแบบในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพื่อประชาชนไทยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุซึ่งควรจะมีลักษณะเป็นการร่วมจ่ายสมทบระหว่างประเทศ (รัฐ) กับประชาชนผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานในอัตราส่วนเท่า ๆ กัน โดยลักษณะและอัตราควรจ่ายสมทบถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า

เป็นร้อยละเท่าใดของรายได้ที่ได้รับ ลักษณะกองทุนนี้จึงมีลักษณะผสมระหว่าง Defined contribution กับ Defined benefit ที่กำหนดผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุไว้อย่างชัดเจน เช่นกัน (ซึ่งอย่างน้อยที่สุดเท่ากับรายจ่ายของผู้สูงอายุ) กองทุนประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุจึงถูกออกแบบระบบบนพื้นฐานของการใช้ต้นทุนทางสังคมของประเทศไทยที่มองผู้สูงอายุเป็นผู้ที่สังคมควรจะต้องตอบแทนบุญคุณ ซึ่งจะทำให้กองทุนมีลักษณะเป็นการถ่ายโอน (transfer) ผลตอบแทนที่ได้รับระหว่างรุ่นวัยต่าง ๆ โดยเฉพาะจากวัยแรงงานไปสู่วัยผู้สูงอายุ ซึ่งครั้งหนึ่งในอดีตบุคคลเหล่านี้ได้เคยเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนามาก่อน

จากแนวคิดที่มีการกำหนดผลประโยชน์ที่จะต้องจ่ายให้กับประชาชนเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุไว้อย่างชัดเจนในลักษณะที่เรียกว่า Defined benefit นี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการคำนวณหารายจ่ายของประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยใช้ค่าใช้จ่ายของประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพและอายุของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่ได้จากการสำรวจด้วยตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นฐานในการคาดประมาณพารามิเตอร์

จากการคาดประมาณดังกล่าวทำให้ได้ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของผู้สูงอายุเท่ากับ 5,959 บาท หรือประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน นั้นหมายความว่า ผลตอบแทนขั้นต่ำที่ประชาชนเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะได้รับอย่างต่ำที่สุดจะต้องสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ประมาณ 6,000 บาทต่อคนต่อเดือน แต่ค่าใช้จ่ายนี้เป็นค่าใช้จ่ายในปี 2549 ดังนั้น จึงต้องปรับมูลค่าใช้จ่ายในปัจจุบันเป็นมูลค่าใช้จ่ายในอนาคตตัวเลขเงินสวัสดิการที่ต้องจ่ายค่าครองชีพแก่ผู้สูงอายุหลังจากปรับมูลค่าของเงินในปัจจุบันให้เท่ากับมูลค่าของเงินในอนาคตแล้วทำให้ตัวเลขที่น่าจะเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจมากที่สุด ภายใต้ข้อเท็จจริงที่ประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มมากขึ้นและวัยแรงงานที่ออมเงินสวัสดิการจ่ายค่าครองชีพแก่ผู้สูงอายุสมทบเข้ากองทุนทางเศรษฐกิจจะลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดใน 20 ปี ข้างหน้าคือ เป็นจำนวนเงินไม่ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน

ขนาดของกองทุนเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับประชาชนไทยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ จะพิจารณาจากจำนวนกลุ่มผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน ซึ่งคือผู้ที่อายุตั้งแต่ 15-59 ปี ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยด้วยอัตราการจ่ายสมทบ (ซึ่งคิดตามร้อยละของรายได้ที่ได้รับ) ภายใต้คตินฐานที่ว่า รัฐจะต้องจ่ายสมทบให้อีกเท่าตัว เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเห็นได้ว่า ขนาดของกองทุนจะโตมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ตัว อันได้แก่ 1) จำนวนวัยแรงงานที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 2) จำนวนผู้สูงอายุ และ 3) อัตราการจ่ายสมทบ ดังนั้นการคำนวณขนาดของกองทุนผู้วิจัยจะนำเสนอในหลาย ๆ คตินฐาน ดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

คตินฐานที่ 1 อิงอยู่บนข้อสมมุติฐานว่า แรงงานทุกคนอยู่ในระบบโดยกฎหมายบังคับและมีอัตราการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนเท่ากับอัตราการออม 3 เปอร์เซ็นต์เช่นกัน ภายใต้คตินฐานนี้รัฐบาลมีนโยบายบังคับให้ประชาชนคนไทยที่อยู่ในวัยแรงงานและมีรายได้ทุกคนจะต้องนำเงินรายได้ร้อยละ 3 (ซึ่งเป็นร้อยละของรายได้ที่ถือว่า ประชาชนทุกคนพอใจและเต็มใจที่จะร่วมจ่ายสมทบ) เข้าร่วมออมในกองทุนเพื่ออนาคตนี้ (โดยไม่มีการจำกัดเพดานสูงสุดในการจ่ายสมทบ) โดยรัฐสมทบจ่ายให้อีกเท่าตัว หากสมมติว่ารัฐบาลได้มีการจัดตั้งกองทุนนี้ขึ้นในปีพ.ศ. 2549 และกองทุนเริ่มต้นจ่าย